

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 23.

Fredagen den 4 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Justerades protokollen för den 29 nästlidne mars och den 1 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 8 A, till Konungen i anledning av dels vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar, dels ock åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta motioner.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 137, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 162) om arbetstidens begränsning, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 138, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 163) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 139, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande rörande vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1929 fattade beslut, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera och därav påkallade lagförslag; samt

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 37 § 5 mom. förordningen den 16 juni 1875 angående in-teckning i fast egendom och lag om ändrad lydelse av 121 § utsökningslagen.

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet.

*Motion ang.
rätten att
avverka skog
å in-tecknad
fastighet m. m.*

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Den proposition, som avses i min motion, har till sina principer en vidsträckt och viktig betydelse. Den avser nämligen att gå ett steg längre fram beträffande den enskilda skogsvården.

Den nuvarande skogsvårdslagstiftningen är byggd på en återväxtlag och dessutom genom skyddet för ungskog i någon mån på en lag i riktning mot uthållig skogshushållning. Nu har Kungl. Maj:t velat genomföra, att i visst fall, när det gäller lån mot in-teckning i fastighet med skog, skall i kreditsyfte skogen kunna ställas under vad i propositionen kallas för uthållighetsbruk.

*Motion ang.
rätten att
avverka skog
å in-tecknad
fastighet m. m.*
(Forts.)

Propositionen är således huvudsakligen en skogsvårdsproposition, men den har i alla fall remitterats till första lagutskottet, därför att det endast gäller fastighet, som är in-tecknad för ett visst lån.

Emellertid måste man säga, att denna proposition rör både första lagutskottet och jordbruksutskottet, och jag är följaktligen övertygad om att den inte rimligen kan behandlas i första lagutskottet ensamt, utan av ett sammansatt första lag- och jordbruksutskott.

När det förra året väcktes motion om uthållighetsskogsbruk på större skogar — en framställning, som andra kammaren mångfaldiga gånger har bifallit vid sekelskiftet men som de sista gångerna avslagits på förslag av ett enhälligt jordbruksutskott — sades dels, att sådant behöves inte längre, därför att vi ha nu en så bra skogsvårds-lagstiftning, dels även — det var vice ordföranden i jordbruksutskottet, som sade det här i kammaren — att man inte ens visste, vad som menades med uthållig skogshushållning, vilket vi alla förstodo förr i tiden.

Nu kommer Kungl. Maj:t och ger en grundlig bakläxa åt jordbruksutskottet beträffande dess utlåtande i fjol och säger, att det, för att skogen skall kunna ligga till grund för kredit, är alldeles nödvändigt, att man skapar en uthållig skogshushållning, medan krediten varar, för ett visst fall. Dessutom tar man på regeringshåll för givet, att alla människor begripa, vad som menas med uthållig skogshushållning.

Jag har således fått vatten igen på min kvarn, och jag har begagnat tillfället att ytterligare utvidga propositionens omfattning. Propositionen syftar nämligen bara på ett visst bestämt och temporärt fall, då denna ökade skogsvård skulle äga rum. Men när lånet är inbetalt, skulle skogsvården upphöra. Mig har synts detta vara en alldeles för liten början till skapande av kredit även i skogskapitalet och framskridandet för ändamålet mot uthållighetsbruket. I motionen har därför till en början påyrkats dels en utvidgning av de lånesökande, som kunna ifrågakomma att skyddas av lagen, och dels rätt för en jordägare, som på detta sätt inrättat sin skogshushållning efter uthållighetsbruk, att få detta bibehållet och skyddat genom lag för eventuellt framtida kreditbehov.

Därtill ha lagts två ytterligare yrkanden, om vilka talmannen hyser betänkligheter, huruvida de kunna anses falla inom propositionens ram. Jag anser, att de göra det, men olika uppfattningar ha sålunda yppats. Jag har nämligen yrkat dels lagstadgad »rätt för jordägare att, utan särskild upp-gift om kreditsyfte, få sin fastighets skogsbruk genom lag bestående rationaliserat till uthållighetsbruk»; och dels »införande av uthållighetsbruk i allmänhet å enskilda skogar av större omfattning, varigenom först propositionens syfte om skogsvårdenas utnyttjande såsom grundval för fastighetskredit blir allmännyttigt och rationellt tillgodosett».

Nu har, som sagt, talmannen ansett, att han ej kan remittera de två sista yrkandena, och då får jag för min del — ty det är ej värt att söka besvara kammaren med att taga position till den saken — härmed förklara, att jag återkallar de två sista yrkandena i min motion, nämligen 3 och 4 momenten.

Den fråga, som beröres i fjärde momentet, om allmänt uthållighetsbruk på skogar av större omfattning, varigenom de bland annat skulle få ett allmänt och bestående kreditvärde, har jag väckt även i annan ordning vid denna riksdag och den motionen ligger i jordbruksutskottet. Jag finner det då vara så mycket större anledning för första lagutskottet och även för jordbruksutskottet att inbjuda varandra till att i ett sammansatt utskott behandla dels min motion nr 269 om uthålligt skogsbruk på skogar av större omfattning, dels propositionen nr 218 och den i sammanhang därmed väckta motionen.

Under förhoppning, att så kommer att ske, har jag som sagt, herr talman, böjt mig för talmannens mening och ber alltså att få återkalla punkterna 3 och 4 i min motions yrkanden.

På gjord proposition medgav kammaren, att herr Lindhagen finge återtaga de i förevarande motion under punkterna 3 och 4 gjorda yrkandena, varefter motionen i övrigt hänvisades till behandling av lagutskott.

*Motion ang.
rätten att
avverka skog
å inlecknad
fastighet m. m.
(Forts.)*

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas det i anledning av motionen inom kammaren nu avgivna yttrandet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 86—96, andra lagutskottets utlåtanden nr 23 och 24 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.45 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 5 april f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagens första kammare angående Hennes Maj:t Drottningens dödliga frånfälle, vilken skrivelse hade följande lydelse:

GUSTAF, med Guds Nåde, Sveriges, Götes och Wendes Konung. Vår ynnest och nådiga benägenhet med Gud Allsmäktig! Som Gud den Högste, efter Sitt allvisa råd, behagat denna dag klockan 7 eftermiddagen från det jordiska hädankalla Vår Högtälskade Fru Gemål, Hennes Majestät Sveriges Drottning *Sophie Maria Victoria*, född Prinsessa av Baden, så vilja Vi denna för Oss och hela landet högst smärtsamma förlust riksdagens första kammare härmed tillkännagiva.

Förvissade att Ni och alla Våra undersåtar varmt och innerligt deltaga i den djupa sorg, som drabbat Oss, Konungahuset och Riket, befalla Vi Eder härmed Gud Allsmäktig nådeligen.

Vi förbliva Eder med all Kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Stockholms slott den 4 april 1930.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Georg Bismark.

Herr **falmannen** yttrade: Ärade ledamöter av denna kammare! Det dödsbud, som nu nått oss, var icke oväntat men ändock djupt smärtsamt. Hennes Majestät Drottning Victoria hädankallades efter ett långvarigt med beundransvärt tålamod och en till synes aldrig svikande själsstyrka buret lidande.

Drottningen föddes och fostrades i ett lyckligt hem, där pliktuppfyllelsen var högsta lag, och kom som Sveriges unga Kronprinsessa att själv bli medelpunkten i ett annat, eget lyckligt hem, där hemmets alla dygder vördades och övades och där dess ansvarsfulla plikter värdigt och framgångsrikt fylldes.

Tyvärr skulle den ljusa familjetavlan snart överskuggas av det lidande, som sedan blev livslångt. På detta sätt härdad i lidandets skola blev Drottningen om möjligt i ännu högre grad än kanske annars skett den de lidandes och de betrycktas förstående vän och hjälpare, som hon dock alltifrån sin tidigaste ungdom önskat vara, då hon vid ett minnesrikt tillfälle i livet av en mild försyn utbad sig ett älskande, medlidsamt, lydigt och ödmjukt hjärta.

Stor är säkerligen också sorgen i allt Sveriges land över den förlust, som vi alla lidit, och saknaden har dragit in i de tusende hemmen, alltifrån de nordligaste ödebygderna med deras glesa befolkning ned till de tätbefolkade bygderna i söder och till den solbelysta ö, som så starkt fängslade Drottningens sinne, den ö, där hon med sin skönhetsträngande ande beredde sig ett vär-

digt sommarhem, präglat av den förnäma ro, som var ett utmärkande särdrag hos Drottningen, men där hon samtidigt även ville bereda sina vilobehövande medmänniskor samma förmån och samma glädje.

Jag är övertygad om, att vi nu alla vilja tills Hans Majestät Konungen och hela det kungliga huset framföra uttrycken av vår medkänsla i den tunga prövning, som drabbat Konung och konungahus.

Som en ädel och stolt gestalt går Drottning Victoria in i historien, en värdig Gustav Vasas ättling. Hennes ljusa minne skola vi säkerligen alla bevara i tacksamma hjärtan.

Herr förste vice talmannen: Med anledning av det sorgebud, som blivit oss meddelat, hemställer jag, att kammaren behagade uppdraga åt sin talman att till Hans Majestät Konungen, Deras Kungl. Högheter Kronprinsen-regenten och Kronprinsessan samt den övriga kungl. familjen framföra kammarens deltagande i den sorg, som drabbat dem och oss.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls enhälligt.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 131, till Konungen angående reglering av vissa utgifter för kapitalökning för budgetåret 1930/1931, i vad angår jordbruksärenden.

Herr talmannen anförde: Med anledning av att kammaren den 20 mars 1929 beslutat antaga en ifrån isländska altingets president och talmän till kammaren inkommen inbjudan att skicka en representant att närvara vid altingets ettusenårsjubileum, och då det torde vara önskvärt, att den person, som skall utses att representera kammaren vid nämnda tillfälle, i god tid erhåller kännedom därom, får jag hemställa, att kammaren måtte fatta beslut att vid sammanträdet nästa onsdag utse en deputerad att företräda kammaren vid ifrågavarande högtidligheter ävensom suppleant för honom.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till offentliga arbetsförmedlingen i riket m. m., att utgå enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 3 januari 1930 förordade ändrade grunder, för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 240,000 kronor.

*Anslag till
offentliga
arbetsförmed-
lingen i
riket m. m.*

Anslag till
offentliga
arbetsförmed-
lingen i
riket m. m.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte till offentliga arbetsförmedlingen i riket m. m., att utgå enligt av utskottet förordade ändrade grunder, för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 240,000 kronor.

Herr **Hagman**: Herr talman, mina herrar! Under denna punkt hemställer statsutskottet, att riksdagen måtte, liksom fallet varit under flera år tidigare, bevilja ett anslag av 240,000 kronor till den offentliga arbetsförmedlingen i vårt land. Emellertid har nu socialstyrelsen, som är tillsyningsmyndighet för den offentliga arbetsförmedlingen, hos Kungl. Maj:t hemställt om, att en viss rättighet måtte medgivas styrelsen att bevilja resebidrag av statsmedel till föreståndarna för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna, därest dylika resor prövas vara nödiga för att fylla den offentliga arbetsförmedlingens uppgifter på ett tillfredsställande sätt.

Kungl. Maj:t har hemställt om bifall till denna socialstyrelsens framställning, men statsutskottet har för sin del funnit, att ett dylikt medgivande är ägnat att ingiva betänkligheter, och har för sitt vidkommande hemställt, att, med bifall till själva principen såsom sådan, det belopp, som finge användas för ifrågasvarande ändamål, skulle begränsas till högst 2,000 kronor.

För min del måste jag i dag begagna tillfället att uttala en förvåning över, att statsutskottet hyser betänksamhet på denna punkt. Saken är ju nämligen den, att den offentliga arbetsförmedlingen i vårt land med hänsyn till möjligheterna att effektivt bekämpa arbetslösheten och placera arbetslösa i arbete på den öppna marknaden fyller en ytterst betydelsefull uppgift. Ända från år 1914, då de provisoriska, ännu i dag gällande hjälpåtgärderna mot arbetslöshetens skadeverkningar genomfördes, har den offentliga arbetsförmedlingen här haft denna betydelsefulla uppgift. Nu har man under ett par år, åren 1927 och 1928, gjort ett försök att låta vissa av arbetsförmedlingsanstaltens föreståndare företaga vissa resor för främjande av sin arbetsuppgift, och dessa resor ha betalats av statens arbetslöshetskommission. Klart är emellertid, att det föreligger ett behov för dessa anstaltsföreståndare att i vissa fall få resa inom sina verksamhetsområden alldeles oavsett problemet om arbetslösheten och dess bekämpande, och det är ifrån denna utgångspunkt, som det gjorts framställning om en vidgning av rätten att företaga dylika resor.

När vi här är efter år anvisat miljoner till arbetslöshetens bekämpande, är det ganska märkligt, att man nu hyser betänksamhet emot att använda en mycket liten del av arbetsförmedlingsanslaget till resor för anstaltens föreståndare. Det gäller ju här just att befrämja den viktiga uppgiften att placera folk i arbete på den öppna arbetsmarknaden.

Egentligen borde man här i dag yrkat, att denna restriktion av 2,000 kronor skulle bortfalla. Det är väl dock på det sättet, att dessa ting komma att prövas av förståndigt folk, som kunna bedöma, huruvida medlen användas på ett gott och ändamålsenligt sätt, och jag för min del finner denna begränsning inom ett anslag, som i och för sig är av förslagsanslags natur, föga motiverad. Men då det väl icke är möjligt att emot ett enhälligt statsutskott få till stånd någon annan linje än den, som utskottets ledamöter enat sig om, så har jag, med uttalande av dessa synpunkter, velat markera, att vi böra till ett annat år komma fram till en annan ordning på detta område.

Jag har icke något yrkande att göra, herr talman!

Herr **Svensson, Martin**: Då den föregående ärade talaren icke framställde något yrkande, hade det icke varit nödvändigt att uppträda emot honom, men jag vill dock påpeka, att man här går in för ett nytt sätt att arbeta inom arbetsförmedlingen. Kungl. Maj:t har begärt ett belopp av 10,000 kronor. Utskottet

har ansett, att man borde pröva sig fram något, innan man fastslog ett så pass stort belopp, och har därför stannat vid att föreslå ett belopp av 2,000 kronor. Detta anslag är, såsom den föregående ärade talaren erinrat om, ett förslagsanslag, och man torde här kunna avvakta och se, hur starkt anslaget blir belastat under kommande år. Man behöver således under nuvarande förhållanden icke uppföra ett större belopp än vad utskottet nu uttalat sig för.

Anslag till offentliga arbetsförmedlingen i riket m. m.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Då herr Hagman genom sitt uttalande på denna punkt framstår som mera konungslig än konungen själv, har jag icke ansett mig böra underlåta att säga några ord med anledning av statsutskottets utlåtande, fastän jag eljest icke tänkt yttra något om förevarande ändring.

Jag ber först att få redan här ge uttryck åt den tacksamhet jag känner emot statsutskottet för den i stort sett välvilliga behandling, som kommit min huvudtitel till del. En viss erfarenhet har emellertid lärt mig, liksom nog också herr Hagman, att om man kommer fram med ett nytt önskemål i ett ärende som det föreliggande, får man i regel icke omedelbart ett helt och klart bifall till sin synpunkt på frågan. Statsutskottets behandling av frågorna är till sin natur förbunden med en viss tveksamhet. Man kan vara glad, när man får det betyget i alla fall, som statsutskottet givit föreliggande förslag, att det är ägnat »att tillgodose vissa praktiska krav, som göra sig gällande vid den offentliga arbetsförmedlingens bedrivande», och jag har i detta uttryck för min del sett så gott som ett löfte om att statsutskottet ställt sig tillräckligt förstående för att syftet med Kungl. Maj:ts förslag i fortsättningen skall komma att vinnas.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 8 och 9.

Lades till handlingarna.

Punkten 10.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

dels besluta, att antalet ordinarie befattningar vid yrkesinspektionen skulle från och med den 1 juli 1930 vara bestämt på följande sätt: Lönegrad.

9 yrkesinspektörer	B 28
1 skogs- och flottledsinspektör	B 27
1 yrkesinspektris	B 26
9 yrkesinspektörsassistenter	B 21
2 yrkesinspektrisassistenter	B 18
18 underinspektörer	B 16;

dels föreskriva, att av riksdagen i samband med löne reglering godkända särskilda bestämmelser beträffande yrkesinspektör skulle från och med den 1 juli 1930 i tillämpliga delar gälla jämväl beträffande befattningen såsom skogs- och flottledsinspektör;

dels godkänna följande stat för yrkesinspektionen, att tillämpas från och med budgetåret 1930/1931:

	Stat.	Kronor.
Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	.....	282,400
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	.....	2,000
Kontorskostnader m. m.	.....	17,100

Summa kronor 301,500;

Anslag till yrkesinspektionen.

Anslag till
yrkesinspek-
tionen.

(Forts.)

dels ock höja det ordinarie förslagsanslaget till yrkesinspektionen, nu 291,500 kronor, med 10,000 kronor till 301,500 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag

a) besluta, att antalet ordinarie befattningar vid yrkesinspektionen skulle från och med den 1 juli 1930 vara bestämt på följande sätt:

	Lönegrad.
9 yrkesinspektörer	B 28
1 skogs- och flottledsinspektör	B 26
1 yrkesinspektris	B 26
9 yrkesinspektörsassistenter	B 21
2 yrkesinspektrisassistenter	B 18
18 underinspektörer	B 16;

b) föreskriva, att av riksdagen i samband med lönereglering godkända särskilda bestämmelser beträffande yrkesinspektör skulle från och med den 1 juli 1930 i tillämpliga delar gälla jämväl beträffande befattningen såsom skogs- och flottledsinspektör;

c) godkänna följande stat för yrkesinspektionen, att tillämpas från och med budgetåret 1930/1931:

	Stat.	Kronor.
Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag		281,900
Vikariatsersättningar, förslagsanslag		2,000
Kontorskostnader m. m.		17,100

Summa kronor 301,000;

samt

d) höja det ordinarie förslagsanslaget till yrkesinspektionen, nu 291,500 kronor, med 9,500 kronor till 301,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmålå, *Ernfors*, *Anderson* i Råstock, *Holmgren* och *Järte* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag

a) besluta, att antalet ordinarie befattningar vid yrkesinspektionen skulle från och med den 1 juli 1930 vara bestämt på följande sätt:

	Lönegrad.
1 skogs- och flottledsinspektör	B 27

b) föreskriva, att — — — — — skogs- och flottledsinspektör;

c) godkänna följande stat för yrkesinspektionen, att tillämpas från och med budgetåret 1930/1931:

	Stat.	Kronor.
Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag		282,400
Vikariatsersättningar, förslagsanslag		2,000
Kontorskostnader m. m.		17,100

Summa kronor 301,500;

samt

d) höja det ordinarie förslagsanslaget till yrkesinspektionen, nu 291,500 kronor, med 10,000 kronor till 301,500 kronor.

Herr **Svensson, Martin**: Till denna punkt vid utskottsutlåtandet finnes fogad en reservation av herrar *Bergqvist* m. fl., och bland reservanterna återfinnes även jag. Skillnaden emellan utskottets förslag och reservanternas är

den, att utskottet har placerat skogs- och flottledsinspektören i lönegrad B 26, under det att reservanterna ha följt Kungl. Maj:ts förslag och placerat honom i B 27. Utskottets förslag innebär ju en nedprutning med i runt tal 500 kronor.

Då reservanterna icke kunnat följa utskottet härutinnan, beror det på, att vi ansett, att det finns fullgoda skäl för den placering, som Kungl. Maj:t här föreslagit. Den ifrågavarande tjänsten bör utgöra en sluttjänst, och den nuvarande innehavaren har under många år på ett utmärkt sätt fyllt sin uppgift, då han varit tillförordnad såsom skogs- och flottledsinspektör och torde vara väl förtjänt av att, när han nu flyttas upp till ordinarie befattning, få denna löneplacering. Gör man en jämförelse i detta avseende med övriga befattningshavare, som det kan vara skäl att jämföra med, finner man, att yrkesinspektörerna ha en något högre löneplacering. Det bör således icke ha några farliga konsekvenser vid en blivande lönereglering att föreslå denna placering i B 27.

Man får också fästa sig vid, att den verksamhet, som denne befattningshavare har, är ganska betydelsefull och därtill ansträngande. Han har nämligen att i det klimat, som råder däruppe i norra Sverige, arbeta och utöva sin kontrollerande och inspekterande verksamhet, och erfarenheten har ju visat, att om än löneställningen i övrigt är lika, tjänstemännen gärna med åren draga sig tillbaka från Norrland för att söka mera bekväma arbetsanställningar söderut. När man då har utsikt att på platsen kunna behålla en dugande kraft, tror jag icke man får stanna vid den löneplacering, som utskottet föreslagit.

Utskottet åberopar sig visserligen på lönenämnden, men lönenämnden har inte föreslagit en placering i lönegrad B 26, utan efter sin utredning stannat vid att gå en annan väg och föreslå, att vederbörande skulle få ett årligt arvode av 9,500 kronor. Detta arvode torde väl ligga i lönehänseende något över lönegrad B 26. Socialstyrelsen har föreslagit detsamma som Kungl. Maj:t och detsamma, som reservanterna hemställt om.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen.

Häri instämde herr *Strömberg*.

Herr **Björck**: Herr talman, mina herrar! I den nu behandlade punkten uppnåddes redan inom avdelningen en kompromiss, som betingades av, att det från ortsrepresentanternas sida med styrka gjorts gällande, att de av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärderna icke voro tillräckliga. Det krävdes, för att inspektionsverksamheten skulle kunna på ett tillfyllestgörande sätt bestridas, under en del av året ett biträde åt denne skogs- och flottledsinspektör.

Vid prövningen av detta önskemål inom avdelningen funno vi det vara så pass välgrundat, att vi voro benägna att förorda det. Det var emellertid då uppenbart, att om man gick till en utökning av organisationen, en fördyring, man också hade skyldighet att se till, huruvida en eventuell besparing skulle kunna göras på något annan punkt. Denna besparing gav sig egentligen själv, så tillvida att befattningens placering i lönegrad B 26 var förordad principiellt av civilförvaltningens lönenämnd, vilken ju, som kammaren torde ha sig bekant, både inom statsutskottet och riksdagen åtnjuter en mycket stor auktoritet.

Förhållandet är det, att denne befattningshavare skulle närmast rekryteras ifrån jägmästarekretsen, och för jägmästarna har fastställts en placering i lönegrad B 26. Det kan således icke gärna tänkas inträda någon deklassering, om man följer utskottsmajoritetens förslag. Det är knappast riktigt, vad den siste ärade talaren anförde, att lönenämnden icke kan åberopas såsom hemulsman för det förslag, till vilket utskottet kommit, ty lönenämnden säger uttryckligen: »Då de ordinarie jägmästarna vid domänverket tillhörde den löne-

Anslag till
yrkesinspek-
tionen.
(Forts.)

grad å den för domänverkets befattningshavare gällande löneplanen, som direkt motsvarade lönegraden B 26 enligt löneplanen för allmänna civilförvaltningen, ville det synas, som om en däremot svarande löneställning för inspektören borde anses tillfyllest.»

Sedan har emellertid lönenämnden önskat göra denna befattning till arvodestjänst och då kommit till ett belopp av 9,500 kronor. Men om den ärade reservanten går till handlingarna i ärendet, skall han finna, att siffran 9,500 motsvarar den näst högsta löneklassen i 26:e lönegraden inom ortsggruppen G. Statsutskottets majoritet har således här de facto följt lönenämnden. Den befinner sig alltså i gott sällskap och kan åberopa starka skäl för det framställda förslaget.

Om jag därtill tager i betraktande, att organisationen ytterligare har stärkts genom att man gått med på det motionsvis framförda kravet om en assistentbefattning under fem månader av året, torde, herr talman, utskottets hemställan få anses väl motiverad. Jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Såsom framgår av herr Björeks uttalande, har utskottsmajoritetens beslut i denna fråga dikterats av, att man ingått en kompromiss, därför att man velat tillgodose de kvantitativa kraven. Man har emellertid gjort det på bekostnad av de kvalitativa synpunkterna.

Jag har för min del ingenting att invända emot, att utskottet redan nu tagit med för nästa budgetår det ytterligare biträde åt inspektören under fem månader årligen, som socialstyrelsen föreslagit. Jag hade på den punkten emellertid den uppfattningen, att om man nu sätter skogs- och flottledsinspektören på ordinarie stat och samtidigt ger honom ett biträde, så kan denna förändring för nästa budgetårs vidkommande få anses tillräcklig. Det tager sin tid att växa in i nya förhållanden och fördela arbetsuppgifterna, och att samtidigt anställa en biträdande inspektör på halvårstjänst syntes mig därför icke vara påkallat av något omedelbart behov.

Jag måste på det allra djupaste beklaga, att utskottsmajoriteten velat låta hänsynen till det kvantitativa behovet gå ut över tjänsteställningen för skogs- och flottledsinspektören. Denne tjänstemans uppgifter få icke underskattas på det sätt, som jag anser, att man gjort vid det bedömande, som här har skett. Han har under de tio år, som han tjänstgjort, tillvunnit sig allmänt förtroende hos båda parterna, det vågar jag bestämt säga. Han har en ställning, som litet var torde inse innebär icke så små vanskligheter, då det gäller att fylla därmed förbundna förpliktelser.

Skulle nu utskottsmajoritetens förslag gå igenom, kommer det att ställa sig tveksamt, huruvida denne skogs- och flottledsinspektör, med den tolkning man kan ge författningen om placering i löneklass, kommer att i lönehänsende få någon förbättring alls under de närmaste åren. Det är en bra dålig lön för en tjänst, utövad på det sätt han gjort under gångna år.

Jag skulle vilja i detta sammanhang fästa den ärade kammarens uppmärksamhet på det förhållandet, att det är en verklig risk förbunden med det sätt, på vilket man bedömer en lönefråga sådan som denna. Då det gäller personer i ansvarsfull ställning har det klagats år efter år över, hurusom dugliga krafter dragas ifrån statsförvaltningen till det enskilda näringslivet. Det kan vara av ett visst intresse kanske, att jag omnämner, att samma fråga förekommer i våra grannländer. Det var för en tid sedan en diskussion i Finland med ett inledningsanförande av statsrådet Paasikivi, och denna utmynnade i en förklaring av den innebörden, att affärlivet numera i varje land tager mycket av de bästa krafterna, under det att ämbetsmannabanan och de offentliga värven i stor utsträckning få omhändertagas av mindre kvalificerade krafter.

Se vi på förhållandena i Sverige, finna vi, att på vissa ledande poster inom statens affärsförvaltning ha vi lyckats eller skola vi ur besparingssynpunkt kanske säga nödgats betala löner, som äro tillfredsställande, men när det gäller administrativa befattningar och inspektörsbefattningar av den typ, som här föreligger, har man icke haft denna hänsyn till verklighetens krav, som det är nödvändigt att taga. Det kan icke vara uppmuntrande för en person, som för en relativt måttlig lön fullgör ett så ansvarsfullt värv under ett tiotal år såsom extra, att, när det gäller att definitivt reglera hans tjänst, detta skall av riksdagen bedömas så njugett, som här är fallet.

Någon risk för prejudicerande verkan kan icke nu anses föreligga, då det förhåller sig på det sättet, att yrkesinspektörerna äro placerade i lönegrad B 28 och denne skogs- och flottledsinspektör sedan några år tillbaka fullgör yrkesinspektörsfunktioner inom sitt arbetsområde. Vidare äro statens elektriska inspektörer placerade i lönegrad B 27 och sprängämnesinspektören — en specialbefattning av liknande art — i lönegrad B 28. Statsinspektören över köttkontrollen är placerad i lönegrad B 29. När då Kungl. Maj:t, för övrigt i valet mellan att placera denne tjänsteman som arvodestagare med ett arvode av 10,000 kronor eller att placera honom i lönegrad B 27, gått in för det senare alternativet, därför att man ville på det sättet bättre trygga hans oberoende och fristående ställning gentemot bägge parterna, tror jag, att första kammaren gör rätt, om den vill behärta de anförda synpunkterna och beakta Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Jag tillåter mig anhålla, att kammaren ville bifalla reservanternas förslag.

Herr **Ernfors**: Herr talman, mina herrar! Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har ju nu ytterligare utvecklat denna sak, så att man behöver ej säga så mycket mera. Jag undrar, om icke den befattning, som denna inspektör har, blivit, om man så får säga, något misstydd. Här tror nu folk i allmänhet, att det endast gäller att inspektera härbärgen för skogshuggare och möjligen stallar för de hästar, som användas för skogsbruk. Men denne inspektör åligger det från och med 1925 också att utöva tillsyn över, att arbetarskyddslagstiftningen efterlevs, och då vi veta, att de flesta olycksfall inträffa bland skogs- och flottningsarbetarna, måste man säga, att han har en minst lika viktig plats att fylla som yrkesinspektörerna. Att den ifrågavarande tjänstinnehavaren satt in något personligt, som säkerligen också har mycket stor betydelse här, har ju statsrådet påpekat, och jag vill bara understryka det.

Vi se av propositionen, att socialstyrelsen redan 1922 ansåg, att tjänsten borde sättas i lönegraden B 26. Det bör väl vara med denne man som med andra, att då han nu fått sig ytterligare arbete pålagt, skall också hans avlöning höjas. Och som jag nyss nämnde, fick denne inspektör sig ålagt att från och med 1925 öva tillsyn över, att arbetarskyddslagen efterlevs. Därigenom fick han en pålaga, som säkerligen gav honom dubbelt arbete, och därför bör han åtminstone komma i åtnjutande av en högre lönegrad nu, än man ansåg honom värd att få år 1922.

Jag tager mig friheten att litet grand göra en jämförelse rörande motsvarande tjänstinnehavares avlöningsförmåner. Herr Björck sade, att domänverkets jägmästare hade en löneställning, motsvarande B 26. Ja, det är ju ungefär detsamma som denne man skulle få, men man kan knappast göra en jämförelse i dessa fall, därför att avlöningsförmånerna utgå på helt annat sätt i domänverkets stat än i föreliggande fall. Men till jämförelse skall jag be att få påpeka, att skogsförvaltaren vid Uppsala akademi står just i lönegrad B 27. Han har en assistent, som står i lönegrad B 20, precis samma lönegrad, som Kungl. Maj:t föreslagit för den nu ifrågavarande befattningen.

*Anslag till
yrkesinspek-
tionen.
(Forts.)*

Anslag till
yrkesinspek-
tionen.

(Forts.)

Jag kan redan på denna grund anse, att Kungl. Maj:t har ganska rätt, då det gäller att placera mannen i fråga.

Statsrådet påpekade, att denne inspektörs löneställning ej skulle bli väsentligt bättre genom att han skulle erhålla fast anställning. Nej, det blir nog så, att om han sättes i lönegrad B 26 och skall betala sina pensionsavgifter, så kommer han, sedan dessa äro erlagda, att förfoga över mindre kontant belopp för sitt behov, än han haft under de förhållanden, som hittills varit rådande.

Jag skall, herr talman, med dessa ord be att få yrka bifall till den reservationen, som här avgivits.

I detta anförande instämde herr *Vennerström*.

Herr **Möller**: Herr talman! Jag har dristat mig begära ordet i ett ämne, som jag måste erkänna, att jag ej riktigt behärskar, därför att den svenska statens lönemysterier har jag aldrig kunnat genomtränga. Emellertid förefaller det mig, som om kanske icke mysterierna äro så förfärligt djupa, utan att det i rätt hög grad beror på en sinkadus, särskilt när det gäller enstaka tjänster, om de placeras en lönegrad högre eller lägre. Jag är icke säker på, att statsutskottets majoritet har uteslutande följt de räta linjer, som man väl anser, att det svenska lönesystemet för statstjänstemännen är uppbyggt efter, och jag måste säga, att det tilltalar i varje fall icke mig att göra en bestämd skillnad mellan vanliga yrkesinspektörer och denne specialinspektör, då det ju i varje fall är ett slags yrkesinspektör, det här är fråga om. Därtill kommer, att ifrån skogsarbetarnas håll och från personer, som väl känna till förhållandena bland skogsarbetarna, har det uttalats den bestämda förhoppningen, att man ej skulle liksom deklassera den specielle inspektör, som skall vaka över, att deras förhållanden äro någorlunda drägliga.

Nu förstår jag ju, att statsutskottets ledamöter, som här gjort en kompromiss, kanske tycka, att det är otrevligt, om riksdagen river upp grunderna för denna kompromiss. Men jag kan ej hjälpa, att jag tycker det är litet för mycket begärt, att vi enskilda riksdagsmän skola känna oss alldeles bundna av en uppgörelse, som skett mellan fyra väggar inom statsutskottet och om vars innehåll och art vi i varje fall ej på förhand haft någon som helst kännedom. Jag tycker för min del, att det vore riktigt att bifalla reservationen på denna punkt, och jag tror, att ur flera synpunkter, som jag ju ej behöver upprepa och som särskilt socialministern anför, det sannolikt vore ett missgrepp att placera denne befattningshavare i lägre löneklass än den Kungl. Maj:t begärt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I herr Möllers yttrande instämde herr *Thorberg*.

Herr **Björck**: Herr talman! Jag skall begränsa mig till en kort replik. Jag kan icke underlåta att med anledning av vad här under debatten anförts framhålla, att den tjänsteman, som det nu är fråga om, tillhör för närvarande såsom extra ordinarie befattningshavare lönegraden B 24. Han skulle alltså flytta upp två »pinhål», i händelse han kommer på ordinarie stat. Denna sak tror jag förtjänar att uppmärksammas, då det gäller att bedöma föreliggande lönefråga.

Sedan vill jag för min del säga, att jag ej kunnat bliva övertygad om, att det arbete, som kommer att påvila denne befattningshavare, är av mera ansträngande beskaffenhet än det, som åligger revirförvaltarna och jägmästarna, vilka också ha ett tungt och besvärligt arbete. Det är uppenbart, att redan inom socialstyrelsen och även av Kungl. Maj:t en viss differentiering ansetts

vara önskvärd rörande de vanliga yrkesinspektörerna och denne befattningshavare, ty de förra stå i B 28 och denne är föreslagen till B 27. Utskottet har för sin del ansett, att man kunde differentiera ytterligare och sätta honom i B 26, då man samtidigt uppnådde det ur social synpunkt synnerligen betydelsefulla tillskottet att få tillgång till en assistent under ungefär halva året.

Jag tror därför, att även om denna uppgörelse, som herr Möller sade, skett inom fyra väggar, är det i alla fall en uppgörelse, som gjorts av människor, som ha närmare sysselsatt sig med dessa ting och funnit, att goda skäl kunna åberopas för att gå den föreslagna vägen. Och det är uppenbart, att om sådan uppgörelse ej kunnat träffas, skulle kammarens tid ha blivit väsentligt mera tagen i anspråk, än som nu skett.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Lübeck**: Ja, herr talman, de två pinnhål, som herr Björck sade, att ifrågavarande befattningshavare skulle uppflyttas, får man ju icke så stor respekt för, om man ser till realiteten, då det faktiskt är så, att han icke får någon förbättring i fråga om den lön, han skall kvittera ut, utan snarare får vidkännas en minskning på grund av pensionsavgifterna. Men det han kan vinna med en välvillig tolkning av nu gällande lönebestämmelser, om han blir placerad i 26:e lönegraden, är, att han för uppflyttning i högre löneklass får tillgodoräkna sig tiden från den 1 januari 1929, d. v. s. ett år tillbaka. De förmaner, som sålunda bliva förbundna med den placering, som statsutskottet föreslagit, äro ju ej så värst lysande, även om det kallas för två pinnhåls uppflyttning.

Till de allmänna synpunkter, jag nyss anförde, vill jag ytterligare lägga, att det verkligen börjar visa sig mycket bekymmersamt att förvärva dugande krafter för befattningar sådana som den här ifrågavarande. Jag skulle kunna för kammaren tala om många erfarenheter angående svårigheter, som i detta avseende gång på gång mött, bland annat inom yrkesinspektionens område. Det kan i detta avseende erinras om att chefsbefattningen efter byråchefen Fürst ännu icke kunnat besättas, därför att lämplig befattningshavare ej kunnat uppdrivas för den posten. Vi fingo en påminnelse häromdagen om de svårigheter, för att icke säga den omöjlighet, som föreligger, att besätta vissa poster inom medicinalväsendet. Nu vill jag ej med detta inställa frågan i något vidare sammanhang utan endast erinra om de allmänna svårigheterna i detta hänseende. Vad denna post angår, är det som sagt icke någon prejudicerande risk att bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Rosén**: Herr talman! Jag tror icke, man bör underskatta denne tjänstemans verksamhet. Det har jag icke heller gjort. Jag har tvärtom från första stund, då en inspektion på detta område ifrågasattes, arbetat för en sådan, men jag förstår, att en del av dem, som då stodo på andra sidan, nu tydligen vilja överskatta denna verksamhet. Ostridigt får väl dock anses vara, att man icke kan ställa samma fordringar på den ifrågavarande inspektörens kvalifikationer som på en yrkesinspektörs. Det måste vara en något enklare syssla, det nu gäller.

Statsrådet framhöll, att ett beslut i enlighet med reservationen icke skulle bli prejudicerande. Jag tror icke, att statsrådet skall uttala sig med någon större bestämdhet i det avseendet. För min del är jag tämligen viss om, att ett sådant beslut kommer att få konsekvenser ganska snart. Staten har en flottledsingenjör, en enda, placerad inom domänverket. Denne man torde få anses ha en mer krävande syssla än vad skogs- och flottledsinspektören kan ha. Denne flottledsingenjör står i en lönegrad, som börjar precis med samma belopp, som utskottet föreslår, att den nu ifrågavarande inspektören skall börja med. Det

Anslag till
yrkesinspek-
tionen.
(Forts.)

Anslag till
yrkesinspek-
tionen.
(Forts.)

kan knappast vara riktigt, att denne ingenjör skall stå, skulle jag vilja säga, lika lågt, och därför torde väl nästa ärende, vi få, bli det, att han skall höjas ett stycke, och det lär måhända bli ganska svårt att undgå en sådan höjning. Det är nog så, som herr Möller antydde, att det beror ofta på en sinkadus, var en sådan enstaka tjänsteman placeras. Vi hörde av statsrådets förteckning exempel bl. a. på ett par tjänster inom jordbrukets område, och det är ju alltid så, att det finnes någon grupp här eller där, som ligger i och arbetar energiskt för en god placering av en tjänsteman. Så vinner man majoritet, såsom man möjligen gör även i detta fall, och så får man upp en tjänsteman åtskilligt högre, än han kanske borde stå, med påföljd, att man får taga konsekvenserna på andra områden.

Statsrådet framhöll emellertid, att det icke vore någon vidare förmån för inspektören att nu få den placering, som utskottet föreslår. Det brukar dock betraktas som en ganska stor förmån redan att få ordinarie tjänst. Skulle det icke vara någon vidare förmån, anser jag för min del icke någon skada vara skedd, om man låter det vara som det är.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Ja, herr talman, man blir ofta förvånad, om något inträffar, som man själv icke gillar. Det är ett billigt uttryckssätt, men nog blev jag ganska förvånad i alla fall, då man här försöker pressa ned den sociala ställningen och den ekonomiska också för en så viktig yrkesinspektörsbefattning som den nu ifrågavarande.

Det sades av den siste talaren, att denne befattningshavares kompetens behövde icke vara så stor som beträffande sådana inspektörer, som inspektera maskiner o. dyl. — jag föreställer mig, att han menade så. Men det är ju ett ofantligt område, som han har att behärska, och det är ju viktigt för landet och den arbetarbefolkning, som lever under dessa förhållanden, och slutligen är det ju också på det sätt, att den här befolkningens bästa står på dagordningen för närvarande, även om man söker undanskjuta det.

Skogs- och flottningsarbetarnas levnadsförhållanden är en fråga, som man sökt komma till rätta med, men riksdagen har slappnat av allt mer och mer i sitt intresse för den saken, och det stora uppslag, som nu vid denna riksdag föreligger till att behjarta det stora och medelstora jordbrukets klagomål, äventyrar att än mera skjuta undan denna sak från det allmännas uppmärksamhet. Det gäller här sådana klasser, som gå i skogsarbete, vilket också står i nära intressesamband med jordbruket och med den skyddslagstiftning, som arbetarklassen behöver och även samhället å deras vägnar. Härtill kommer, att de flesta olycksfall inträffa ju under skogs- och flottningsarbete. De kunna icke jämföras med antalet olycksfall, som äga rum inom andra av yrkesinspektörer bevakade områden. Därför är det så mycket mindre anledning att just sätta denne yrkesinspektör i sämre klass än övriga yrkesinspektörer.

På dessa skäl, herr talman, är jag beredd att rösta för Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. reservanternas yrkande.

Herr Svensson, Martin: Då det framhålles såsom skäl för vad utskottet hemställt också den kvantitativa ökningen av arbetskrafterna, som utskottet föreslagit genom att gå med på det motionsvis framställda yrkandet, att en assistent under fem månader skulle anställas, ber jag få framhålla, att reservanternas också tagit upp detta yrkande och att samma utökning av arbetskrafterna sålunda vinnes genom bifall till reservationen. Det innebär en ökning av anslaget på 3,000 kronor. För att vinna denna ökning har utskottet föreslagit en nedprutning på inspektörens lön med ungefär 500 kronor. Visserligen har icke statsrådet i propositionen tagit med detta förslag om en assistent under

fem månader, men, såvitt jag kunnat höra, har icke herr socialministern under sina anföranden här talat emot vad både utskottet och reservanterna i den delen äro eniga om.

Anslag till yrkesinspektionen.
(Forts.)

Herr Vennerström: Herr talman! Jag begärde ordet på grund av herr Roséns anförande, att denne inspektör ej behövde äga samma höga kvalifikationer som de övriga inspektörerna. Jag kan ej dela herr Roséns mening i detta fall utan tror, att statsrådets uppfattning har mycket starka sakskaäl för sig. Man lär väl i allmänhet få hämta dessa inspektörer, såsom herr statsrådet uttalade, från jägmästargruppen. Jag tror ej, att jägmästarna i vad det gäller studier eller studieskulder och sådant eller till sina allmänna kvalifikationer kunna anses stå efter de övriga inspektörerna. Dessutom förmenar jag för min del, att det har synnerligen stort värde, att man här erhåller en person med den största möjliga personliga pondus och auktoritet. I det fallet behöver man här ha större anspråk än i fråga om övriga inspektörer, ty dessa arbeta med mera reglerade förhållanden, då ju förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare är mera stadgat och mera inkört än vad som är fallet inom skogarna. Inom skogarna äro förhållandena mycket oreglerade; de äro delvis anarkiska, och det gör, att den rent personliga auktoriteten hos vederbörande inspektör där påkallas mera, än vad som gäller med avseende å de övriga inspektörerna.

Då man därjämte vet, att den inspektör, som i detta fall redan finnes och som vi haft sedan ett årtionde, fyller särskilt höga anspråk och gjort sig känd inom alla läger såväl bland arbetarna som arbetsgivarna för sin personliga smidighet och förmåga att få fram den nödiga auktoriteten, så är det för mig yttermera ett skäl att yrka bifall till reservanternas hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkandens propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bergqvist m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Rosén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Bergqvist m. fl. vid statsutskottets utlåtande nr 5 punkten 10 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 11 och 12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.

Punkten 14.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till upplysningsverksamhet i emigrationsfrågor för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra anslag av 10,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Jag ber här endast att med några ord få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk med hänsyn till, att utskottet ansett sig böra avstyrka Kungl. Maj:ts förslag rörande visst bidrag för att möjliggöra utövandet av upplysningstjänst för emigranter.

Det finns sedan ett antal år tillbaka en upplysningstjänst under namn av institutet för svensk utlandstjänst, som förmedlar dylik upplysning för vissa kvalificerade tjänster, ingenjörer, läkare och sådana, men för den stora massan medborgare föreligger icke någon sådan upplysningstjänst, och vad jag därvidlag särskilt tänkt på i det förslag Kungl. Maj:t framlagt är den upplysning, som kan behövas för stora arbetargrupper, särskilt yrkesarbetare, som under olika skeden av tillvaron kunna önska pröva sin lycka i främmande land. Det är ju ofta på det sättet, att man får upplysningar av emigrantagenten, och man har ej alltid möjlighet att räkna med full vederhäftighet i de upplysningar, som lämnas. Det är ett synnerligen besvärligt område att skaffa vederhäftiga och opartiska upplysningar för dessa utvandrare. Det är många länder, som kunna komma i fråga, och de uppgifter, som stå till förfogande för myndigheterna, äro ej alltid av sådan natur, att de kunna göra den åsyftade tjänsten. Det är därför Kungl. Maj:t såsom ett led i de olika förslag, som kommit fram på hithörande område, ansett sig böra försöksvis föreslå ett anslag till institutet för utlandstjänst för att organisera en helt ny gren av dess verksamhet men i nära anslutning till den redan utövade, för att utöka materialet för de grupper av utvandrareaspiranter, som jag här talat om, och därmed få till stånd en upplysningstjänst utan någon som helst propaganda, fullt opartisk och vederhäftig. Det är sålunda icke, som jag hört, att man från något håll förmodat, så, att Kungl. Maj:t skulle önska att med anslaget stödja överhuvud den upplysningsverksamhet, som institutet för utlandstjänst för närvarande utövar. En sådan förmodan kom till uttryck, hörde jag, från någon, som gjort det uttalandet, att detta institut redan fått sin ekonomi tryggad för de närmaste tre åren, så att det icke behöves något mera. Men det är ej alls fråga om detta, utan det är här fråga om upptagande av en helt ny gren, som kräver särskild personal för insamlandet av material för att fylla den uppgift, som här åsyftas.

Nu har nog icke utskottet ställt sig principiellt avvisande till själva tanken, att en dylik ökad upplysningstjänst kunde erfordras. Det ser man av utskottets utlåtande, och det kan icke förvåna, att så varit förhållandet, då man känner den enighet, med vilken detta krav gjorts gällande, icke minst från en del till landsorganisationen anslutna fackföreningar, som vid olika tillfällen framfört bestämda önskemål om, att man måtte få till stånd en vederhäftig och kvalificerad upplysningstjänst av just den natur, Kungl. Maj:t här åsyftat att möjliggöra.

Man har nu från utskottets sida sagt, att man ej kunna undgå att ställa sig synnerligen tveksam till förslaget särskilt under nuvarande konjunkturen. Jag förmodar, att i detta ligger, att man anser, att tiderna äro så goda nu och arbetslösheten så liten här hemma — ett glädjande uttalande från ett enhälligt statsutskott — att man därför ej skulle behöva vidtaga några åt-

gärder för närvarande. Men, mina herrar, det är väl ändå så, att en upplysning av just detta slag kräver åtskillig tid för att bringas i skick. Det fordras år för att verkligen kunna insamla ett vederhäftigt material och för att skapa de förbindelser med vederhäftiga svenskar i utlandet, som krävas för att kunna lämna de upplysningar, som behövas. Då är det ett svagt skäl att åberopa nu gällande konjunkturen som motiv för avslag i ärendet.

Sedan har man ett andra skäl, och det kanske har varit det viktigaste. Man uttalar, att en undersökning bör göras, huruvida det icke vore möjligt att genom en ändamålsenlig organisation av arbetet hos vederbörande statsorgan astadkomma, att denna verksamhet bedrives genom något av statens ämbetsverk. Såsom av utredningen noggsamt framgår, har denna fråga varit föremål för Kungl. Maj:ts sorgfälliga övervägande, och den har också varit föremål för överläggning med de olika kretsar, som kunde hava intresse av densamma. Men man synes, såvitt jag har kunnat finna, allmänt ha kommit till den uppfattningen, att den väg, som här föreslagits, principiellt var den riktiga och att man således icke skulle knyta ifrågavarande verksamhet till något statsorgan, detta bl. a. därför, att de upplysningar, som behöva lämnas, många gånger böra vara av rent avrådande innebörd. Det kan ju emellanåt te sig något delikat, om ett statsorgan avråder svenskar från att söka sin utkomst i ett främmande land, med vilket land vi, som det heter, stå i vänskapliga förbindelser. Många andra skäl ha också talat för, att man icke skulle gå den vägen, att man litade till ett statsorgan, och det skulle för frågans fortsatta övervägande — det är självfallet icke slut med denna dag — ha varit mycket lyckligt, om statsutskottet något tydligare hade berört de sakskalet Kungl. Maj:t framhållit med hänsyn till valet mellan ett statsorgan och ett enskilt organ för fullgörandet av denna upplysningsverksamhet. Jag vill påpeka, att institutet för svensk utlandstjänst också har god förankring bland statsmyndigheterna, varför man icke behöver befara, att det bedriver någon verksamhet på fri hand utan kontroll från statsmyndigheternas sida. I det fallet finnas inga farhågor att anföra.

Slutligen har man talat om de konsekvenser i kostnadshänseende, som kunde följa. Dessa konsekvenser har kanske utskottet särskilt åberopat därför, att det förslag, som förelåg från socialstyrelsen, avsåg, att man skulle anslå 25.000 kronor om året, medan däremot Kungl. Maj:t ansåg, att man borde nöja sig med 10.000 kronor, därför att verksamheten åtminstone till en början borde koncentreras till de länder, som för närvarande för Sverige erbjöde det största intresset, och därmed det viktigaste behovet tillgodoses. Skulle erfarenheten sedan giva vid handen, att verkligen en sådan nytta vore förbunden med det arbete, som här avses, att man ville gå till en utökning av verksamheten, kunde självfallet riksdagen taga ställning därtill, då en sådan fråga komme att föreligga, och några farliga konsekvenser av beslutet skola enligt min uppfattning icke behöva uppstå.

Herr talman! Jag föreställer mig, att det i brist på reservationer vid denna punkt är fömligen utsiktslöst att uttala någon förhoppning om att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts förslag, men på grund av att jag icke kan vara tillfredsställd med det sätt, på vilket statsutskottet behandlat denna proposition, har jag ansett mig icke kunna underlåta att klargöra de motiv, som legat bakom Kungl. Maj:ts förslag, i förhoppning att frågan till ett följande år kan komma att ligga bättre till.

Herr Svensson, Martin: Det är ju svårt att bemöta det värtaliga och sakkunniga anförande herr statsrådet och chefen för socialdepartementet nyss höll, men statsutskottet söker ju så långt möjligt spara och noga granska och sovra de anslagsäskanden, som framställas, och detta gäller i särskilt hög grad i

Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)

fråga om nya anslagskrav. Här stå vi ju inför ett sådant nytt anslagskrav, och jag tror icke, att det behöver vara någon fara i, att denna fråga får ligga till sig och ytterligare diskuteras. Det har varit någon ovisshet om, vilken institution som skulle få detta uppdrag åt sig anförtrött, och inom statsutskottet har man ju också tänkt sig den möjligheten, att nu befintliga statsorgan skulle kunna hjälpa till med denna upplysningsverksamhet.

Då jag, herr talman, icke tror, att det kan ligga någon fara i, att man på denna punkt gör en besparing, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag ber för min del att få understryka herr statsrådets uttalande, att den begärda förnyade utredningen om denna upplysningsverksamhets förläggande till socialstyrelsen ju delvis redan förut är presterad. Den saken har varit under rätt ingående behandling, och det har funnits starka skäl för att man frigjorde denna upplysningsverksamhet från ett sådant statsorgan, som socialstyrelsen är. Som statsrådet anförde, kan man ju i vissa fall vara tvungen att om främmande länder lämna upplysningar, som för dessa länder icke äro särdeles angenäma att taga del av. Man bör därför om möjligt avkoppla statsorganen från en upplysningsverksamhet, som gäller sådana ömtåliga spørsmål rörande främmande länder, och låta en annan, mera fristående institution fullgöra denna tjänst.

Sedan tillkommer ju, att institutet för svensk utlandstjänst har samlat ett mycket stort material och mycket stor erfarenhet på detta område. Det sysslar ju huvudsakligen med den kvalificerade arbetskraften, med ingenjörer, arbetsledare och dylika personer, och icke med de vanliga arbetarna, men det får i alla händelser mycket ofta mottaga begäran om upplysningar även från arbetare. Varje år har det förmedlat åtskilliga hundra svar på brev från arbetare. Denna institution anlitas således redan nu i viss mån från de vanliga emigranternas sida, och det är bara ett fullföljande av denna praktiska linje, om man nu ger den en mera officiell hallstämpel.

Därtill bör vidare läggas, att detta s. k. enskilda företag i viss mån står under offentlig kontroll därigenom, att regeringen insätter vissa ledamöter i dess styrelse. Där ha vi alltså den offentliga kontroll från statens sida, som i detta fall är tillbörlig.

Den föregående talaren, herr Svensson, yttrade, att det icke var någon fara på taket, att det icke brådskade i något avseende och att vi dessutom böra göra en besparing genom att nu icke här anslå de 10,000 kronorna. Jag har en helt olika uppfattning dels rörande den brådskande naturen av ärendet och dels rörande besparingsfrågan. Den omständigheten, att jag haft tillfälle att kanske mer än lejonparten av denna kammars ledamöter på främmande botten medvetet intränga i emigrationsspörsmålet, gör, att jag för min del har den bestämda tron, att det här är fara å färde och att det sannerligen icke är någon besparing, ifall man icke i tid vidtager de nödvändiga upplysningsåtgärderna inom vårt eget land. Dem av vårt lands medborgare, som komma ut till främmande länder och som där lyckas, få vi ju reda på. Vi få se genom svenska tidningar, att vi där ha en svensk timmerkung, en svensk storfarmare, en lyckosam svensk byggnadsföretagare o. s. v. Alla dessa män, som förvärvat sig en god ekonomisk ställning, få vi mycket väl reda på, men vi få icke kannedom om alla de många fall, när tusental av svenska medborgare gå under, därför att de icke inom sitt eget land före sin avresa erhöilo den nödvändiga upplysningen. Jag träffade 1928 i Vancouver borta i British Columbia en av de mest lyckosamma svenska emigranterna, en fattig torparpojke från Härjedalen, som hade utvandrat i början på 1900-talet och slagit sig fram. Han är nu en av de mest välkända och mest aktade medborgarna inom det stora kanadensiska dominiet.

Jag ställde denna fråga till honom: »Hur många av dina kamrater ha gått under under den tid, som du har varit där ute?» Han dröjde en liten smula med svaret, och sedan kom det: »Jag skulle förmoda, att ungefär tjugu procent av mina kamrater ha gått under, till stor del därför att de, då de reste ut, inte hade erhållit de nödvändiga upplysningar, som hade kunnat hjälpa dem att med minsta möjliga svårigheter nå bästa möjliga resultat.» Jag vill för min del inte gå i god för, att procentsiffran tjugu är den riktiga, men sänk den till tio procent eller fem procent eller en procent, och jag påstår i varje fall, att den svenska staten gör en synnerligen dålig besparing, ifall den med tanke på dessa 10,000 kronor om året vägrar att bereda svenska medborgare, till äventyrs drivna i landsflykt av nöd i vårt land, möjlighet att erhålla de nödvändiga upplysningarna för att i fjärran land få ett språngbräde till en bättre ställning.

Med denna motivering, herr talman, och på grund av mina personliga erfarenheter och mina studier rörande detta spörsmål skulle jag för min del vilja rikta en allvarlig hemställan till dem, som sedermera få ärendet om hand, att icke enbart av fåkunniga besparingssynpunkter vägra att vidtaga de upplysningsåtgärder, som här särskilt äro av nöden och som böra vidtagas redan under ekonomiskt goda tider, så att vi hava apparaten färdig, när eventuellt dåliga konjunkturen komma, och icke då bliva tvungna att improvisera en organisation. Med dessa synpunkter, herr talman, vill jag, som jag nyss sade, rikta en varm hemställan till dem, som få saken om hand, att allvarligt se till, att någonting verkligen blir gjort. Jag tror för min personliga del, att den linje, som herr statsrådet här framlagt, är den sakligt riktiga och att en omprövning i frågan om verksamhetens förläggande inom eller utom ett svenskt statsorgan säkerligen skall komma att visa, att den av statsrådet förordade vägen är den riktiga och bör av riksdagen följas.

Herr Lindhagen: På vår dagordning står ju för närvarande rikets kolonisation, och den har stått där under hela detta sekel från dess början samt för övrigt även under de föregående århundradena. Frågan är lika ny och aktuell nu som för länge sedan och under hela mellantiden.

I sökande av försörjningsmöjligheter för svenska folket har man också funnit, att det kanske icke är tillräckligt med jord i Sverige, som kan på fördelaktigt sätt brukas, för de många, som behöva jord. Detta har tagit sig uttryck i den ofantliga svenska emigrationen samt de bekymmer, som det väckt hos emigrationsaspiranter, att man icke nu på samma sätt som förut kan begagna sig av denna utväg till bättre framtidsutsikter, sedan Nordamerika till väsentlig del låst sina portar för de svenska utvandrarerna.

Ur dessa synpunkter har jag i den s. k. Värmlandsundersökningen varit med om det enhälliga förslag, som där gjordes, om en undersökning av frågan om kolonisation genom emigration. Inom jordkommissionen framställde jag själv ett eget förslag därom, och detta förslag ogillades ju icke av de övriga ledamöterna, ehuru de, som de sade, icke ville inlåta sig på denna fråga.

Till fullföljande av dessa antecedentia har jag sedan tillåtit mig att 1923 väcka en motion i frågan, vilken motion föranledde en om också slapp skrivelse från riksdagen till regeringen. Resultatet av denna hänvändelse från riksdagen liksom även av tidigare hänvändelser föreligger nu i en rent negativ ståndpunkt även från riksdagens sida, om vi följa statsutskottet.

Nu kanske denna fråga är ännu mera aktuell, ty rikets kolonisation, som skulle vara en säkerhetsventil och som man skulle kunna falla i viss mån tillbaka på, har ju på grund av de politiska förhållandena kommit i ett alltmer ogynnsamt läge, och vi få väl se, om icke vid denna riksdag partierna tämligen enhälligt komma att vara med om att sätta ett krokben för detta krav genom att i stället försjunka i en teoretisk undersökning om det lilla jord-

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)*

Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.

(Forts.)

brukets bärighet i vårt land. Medan gräset tynar långsamt i denna period av politiska frostnätter, dö de små korna så mycket fortare.

Åtminstone tyda tecknen därpå, och vi få väl se, hur det blir därmed till slut. Jag har de största farhågor, att en reaktionär bölja nu kommer att sluta sig samman även om de utsikter, som med god vilja detta övergivna folk möjligen har i det egna fäderneslandet.

Nu har ju Kungl. Maj:t här gjort en liten ansats. En liten slant till en så stor fråga betyder ju någon god vilja. Men regeringarna försöka nu i alltför hög grad — detta är också en anledning till den s. k. parlamentsledan och svaga regeringar och allt det där — på förhand leta ut, vad som möjligen kan gå igenom i riksdagen, i stället för att i stora grundläggande frågor manligt komma med något som duger och sedan falla på det, om det inte faller riksdagen på läppen.

Jag kan förstå, att socialministern jämväl velat vädja till den enskilda företagsamheten, därför att det smakar riksdagen bättre. Det leder ej till så stora konsekvenser i penningavseende, och statsutskottet blir ej så räddhågat.

Det är möjligt, att sådana kloka bevelkelsegrunder legat bakom förslaget. Men nog får jag säga, att om det skall bli något bevänt med saken, bör, som statsutskottet till och med säger, staten på ett mera omedelbart sätt taga hand även om denna sociala jordfråga.

Nu har emellertid statsutskottet tillstyrkt riksdagen att säga nej, utan att det inlagt något egentligt intresse för själva saken i sin motivering, tämligen likgiltigt om den faller eller icke. Men det går väl inte an att förfara på det sättet, ty då tappar ju också regeringen lusten att ens bemöda sig om något väsentligt.

Jag yrkar således, herr talman, att riksdagen i anledning av propositionen med avslag på densamma, ville hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt övervägande av ett nytt rationellare och effektivare förslag i ämnet.

Herr Thorberg: För min del har jag funnit såväl socialstyrelsens som departementschefens motivering för det gjorda förslaget synnerligen starka och bärande. Det har därför förvånat mig mycket, att statsutskottet ställt sig på denna negativa ståndpunkt och som skäl för sitt avstyrkande enbart anfört, att man bör spara på statsmedlen. Egentligen är det väl ändå ganska upprörande, att man vill säga, att svenska staten icke bör offra ett så pass litet belopp som 10,000 kronor till en upplysningsverksamhet, som avser de svenska medborgare, som giva sig i väg från landet för att på annat håll söka sitt uppehälle. Det är ju ändå så, att många som emigrera till annat land, gå under, därför att de på grund av bristande upplysning ha begivit sig åt fel håll för att söka sin utkomst. Det finns andra, som, om de hade fått upplysning om, hur de bort inrätta sig i det land, till vilket de emigrerat, hade kunnat skaffa sig sitt uppehälle, men som nu gå under. En upplysningsverksamhet är därför enligt mitt förmenande nödvändig, för att emigranterna skola få veta, vart de böra begiva sig hän och hur de böra ställa sig, när de komma fram till målet. Det är obilligt av riksdagen att vägra att lämna ett så litet anslag som 10,000 kronor till en sådan upplysningsverksamhet, varför jag, herr talman, ehuru utskottet är enhälligt, likväl tillåter mig att yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Häri instämde herr *Hagman*.

Herr statsrådet Lübeck: Herr vice talman! Jag nödgas säga, att jag får be Gud bevara mig för min hjälpare herr Lindhagen i denna fråga, ehuru jag naturligtvis är mycket tacksam för det principiella stöd, som herr Lindhagen gav

Kungl. Maj:t i sak. Men med direktiv, sådana som skulle innefattas i den av herr Lindhagen föreslagna skrivelsen, tror jag inte precis, att frågan skulle falla framåt.

Jag tror, att herr Lindhagen har missförstått mitt meddelande nyss om de förarbeten, som ha lett till, att man från Kungl. Maj:ts sida föreslog upplysningsverksamhetens förläggande till institutet för svensk utlandstjänst, och jag ber nu endast att få tillägga, att man i de överväganden, som skett, självfallet även har rådfrågat socialstyrelsen, där man nu, liksom i utrikesdepartementet, i viss omfattning lämnar de upplysningar man kan med det begränsade material, som står till förfogande, och med den naturliga återhållsamhet, som man självfallet måste ålägga sig av skäl, som jag nyss anförde. Socialstyrelsen har för sin del uttalat, att institutet för svensk utlandstjänst, vilket redan ägde erfarenhet på förevarande område beträffande sådana utvandrare, som besitte högre utbildning, och vilket förfogade över ett beaktansvärt upplysningsmaterial och värdefulla utländska förbindelser, enligt styrelsens mening borde anses skickat att omhänderhava dylik upplysningsverksamhet jämväl för annan arbetskraft än den högre utbildade. Där har man sålunda delat Kungl. Maj:ts uppfattning, att den väg, som här valts, var den man borde gå, och jag skall nu till yttermera visso endast tillägga, vad jag kanske inte tillräckligt betonade nyss, när jag sade, att det skall lämnas opartisk och vederhäftig upplysning, nämligen att denna upplysning självfallet lika väl skall kunna vara ägnad att verka avrådande som att verka tillstyrkande, när det gäller emigration till främmande länder.

Herr Lindhagen: Herr statsrådet bad Gud bevara sig för herr Lindhagens yrkande, men det är väl bra mycket bättre än statsutskottets i alla fall. Därigenom skulle ju riksdagen visa sitt uppskattande av, att regeringen har tagit något litet tuppffjät i denna sak i stället för att bara komma med blankt avslag på en motivering, som i huvudsak visar ganska litet intresse för frågan.

Jag vill dessutom säga, att det inte bara gäller att ge upplysningar åt dem, som av eget initiativ utvandra, utan detta skulle också enligt riksdagens skrivelse av 1923 och påminnelser i kommittébetänkandena avse ett verkligt stödande av en kolonisation. Jag medger, att detta är en svår och ofta kanske oöverkomlig sak. Men man bör även inrikta sig därpå, i all synnerhet nu, då den sociala jordfrågan inom Sverige allt mer och mer lägges till handlingarna.

Det kan hända, att ett sådant yrkande, som pekar längre fram, föranleder större utgifter och att det därför skulle avskräcka riksdagen. Men då får jag verkligen säga, att folkets försörjningsmöjligheter ej tillgodoses bara med en mager byteshandel mellan partierna utan avsevärd betydelse för en mansålder. Om vårt arbete skall betyda något för den levande generationen, måste det upptagas med större målmedvetenhet och med större hjälpmedel.

Herr statsrådet Lübeck: Vad jag särskilt vände mig emot i herr Lindhagens yrkande var självfallet, att herr Lindhagen önskade en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en effektivare och rationellare utredning av frågan. Jag kan givetvis icke erkänna, att den utredning, som Kungl. Maj:t förbragt, ej är effektiv och rationell. Att man inte från början lägger det på en så vid bog, som herr Lindhagen önskar, anser jag verkligen vara med klok återhållsamhet förenligt, ty detta är dock självfallet ett område, där man har anledning att pröva sig fram på det sätt, som Kungl. Maj:t ansett sig böra föreslå.

Då nu ett yrkande på bifall till Kungl. Maj:ts förslag blivit framställt här i kammaren, föredrager jag i valet mellan detta yrkande och herr Lindhagens

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.*

(Forts.)

Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)

hemställan naturligtvis ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vilket jag också hoppas, att kammaren kommer att lämna.

Herr **Vennerström**: Herr talman! Herr Lindhagen hade visst den meningen, att man ifrån statens sida borde gå in för att rent av ordna och leda emigrationen och att göra det i form av kolonisation i främmande länder. Jag kan inte utan vidare biträda denna mening. Jag tror, att svenska staten bör vara synnerligen försiktig, då det gäller att ge sig i kast med kolonisationsplaner inom främmande länder. Vi ha ju ett fall för dagen, nämligen frågan om Svenskbybornas placering i ett främmande land. Där har ju staten inte ingripit, men generaldirektören i socialstyrelsen har i viss mån blivit tillkallad såsom rådgivande sakkunnig. Jag tror, att redan detta fall klarlägger, vilka utomordentligt stora svårigheter som möta, om man från ett land som Sverige skulle söka ordna kolonisation i ett annat land. Jag tror, att den svenska staten bör i sitt eget intresse begränsa sina åtgöranden till att endast meddela upplysningar, ingenting annat än upplysningar och korrekta sådana, vare sig de äro goda eller dåliga, beroende på förhållandena själva, beträffande frågan, hur det ställer sig i det eller det landet, till vilket den enskilda individen vill av egen vilja, på egen risk och eget ansvar utvandra.

Med denna motivering ber jag, herr talman, då nu en djärv man, herr Thorberg, har brutit isen och yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag, att få förena mig med denne djärve man.

I detta anförande instämde herr *Enhörning*.

Herr **Lindhagen**: Herr Vennerström sade, att han inte utan vidare ville vara med på mitt yrkande. Redan detta »utan vidare» är en reservation, det är en brygga till ett kommande bifall.

Också jag sade, att jag inte utan vidare ville vara med på denna sak, och jag manade likaledes till försiktighet. Jag yttrade till och med, att en kolonisation skulle möta de allra största svårigheter, men det är i alla fall någonting, som bör prövas. Man kan alltid göra något även på den vägen, när man finner, att man inte kan bereda befolkningen tillräckligt uppehälle här i landet. Då man nu — såsom till sist alla partier tyckas bli ense om — inte vill använda expropriation för att lösa jordfrågan utan bara vill lita till jordägarnas fria vilja, är den inländska kolonisationen tämligen hopplös och utan avsevärd betydelse.

Men vi måste ju värna om denna sak i alla fall, även om vi inte kunna göra det inom det egna landet på grund av bristande ekonomiska eller politiska förutsättningar.

Vad man kunde tänka sig vore därför, att svenska staten skaffade jord och andra hjälpmedel i främmande länder och läte sina barn kolonisera där efter förberedelser, lika väl som man nu söker skaffa jord inom det egna landet. Jag menar, att denna synpunkt inte bör försummas. Den har alltid framhållits såsom en av de saker, som man skall inlåta sig på, ehuru med försiktighet.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet frågade nu: »Är inte mitt förslag effektivt?» Nej, herr statsråd, ett anslag av 10,000 kronor är icke en effektiv åtgärd i en fråga sådan som denna. Effektiviteten beror också av beloppets storlek, och detta förslag är inte effektivt. Organisationen är även alldeles för svag.

Jag ville nu gärna, att det om möjligt skulle bli bifall både till Kungl. Maj:ts förslag och till mitt yrkande om en skrivelse till Kungl. Maj:t, däri sades ifrån, att detta är alldeles för litet. Det är detta som jag också ville ha fram. Då jag för min del vill, att mitt yrkande icke felas i denna diskussion, måste jag

också vidhålla detsamma, ehuru jag annars kan vara med om att såsom ett första utslag av benägenhet från riksdagens sida till tillmötesgående mot denna tanke bevilja det lilla och obetydliga, som nu bjudes.

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.*

(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; samt 3:o), av herr *Lindhagen*, att riksdagen, med avslag å propositionen, skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt övervägande av ett nytt rationellare och effektivare förslag i ämnet.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Thorberg* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkten 22.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 23.

I punkten 24 av femte huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till pensionsstyrelsens verksamhet m. m. för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 650,000 kronor.

*Ang. placering
av
pensionsför-
säkrings-
fondens medel.*

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *O. Olsson* i Kullenbergstorp och *F. O. Ericson* i Boxholm

Ang. placeringen av pensionsförsäkringsfondens medel.
(Forts.)

väckt motion, nr 197, däri hemstälts, att riksdagen, vid bifall till vad Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 24) hemställt, ville uttala sig förutsätta, att åtgärder borde av Kungl. Maj:t vidtagas i syfte åvägabringa, att pensionsfondfullmäktige vid medelsplaceringar i enskilda bankinstitut likställde Jordbrukarbanken med de nu av fullmäktige anlitade bankföretagen.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I:o) att riksdagen måtte till pensionsstyrelsens verksamhet m. m. för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 650,000 kronor; samt

II:o) att riksdagen måtte med bifall till herrar Olssons i Kullenbergstorp och Ericsons i Boxholm berörda motion, II:197, uttala, att riksdagen förutsatte, att åtgärder av Kungl. Maj:t vidtoges i syfte att åvägabringa, att fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden beträffande medelsplaceringar i enskilda bankinstitut likställde jordbrukarbanken med de hittills av fullmäktige anlitade bankföretagen.

Reservation hade anmälts av herr *Kobb*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Kobb**: Herr talman! Vid denna punkt eller rättare sagt beträffande andra delen av denna punkt har jag avlämnat en blank reservation.

Utskottet har här tillstyrkt bifall till herrar Olssons i Kullenbergstorp och Ericsons i Boxholm motion, däri yrkats, att riksdagen måtte uttala, att åtgärder böra av Kungl. Maj:t vidtagas i syfte att åvägabringa, att fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden beträffande medelsplaceringar i enskilda bankinstitut likställa Jordbrukarbanken med de hittills av fullmäktige anlitade bankföretagen. Jag vill då genast uppmärksamheten på att motionärerna här framställt ett yrkande, som egentligen står i strid med de grundlinjer för förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden, som riksdagen år 1916 stadfäste. Däri uttalade riksdagen sig på följande sätt: »Riksdagen delar till fullo den i propositionen uttalade uppfattningen, att förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden måste ordnas med hänsyn till det ändamål, för vilket fondmedlen uppsamlas, och att följaktligen för pensionsförsäkringen främmande synpunkter härvid icke få göra sig gällande. I överensstämmelse med vad i propositionen uttalats anser även riksdagen, att fonden är att betrakta såsom de försäkrades egendom och därför bör förvaltas på det sätt, som bäst överensstämmer med de försäkrades intressen.» Härmed har således riksdagen bestämt uttalat, att för själva pensionsförsäkringen främmande synpunkter icke böra få spela någon roll vid försäkringsfondens förvaltning.

Ungefär samtidigt måste ju även fastställas vissa grunder för förvaltningen av sådana medel, som mera tillfälligt skulle komma att placeras av försäkringsfonden. Fonden har det ju så ställt, att dess inkomster inflyta med olika belopp under olika delar av året. Särskilt i början av året inflyta mycket stora belopp. Man kan ju då inte genast vara färdig att placera dessa i form av fasta placeringar, men man måste någonstades placera medlen, dock så, att de på ett eller annat sätt bli räntebärande. Härom uttalades på sin tid olika meningar. Bankofullmäktige framhöllo, att en sådan placering borde ske i riksbanken. Man borde inte taga hänsyn till möjligheten att göra medlen räntebärande. Departementschefen föreslog emellertid, att medlen skulle placeras i enskilda banker efter vissa grunder, som skulle bestämmas av Kungl. Maj:t. Det är dock litet underligt, om man tänker på att man inte alls tog någon hänsyn till att det fanns en annan myndighet, som vid denna tid med lätthet hade kunnat förränta dessa medel på för pensionsförsäkringsfonden mycket gynnsamma villkor, nämligen riksgäldskontoret. Riksgäldsfullmäktige blevo aldrig tillfrågade i detta ärende. Emellertid beslöts, att dessa mera till-

fälliga placeringar skulle ske i enskilda banker. Bestämmelserna hava sedermera av Kungl. Maj:t något ändrats; de senaste bestämmelserna hava utfärdats genom ett kungl. brev den 29 juni 1928. Därvid har föreskrivits, att sådan insättning må ske i avbidan på annan placering på depositions- eller annan räkning hos enskild bankinrättning, vars bolagsordning blivit av Kungl. Maj:t fastställd samt vars grund- och reservfonder uppgå till ett sammanlagt belopp av minst 5 miljoner kronor. Det åligger fondfullmäktige att halvårsvis till chefen för socialdepartementet inkomma med uppgift om i respektive bankinrättningar inestående belopp.

Ang. placeringen av pensionsförsäkringsfondens medel.
(Forts.)

Motionärerna hava nu gjort den anmärkningen, att ifrågavarande medel huvudsakligen blivit insatta i storbankerna och att man härvidlag endast i ringa grad har begagnat sig av Jordbrukarbanken. De mena, att detta är en orättvisa mot Jordbrukarbanken, som ju är en av staten ägd bank, kan man säga, och av staten garanterad; den borde ju fördenskull i någon mån gynnas. Men detta är i alla fall ett avsteg från den allmänna principen, då man i enlighet härmed skulle taga hänsyn till omständigheter, som inte direkt sammanhänga med pensionsförsäringen.

Förhållandena hava nu under årens lopp i viss mån ändrats. Det finnes inte längre någon möjlighet att förvalta ifrågavarande medel genom någon statsinstitution. Den institution, som jag nyss nämnde och som jag själv haft äran tillhöra i många år, har icke längre möjlighet att taga emot pengar på dessa villkor. Det skulle icke vara fördelaktigt, utan det skulle bara leda till att staten finge betala räntor på medel, för vilka staten inte hade någon särskild användning. De stora överskott, som under en lång följd av år uppkommit å statskontorets medelsförvaltning och som insättas i riksgäldskontoret, göra, att något behov av dylika medelsplaceringar inte längre finnes i riksgäldskontoret. För att få sådana medel räntebärande finnes således inte någon annan möjlighet än att placera dem i enskilda banker.

Under de senare åren har, såsom jag nämnde, ända tills nu för en kort tid sedan, stora belopp varit placerade i de enskilda storbankerna, under det att i Jordbrukarbanken endast obetydliga insättningar skett. Det i Jordbrukarbanken insatta beloppet ökades emellertid för en tid sedan till något över en miljon kronor.

Jag vill nu säga, att jag undrar, om motionärerna verkligen hava riktigt uppfattat frågan och om det verkligen är så, att det skulle vara till någon fördel för Jordbrukarbanken att få sådana där så att säga lösa placeringar till ganska betydande belopp. Man måste nämligen komma ihåg, att detta är avistaplaceringar. Det är placeringar, som när som helst skola kunna betalas ut, men räntan skall däremot vara den högsta, som banken lämnar på depositionsräkning. Det är ju klart, att det för en bank, som har mycket stor omslutning, såsom storbankerna ha, inte är någon svårighet att finna lämpliga placeringar även för medel på kortare tid. Däremot kan det vara förenat med svårigheter för en bank av mindre omfattning såsom Jordbrukarbanken. Det är väl knappast möjligt, att Jordbrukarbanken skulle kunna placera dylika medel på ett sådant sätt, att de skulle bli till nytta för Sveriges jordbrukare. Jag tror, att det snarare skulle kunna vålla svårigheter, om flera miljoner placerades på kort tid i Jordbrukarbanken; det skulle nämligen kunna bereda banken svårigheter, om fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden funne sig föranlättna att uppsäga dessa belopp.

På den allra sista tiden har tillkommit ännu en omständighet, som i mitt tycke talar emot motionen. Det är, att räntan ju har fallit högst betydligt. För att placeringarna skola vara för pensionsförsäkringsfonden fullt räntebärande fordras, att placeringen sker efter 4,3 procents ränta. I denna stund går ju räntan på dylika tillfälliga placeringar ned till 3½ procent. På grund

Ang. placeringen av pensionsförsäkringsfondens medel.
(Forts.)

härav finns ju ett intresse för pensionsfondsfullmäktige att så mycket som möjligt minska placeringarna i enskilda banker. Då kan det mycket lätt hända, att man skall kunna gå ned till sådana belopp, att man utan någon svårighet kan ernå en, som motionärerna anse, rättvis fördelning av de placerade medlen hos olika banker.

Jag kan således inte finna annat än att det uttalande, som här föreslås, vilar på delvis oriktiga förutsättningar, då det svenska jordbruket verkligen inte kan ha någon nytta av medelsplaceringar av ifrågakvarande slag, samt att det vidare är obehövt, då omständigheterna så småningom torde komma att rent av tvinga fondfullmäktige att minska placeringarna överhuvud taget i de enskilda bankerna. Att det under gångna tider har syndats mycket i fråga om placering av statsmedel är jag den förste att erkänna, och det har jag alltid tyckt, men för närvarande är det så, att staten för sådana medel, varom här är fråga, inte kan undvika att begagna sig av de enskilda bankerna.

På grund av vad jag här anfört och då jag således anser, att ett uttalande är onödigt och att det inte kommer att leda till något särskilt resultat, får jag således yrka avslag på utskottets hemställan i denna punkt.

I herr Kobbs yttrande instämde herr *Kvarnzelius*.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag har svårt att förstå, att herr Kobb nu fullföljer denna kampanj — som jag måste beteckna det — från hans sida mot Jordbrukarbanken efter allt vad som tidigare har förekommit.

Jag har här en uppgift beträffande insättningen av ifrågakvarande medel i de olika bankerna den 14 februari 1930. Det visar sig, att pensionsfondsfullmäktige då hade placerade i Skandinaviska kreditaktiebolaget 6,200,000 kronor; i Stockholms enskilda bank 6,200,000 kronor; i aktiebolaget Svenska handelsbanken 6,200,000 kronor; i aktiebolaget Göteborgs bank 6,200,000 kronor; i Stockholms in-tecknings garanti aktiebolag 3,000,000; i aktiebolaget Göteborgs handelsbank 50,000 kronor och i aktiebolaget Jordbrukarbanken 1,050,000 kronor. Vid denna tidpunkt, i mitten av februari, var sålunda av pensionsfondsfullmäktige i Jordbrukarbanken insatt ett belopp av 1,050,000 kronor. Men denna insättning har ett förspel, varav jag anhåller att få ge kammaren del genom att uppläsa protokollet vid sammanträdet med fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden den 30 januari 1930 — såvitt jag vet det sista sammanträde som hölls av den avgående ordföranden, generaldirektör av Jochnick. Det lyder så här:

»Sedan en redogörelse för fondens på banker insatta medel föredragits, yttrade ordföranden:

'Jämlikt fullmäktiges beslut den 4 augusti 1916 äger pensionsstyrelsen befo-genhet att i avbidan på fast placering tillfälligt insätta fondmedel i sådana bankbolag, som avses i Kungl. Maj:ts brev den 29 juni 1928, d. v. s. sådana banker, vilkas bolagsordning blivit av Kungl. Maj:t fastställd och vilkas grund- och reservfonder uppgå till ett sammanlagt belopp av minst 5 miljoner kronor. Vid fullmäktiges sammanträde den 29 november 1929 hade en av fondfullmäktige under hand ifrågasatt, att fondens insättning i Aktiebolaget Jordbrukarbanken borde avsevärt ökas. Densamma hade tidigare uppgått till högst 1,050,000, men under de senare åren hållits vid betydligt lägre belopp. Mot ökad insättning i banken hade vissa andra fullmäktige anfört betänkligheter. Även jag ansåg, att en sådan åtgärd ur vissa synpunkter i dåvarande läge icke vore lämpligt. Sedermera har jag emellertid med synnerlig uppmärksamhet följt hithörande förhållanden och därvid för min del blivit övertygad om, att några omständigheter i nuvarande läge icke torde finnas, vilka skäligen borde förhindra, att fondens insättningar i banken ökades åtminstone intill det högsta

belopp, som tidigare varit där innestående. Pensionsstyrelsen har vid behandling av ärendet kommit till samma uppfattning och på grund härav ansett, att av fondens bankbehållningar, som för dagen uppgå till omkring 26 miljoner kronor, lämpligen 1 miljon kronor böra överföras från riksbanken till Aktiebolaget Jordbrukarbanken. I betraktande emellertid av de betänkligheter mot en sådan åtgärd, som framkommo vid fullmäktiges ovan nämnda sammanträde den 29 november 1929, ansåg styrelsen dock lämpligt, att förevarande fråga hänsköttes till fondfullmäktiges avgörande. På grund härav föreslår jag, som under föreliggande omständigheter jämväl anser riktigt, att denna svävande fråga slutbehandlas före min avgång från befattningen såsom fullmäktiges ordförande, att fullmäktige ville besluta, att av fondens bankbehållningar 1 miljon kronor skola insättas på Aktiebolaget Jordbrukarbanken under förutsättning, att för de sålunda insatta medlen tillämpas samma ränta och villkor i övrigt, som för liknande fall medgivits av andra bankbolag, där fonden har sina löpande medel placerade.

Ang. placeringen av pensionsförsäkringsfondens medel.
(Forts.)

Under den därpå följande diskussionen hemställde såväl herr vice ordföranden som herrar Kobb och Philipson, att frågan om insättning av ytterligare medel hos Aktiebolaget Jordbrukarbanken, i anslutning till vad som förekommit vid sammanträdet den 29 november 1929, skulle tills vidare anstå.

Med avslag å sistnämnda hemställan fattade fullmäktige beslut jämlikt ordförandens förslag.

Mot beslutet reserverade sig herrar vice ordföranden, Kobb och Philipson och förenade sig om följande yttrande: 'Då det skäl, som av herr ordföranden anförts till stöd för frågans omedelbara avgörande, icke synes oss hållbart, få vi anmäla vår reservation mot beslutet och såsom vår mening uttala, att någon ökning av fondens insättningar hos Aktiebolaget Jordbrukarbanken tills vidare icke bör ske.'»

Detta är sålunda en fullföljd från herr Kobbs sida av den kampanj, som tydligen förts inom pensionsfondsfullmäktige och som har varit inriktad på att några medel överhuvud taget icke skulle placeras i Jordbrukarbanken. När den miljon kronor, som var innestående vid mitten av februari, insattes i banken på den avgående ordförandens sista verksamhetsdag, föreligger en reservation till protokollet.

Jag skall inte tillåta mig att ingå i några djupare resonemang om detta, men ser man efter hur det förhåller sig ur de synpunkter, som kunna anses vara legitima att föra fram, när det gäller placering av fondens medel, så uppställer sig till en början den frågan: är det någon förmån för ett bankbolag att på detta sätt få sina insättningar ökade genom att statens medel placeras i banken? Det är alldeles uppenbart, att storbankerna åtminstone betrakta det på sådant sätt, eftersom de ha eftersträvat dessa insättningar. Och jag kan inte tro annat än att det även från Jordbrukarbankens sida betraktas såsom en förmån att få sitt rörelsekapital ökat genom insättningar från statens sida; eljest skulle väl inte Jordbrukarbankens representanter ha visat något intresse för denna sak.

Den andra frågan, som man har att uppställa, är denna: kan det anses, att det föreligger säkerhet för insättningarna och likviditet? Jag tror inte, att man med den ställning staten har intagit till Jordbrukarbanken har anledning att besvara denna fråga annat än jakande. Jag har mycket svårt att förstå vad det egentligen är för synpunkter, som göra sig gällande här, då en bank, i vilken staten har så stora intressen som när det gäller Jordbrukarbanken, skall formligen förföljas och på alla sätt motarbetas i fråga om placering av statens medel. Jag förstår inte, vad det är för intressen som göra sig gällande, och jag skall inte forska i det, men för vanligt mänskligt förnuft förefaller det självklart, att om staten har att placera en så stor penningssumma, som nyss nämndes — sammanlagt över 26 miljoner kronor — är det väl ändå riktigt ur statens

Ang. placeringen av pensionsförsäkringsfondens medel.
(Forts.)

egen synpunkt, att Jordbrukarbanken inte ställes i en undantagsställning i förhållande till de rent enskilda bankerna, så att Jordbrukarbanken överhuvud taget inte skall komma med, när det gäller placering av statens medel.

Jag hade hört, att något yrkande inte skulle framställas från herr Kobbs sida, och därför hade jag inte tänkt uppträda här, men då nu ett yrkande framställts om avslag på utskottets hemställan, har det blivit nödvändigt att belysa frågan även ur de synpunkter, som jag har framfört. Jag måste säga, att jag kan inte finna någon annan rimlig grund än ren fientlighet mot detta av staten till stor del ägda företag, när man försöker ställa det i en sådan ogynnsam undantagsställning i förhållande till de enskilda bankerna. Det är därför full grund för det mycket hovsamma och mycket försiktigt formade uttalande, som utskottet här har gjort, nämligen att man anser, att Jordbrukarbanken icke skall försättas i ogynnsammare läge än övriga av fullmäktige anlitade företag. Jag tycker att detta uttalande är fullt berättigat, och jag hemställer därför om bifall till utskottets hemställan.

Herr Kobb: Herr Rydén har behagat här läsa upp ett protokoll rörande de förhandlingar, som förekommit inom pensionsfondsfullmäktige. Jag skall då be att få göra några anmärkningar till detta.

Till en början vill jag säga, att efter det beslut, som fattades år 1916, har det ända tills i november månad förra året inte varit tal om dessa placeringar i pensionsfondsfullmäktige, utan de hava skötts av pensionsstyrelsen och framför allt av chefen för pensionsstyrelsen helt och hållet ensam utan någon inblandning av fullmäktige. I höstas väcktes förslag om att man skulle något öka de belopp, som insatts i Jordbrukarbanken. Såsom herrarna känna till, visste man vid denna tid mycket väl, att Jordbrukarbanken skulle undergå en förändring: den skulle få en ny ledning. Det är ju då inte så underligt, om man ville avvakta resultatet av denna förändring, innan man gick till en ökning av det insatta beloppet. Att jag, som herr Rydén säger, skulle fört någon kampanj emot Jordbrukarbanken är alldeles oriktigt; det har jag visst inte gjort. Jag har aldrig haft med denna sak att göra förrän nu i höstas, och det är väl inte så underligt, om jag då förenade mig i det yrkande, som framställdes av mina kolleger. Men jag vill säga, att detta protokoll framställer inte saken riktigt; det finns allt åtskilligt, som skett dessutom. När den förre chefen för pensionsstyrelsen först framställde förslaget om ökning av insättningarna i Jordbrukarbanken, förklarade han, att han ville underställa frågan fullmäktige; något särskilt beslut fattades då inte, men chefen för pensionsstyrelsen yttrade inte alls någonting emot att man skulle avvakta förändringen i bankens ledning. Sedermera kom herrarna Olssons i Kullenbergstorp och Ericsons i Boxholm motion, och förmodligen har detta varit det egentliga skälet till att beslutet om höjning av insättningen till omkring en miljon kronor genast företogs.

Jag kan försäkra herr Rydén, att här har inte alls förts någon kampanj emot Jordbrukarbanken. Men jag vill säga, att jag tror ändå inte, att herr Rydén riktigt har trängt in i sakens innersta kärna, när han talar om fördelarna för Jordbrukarbanken av en sådan där miljonplacering på de grunder, som här gälla. Fördelarna härav måste bli beroende på bankens omslutning. Det är klart, att en storbank med stor omslutning kan mycket väl reda sig och ha fördel av en avistaplacering av 6 miljoner kronor på dylika villkor, men det är inte alls säkert, att en bank med mindre omslutning kan ha samma fördelar; det kan snarare vara till olägenhet för banken, och det tror jag, att det i detta fall skulle hava varit.

Det har aldrig någonsin varit tal om att inte säkerhet skulle finnas för placeringarna i Jordbrukarbanken, då ju staten står bakom denna bank, men det finns någonting annat att beakta i fråga om en placering av sådana här medel,

och det är, att de skola vara likvida. Det har varit hänsynen härtill, som legat till grund för den hållning, som iakttagits av de tre reservanterna inom pensionsfondsfullmäktige.

Ang. placeringen av pensionsförsäkringsfondens medel.

(Forts.)

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Herr Kobb har både i sitt första och andra anförande med ganska stor styrka framhållit, att det efter hans uppfattning näppeligen kunde vara till någon fördel för Jordbrukarbanken att få del av de insättningar, varom nu är fråga. Det är möjligt, att så är fallet, men det lär inte vara fråga om något tvång för Jordbrukarbanken att emottaga dessa medel; utan det får väl, om statsutskottets utlåtande bifalles, bliva föremål för Jordbrukarbankens styrelses prövning, i vad mån den vill emottaga medlen.

Likaså har herr Kobb uttalat, att det är lättare för storbankerna med deras större likviditet att emottaga medel av förevarande art. Men även i detta avseende lär det väl förutsättas en prövning av Jordbrukarbankens styrelse, i vad mån den kan emottaga medlen utan någon risk för likviditeten, d. v. s. att bankens styrelse skall vara på det klara med, att medlen kunna utan någon risk av banken återbetalas. Även herr Kobb har i sitt senaste anförande förklarat, att det icke kan vara fråga om annat, än att säkerhet skulle finnas för placeringarna i Jordbrukarbanken.

Lägger man tillsammans detta, herr talman, har jag kommit till den övertygelsen, att man bör gå med på statsutskottets förslag, till vilket jag sålunda ber att få yrka bifall.

Häri instämde herrar *Björck, Carl Carlsson, Asplund, Rosén* och *Johan Johansson*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder förekommit propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i mom. I.

Sedermera gjordes i enlighet med de beträffande mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å utskottets hemställan; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att av det förslagsanslag, som för budgetåret 1930/1931 beviljades till statens kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, måtte för åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet jämlikt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelades, av pensionsstyrelsen under samma budgetår disponeras ett belopp av högst 100,000 kronor.

Ang. disponerande av medel för åtgärder mot invaliditet.

Herr statsrådet Lübeck: På den 25:e punkten skall jag endast be att få lämna en förklaring i anledning av några uttalanden, som utskottet där gjort.

*Ang. dispon-
rande av
medel för
åtgärder mot
invaliditet.*

(Forts.)

Utskottet har nämligen i slutet av första stycket ett uttalande, som kanske inte är riktigt tydligt, då utskottet säger, att »vid jämförelse mellan sagda belopp och de medel, som för ändamålet bestridas ur pensionsförsäkringsfonden, tagas sistnämnda medel i anspråk i alltför stor omfattning». Det kanske inte är fullt klart, om man anser, att det totala beloppet till ett följande år borde minskas, eller att en avvägning av de båda beloppen borde bli föremål för omprövning. Men den frågan får väl klaras upp till ett följande år.

Något, som jag anser särskilt behöva en förklaring, är emellertid vad som står i sista stycket, där utskottet säger, att »det synes utskottet ock kunna ifrågasättas, huruvida icke genom ökning av styrelsens» — d. v. s. pensionsstyrelsens — »sjukvårdsverksamhet jämväl till detta område» — d. v. s. det område, som avser vissa åtgärder för folktandvård — »verksamheten i fråga måste anses erhålla en alltför stor omfattning». Jag ber att till detta få lämna den förklaringen, att det aldrig varit min tanke, att man skulle definitivt förankra åtgärder i fråga om ett systematiskt framtida främjande av folktandvården vid pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet. Tvärtom har jag alltid hyst den uppfattningen, att när denna fråga var färdig för ett definitivt avgörande, borde man finna former, som bättre svarade mot ändamålet. I denna fråga har ju under förberedelserna rått samarbete mellan pensionsstyrelsen, medicinalstyrelsen och svenska röda korset, som under några år på detta område nedlagt ett utomordentligt förtjänstfullt arbete.

Folktandvården är just nu ett folkhygieniskt spörsmål, som förtjänar den allra största uppmärksamhet och snara åtgärder. Detta har bland annat varit anledningen till att Kungl. Maj:t nu ansett, att bland de uppgifter, som kunna föreligga för en förebyggande sjukvårdsverksamhet, för vilken verksamhet medel kunna av pensionsstyrelsen disponeras, så var den här ifrågavarande en uppgift, som utan dröjsmål kunde tillgodoses med de medel, som stå till förfogande, utan att Kungl. Maj:t därför haft någon annan uppfattning än den, som synes hava varit statsutskottets i fråga om den framtida definitiva organisationen av denna fråga.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Herr **talmannen** yttrade: Jag får för kammaren tillkännagiva, att anslag blivit utfärdat om fortsättande av detta plenum i afton kl. 8.

Samtidigt ber jag få meddela, att på grund av den gudstjänst, som anordnas i slottskapellet med anledning av Hennes Majestät Drottningens fränfalle, komma förhandlingarna att avbrytas strax efter kl. 3 för att de ledamöter av kammaren, som önska bevista gudstjänsten i fråga, skola få tillfälle att göra detta. Jag har nämligen att från H. K. H. Kronprinsen-regenten framföra en inbjudan till kammarens ledamöter att deltaga i gudstjänsten.

H. K. H. Kronprinsen-regenten har vidare givit mig i uppdrag att till kammarens ledamöter framföra Kronprinsens och hans familjs hjärtligaste tack för det deltagande, som kammaren visat honom och hans familj i den svåra prövning, som drabbat dem, vilket deltagande blivit å kammarens vägnar genom talmannen till H. K. H. Kronprinsen framfört.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 5.

Punkterna 26 och 27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att
dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 3 januari 1930 förordad förslag till stat för statens tvångsarbetsanstalter, att tillämpas från och med budgetåret 1930/1931;
dels ock nedsätta det ordinarie förslagsanslaget till statens tvångsarbetsanstalter, nu 613,400 kronor, med 5,100 kronor till 608,300 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 117, inom första kammaren av herr *U. Leander* m. fl. och den andra, nr 217, inom andra kammaren av herrar *H. Weibull* och *A. Vougt*, däri hemställts, det riksdagen ville medgiva, att direktören vid statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona måtte från och med den 1 juli 1930 komma i åtnjutande av en tillfällig löneförbättring av 960 kronor per år.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt.

I:o) att riksdagen måtte

a) godkänna det av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 3 januari 1930 förordade förslaget till stat för statens tvångsarbetsanstalter, att tillämpas från och med budgetåret 1930/1931; samt

b) nedsätta det ordinarie förslagsanslaget till statens tvångsarbetsanstalter, nu 613,400 kronor, med 5,100 kronor till 608,300 kronor; ävensom

II:o) att herrar Leanders m. fl. samt Weibulls och Vougts motioner, I: 117 och II: 217, icke måtte vinna riksdagens bifall.

På framställning av herr talmannen beslöts att punkten skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. I.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II.

Herr **Leander**: Herr talman! Ingen kan med skäl påstå, att svenska staten behandlar sina tjänsteinnehavare på ett dåligt sätt. Snarare tvärtom. Men ibland kunna förhållandena foga sig så, att en och annan får sitta emellan och röna en styvmoderlig behandling.

Man fordrar av dem, som skola förestå våra interneringsanstalter, att de skola förstå konsten att behandla sina klienter individuellt, men riksdagen tar aldrig eller mycket sällan hänsyn till individen utan handlar ju i allmänhet summariskt, för att inte säga schablonmässigt. Den man, som det nu gäller, har efter den senaste löne regleringen för befattningshavarna vid tvångsarbetsanstalten i Landskrona, fått sitt arbete ökat ganska väsentligt. Dels hava nämligen de kvinnliga alkoholisterna förlagts till denna anstalt, och dels har antalet av kvinnliga tvångsarbetare växt och anstalten på grund därav måst utvidgas. Efter vad vi kunna se vid nästa punkt i utskottets utlåtande är det ju fråga om en utvidgning också i år. Olika socialministrar hava både skriftligen och muntligen ställt i utsikt för direktören därstädes, att han skulle få löneförbättring. Denna har nu låtit vänta på sig, och han liksom många andra har fått erfara sanningen av det gamla ordet, att man icke får

Om löneförbättring åt direktören vid tvångsarbetsanstalten i Landskrona.

Om löneför-
bättring åt
direktören vid
tvångsarbets-
anstalten i
Landskrona.

(Forts.)

förlita sig på furstar. Direktören vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö åtnjuter lön i 27:e lönegraden, under det att direktören vid anstalten i Landskrona är placerad i den 24:e. Alltså är det en mycket väsentlig skillnad i fråga om deras löner, under det man kan säga, att det inte är någon större skillnad i fråga om deras arbete och ansvar, utan att deras bördor härutinnan kunna anses vara likvärdiga. Säkert är, att klientelet i Landskrona är mycket svårhanterligt — rent av det mest svårhanterliga av alla, som äro föremål för anstaltsvård. Dessa kvinnor äro på grund av det liv de fört mycket retliga och ojämna till lynnet. Det är verkligen inte uppmuntrande för direktören där nere att år efter år behöva vänta på en löneförbättring, som svarar emot hans arbetstyngda befattning.

Nu påstår utskottet, att denna hans lönefråga icke kan bedömas förrän det väntade förslaget till ny lösdrivarlagstiftning blivit slutligen prövat. Ett sådant förslag till lösdrivarlag eller vanartslag, som den benämnes, föreligger ju för riksdagens behandling. Men även om detta förslag blir antaget, kan jag inte förstå, att ifrågavarande direktör kommer att få varken mer eller mindre att göra än förut. Därigenom blir säkerligen ingen ändring varken beträffande arbete eller ansvar. Därför synes det mig, som om det inte behövt möta något hinder för statsutskottet att förorda den i motionerna gjorda framställning om en tillfällig löneförhöjning för direktören. Men man kan här inte hoppas, att det skall gå på samma sätt som nyss i en föregående punkt eller att man skall kunna vinna någonting gentemot ett enhälligt statsutskott, utan här står man rådlös och vet inte, vad man egentligen skall göra. Emellertid hoppas jag, att herr socialministern nu skall taga sig an saken och till ett kommande år framlägga förslag om den skäligen löneförbättring för direktören vid tvångsarbetsanstalten i Landskrona, som han verkligen synes behöva och har gjort sig förtjänt av.

Emellertid anser jag icke, att det möter något hinder för mig att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till de i ämnet väckta motionerna. Jag ber därför, herr talman, att få framställa detta yrkande.

Herr Svensson, Martin: Utskottet har icke gått in för att pröva, huruvida skäl föreligga för att vidtaga en förändring av lönen för direktören för Landskrona tvångsarbetsanstalt utan har hänvisat till den förestående vanartslagstiftningen, och proposition härom har ju kommit på kamrarnas bord. Sedan denna lag blivit behandlad, kan ju frågan om direktörens lön anses mera aktuell. Det får anses vara något ovanligt och icke överensstämmande med riksdagens betänksamhet att i det läge, som denna fråga nu har, gå med på en tillfällig löneförbättring på enskilda motionärens förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande momentet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

dels till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 40,000 kronor;

dels till bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 150,000 kronor;

dels till statens kostnader för farliga alkoholister m. m. för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 5,000 kronor;

dels till resor vid tvångsinternering av alkoholister för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 10,000 kronor;

dels till interneringskostnader i vissa fall för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 4,000 kronor;

samtliga anslag att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel;

dels ock medgiva, att av nyssnämnda anslag till bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader finge till erkända alkoholistanstalten Hemmet Gunnarskog för vård av kvinnliga alkoholister samt, därest denna anstalt nedlades, efter särskild prövning av Kungl. Maj:t till annan erkänd alkoholistanstalt med samma syfte för budgetåret 1930/1931 utgå bidrag till driftkostnaderna med ej mindre ett belopp av 1 krona för dag och vårdplats än även ett belopp för vårdtag, som med 1 krona understeg det till övriga erkända alkoholistanstalter utgående statsbidraget.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 109, inom första kammaren av herr *J. Bergman* m. fl. och den andra, nr 183, inom andra kammaren av herr *A. Olsson* i Gävle m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta om höjning till 120,000 kronor av det å femte huvudtiteln under avdelningen alkoholistvård upptagna reservationsanslaget å 40,000 kronor till befrämjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. under budgetåret 1930/1931,

dels ock en av herr *A. Petré*n inom första kammaren väckt motion, nr 25, vari hemställts, att riksdagen måtte å riksstaten för budgetåret 1930/1931 å femte huvudtiteln under avdelningen Alkoholistvård uppföra ett reservationsanslag å 15,000 kronor till bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter, att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I:o) i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt herrar Bergmans m. fl. och Olssons i Gävle m. fl. motioner, I: 109 och II: 183, ävensom med bifall till herr Petréns motion, I: 25,

a) till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 60,000 kronor;

b) till bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 150,000 kronor;

c) till statens kostnader för farliga alkoholister m. m. för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 5,000 kronor;

d) till bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 15,000 kronor;

e) till resor vid tvångsinternering av alkoholister för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 10,000 kronor; samt

Ang. vissa
anslag till
alkoholist-
vården.
(Forts.)

f) till interneringskostnader i vissa fall för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 4,000 kronor;

samtliga anslag att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel; ävensom

II:o) medgiva, att av nyssnämnda anslag till bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader finge till erkända alkoholistanstalten Hemmet Gunnarskog för vård av kvinnliga alkoholister samt, därest denna anstalt nedlades, efter särskild prövning av Kungl. Maj:t till annan erkänd alkoholistanstalt med samma syfte för budgetåret 1930/1931 utgå bidrag till driftkostnaderna med ej mindre ett belopp av 1 krona för dag och vårdplats än även ett belopp för vårdtag, som med 1 krona understeg det till övriga erkända alkoholistanstalter utgående statsbidraget.

Herr **Petrén**: Herr talman! Kungl. Maj:t har begärt fortsatt anslag till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet såsom ett provisorium i avvaktan på utredning av frågan om vilket anslag, som för ändamålet kan bli behöfligt efter det revision av lagen om behandling av alkoholister ägt rum. Utskottet har med tillstyrkande av någon höjning av det begärda anslaget i likhet med departementschefen funnit ett definitivt ståndpunktstagande i denna fråga lämpligen böra uppskjutas i avvaktan på resultatet av den pågående revisionen av alkoholistlagstiftningen.

Av departementschefens redogörelse för denna fråga synes framgå, att ett förslag till revision av gällande lag om behandling av alkoholister skulle kunna framläggas till nästa års riksdag. Uti en i ärendet väckt motion har emellertid givits uttryck åt den uppfattningen, att frågan om revisionen av alkoholistvårdslagstiftningen icke skulle upptagas till prövning förrän i samband med revisionen av rusdryckslagstiftningen.

Jag skulle på det högsta beklaga, om den så välbehöfliga revisionen av lagen om behandling av alkoholister, som nu stått på dagordningen i flera år, icke skulle bli genomförd utan ytterligare uppskjutas. Det lagförslag, som föreligger, skulle nämligen ge samhället ökat skydd mot sådana alkoholmissbrukare, som äro till allvarliga olägenheter för samhället. Det är inte många dagar sedan det i Stockholmspressen stod omnämnt, hurusom en berusad kvinna genom sitt oväsen störde inte blott alla i huset boende utan även i angränsande hus boende personer, utan att myndigheterna hade någon möjlighet att däremot ingripa. Fallet är visst inte enastående. Gång på gång har Stockholms stads nykterhetsnämnd fått mottaga anmälningar rörande alkoholmissbrukare, som på detta sätt nattetid uppträtt störande ej blott för den egna familjen utan även för grannarna. Men därest alkoholmissbrukaren i sådana fall icke varit till fara för annans personliga säkerhet, har nykterhetsnämnden icke haft någon befogenhet att inskrida utan måst svara den, som gjort anmälan: »Vi kunna icke bringa er någon hjälp».

Detta skulle emellertid bli möjligt efter antagande av det nya lagförslaget, i vilket föreslås bl. a. den utvidgningen, att lagen skulle vara tillämplig, därest den, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, uppträder på ett för närboende eller andra grovt störande sätt. Även på andra punkter föreslås i det nya lagförslaget välbehöfliga utvidgningar av lagens tillämplighetsområde. För närvarande kan en nykterhetsnämnd ingripa mot den alkoholmissbrukare, som fallit »sin familj» till last, vilket av myndigheterna tolkas på det sättet, att här avses blott den egna familjen eller föräldrahemmet. Om däremot en alkoholmissbrukare ligger en gammal mormor eller farmor till last, är nykterhetsnämnden utan möjlighet att ingripa till en sådan åldrig persons skydd mot denne till dryckenskap hemfallne anhörige. Enligt det föreliggande lagförslaget skulle även denna brist i den nuvarande alkoholistlagen bli avhjälpt.

Det är vidare många andra punkter, där det är synnerligen välbehövt att med det snaraste få en ändring. Jag skall emellertid icke nu uppehålla tiden med att ytterligare orda därom. Jag vill blott erinra om, att när lagrådet yttrade sig angående lagförslag i ämnet, innan sådant förelades 1913 års riksdag, framhöll lagrådet, att det ju vore givet, att en lag, vilken som denna låge på ett alldeles nytt område, till en början endast kunde bliva i viss mån provisorisk. Nu hava vi en fjortonårig erfarenhet beträffande lagens tillämpning, och denna erfarenhet ger vid handen, att det är i högsta grad av behovet påkallat att på åtskilliga punkter få förbättringar i lagen. Jag är övertygad om, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet liksom alla andra, vilka hade tillfälle öfvervara den stora nykterhetskonferensen i Stockholm i somras, fingo ett mycket starkt intryck därav, och jag vet, att det bland dem, som syssla med praktiskt nykterhetsarbete, är en enhällig önskan, att en revision av alkoholistlagen snarast möjligt måtte bliva genomförd, på det att nykterhetsnämnderna måtte få ökade möjligheter att ge hjälp och skydd åt familjer, som äro så olyckliga, att de bland sina medlemmar hava någon, som är hemfallen åt dryckenskap.

Jag har, herr talman, på denna punkt intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 35—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkterna 40—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 49—51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkterna 59—63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64.

Lades till handlingarna.

Punkterna 65—86.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 87.

Lades till handlingarna.

*Ang. vissa
anslag till
alkoholist-
vården.
(Forts.)*

Om rätt för
landshövding
att bibehålla
vissa enskilda
uppdrag.

Punkten 88.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 75, inom första kammaren av herrar *G. W. Roos* och *M. Hellberg* och den andra, nr 135, inom andra kammaren av herrar *B. Christenson* och *G. A. Björkman*, hade hemställts, att riksdagen ville för sin del förklara, att den för landshövding, som den 30 juni 1925 varit innehavare av dylik befattning, medgivna rätten att under vissa förutsättningar intill den 1 juli 1930 bibehålla av honom vid förstnämnda tidpunkt innehavda uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för bankaktiebolag eller solidariskt bankbolag eller såsom funktionär i dylikt bolag skulle utsträckas att gälla tillsvidare, intill dess nya allmänna bestämmelser angående civil tjänstemans rätt att med sin befattning förena enskilt uppdrag bleve gällande, dock längst till den 1 juli 1932.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att herrar *Roos* och *Hellbergs* samt *Christensons* och *Björkmans* berörda motioner, I:75 och II: 135, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Roos: Herr talman! Landshövdingebefattningar ha ju alltid varit eller ansetts vara eftersträvansvärda. Detta torde nog hava berott därpå, att befattningarna i och för sig själva gävo sina innehavare möjlighet att komma i beröring med människor av olika kategorier och att taga initiativ.

Men någonting, som åtminstone tidigare icke har gjort, att folk lockats till dessa befattningar, har varit avlöningsförhållandena. Herrarna veta ju, att före år 1926, då ny lönereglering trädde i kraft, var lönen för en landshövding 13,000 kronor. Med dessa 13,000 kronor skulle han först och främst amortera kostnaderna för uppsättning av möbler och andra tillbehör i en våning, som kanske bestod av ett 20-tal rum, då han förut haft sex eller sju stycken. Denna amortering bör nog icke sättas under 2 å 3,000 kronor. Sedan hade han att elda alla dessa rum för, lågt räknat, 2,000 kronor. Vidare måste han hava åtminstone en tjänarinna utöver vad han annars skulle behövt, och kostnaderna härför torde kunna beräknas till 1,000 kronor. Så till sist skulle han betala sina resor, och så kom vidare representationsskyldigheten.

Jag har inte brytt mig om att göra några beräkningar från min egen erfarenhet; men jag har hört en landshövding säga, att alla dessa kostnader sammanlagt borde beräknas till 7 å 8,000 kronor. Då hade en landshövding kvar ungefär 5,000 kronor till uppehälle för sig, sin hustru och sina barn, vilka ju måste hava kläder och uppfostran, samt dessutom till alla andra kostnader. Man får medge, att dessa förhållanden egentligen icke voro lysande.

Så kom den svåra kristiden, då penningens köpkraft nedsattes till ungefär en tredjedel. Då fingo tjänstemän i allmänhet rätt betydligt höjda löner, genom dyrtidstillägg, men de, som hade de högsta lönerna, undantogs, och bland dessa voro landshövdingarna. Omsider kom 1925 års riksdag. Då beslöt man höja landshövdingarnas lön högst betydligt. Jag tror, att den blev 22,000 kronor eller någonting sådant. Och så har det ett par år utgått dyrtidstillägg, och vidare ha landshövdingarna fått ersättning med $\frac{3}{4}$ av kostnaderna för eldningen och dessutom ersättning för resorna i tjänsten.

Nu hava landshövdingarna det således ganska bra; men tidigare hade de det ganska bekymmersamt, om de icke hade egna medel. Emellertid föreslog regeringen år 1925 i sammanhang med löneregleringen för landshövdingarna, att landshövdingar icke under några förhållanden skulle få hava plats i bankstyrelser, men statsutskottet tillstyrkte en motion, att denna bestämmelse icke skulle gälla de förutvarande landshövdingarna. Andra kammaren biföll propositionen oförändrad, och det blev en kompromiss, som gick ut på, att de skulle få hava platser i sådana bankstyrelser kvar till den 1 juli 1930 — alltså tills nu om några månader.

Det förefaller mig, som om första kammarens ståndpunkt då var den riktiga. Jag vill icke uttala mig om, vilket som i sak bör vara rätt eller ej — om landshövdingarna böra ha bankplatser eller om det skulle förbjudas dem att åtminstone hava sådana platser i det egna länet — utan jag vill endast uppehålla mig vid frågan om de äldre landshövdingarna. Nu pågår ju en utredning om vissa löneförhållanden, och i den lär fråga vara uppe, om man möjligtvis skulle ändra gällande villkor för lönernas åtnjutande. Då kommer hela denna fråga upp: Vilka biförtjänster få tjänstemännen hava? Nu vet man inte, vari denna utredning kommer att resultera, och inte heller vet man, vad regeringen kan komma att föreslå i anledning av densamma. Men så länge utredningen fortgår och möjlighet föreligger att den alldeles kommer att omstöpa hithörande förhållanden, hade jag därför tillsammans med min vän herr Hellberg föreslagit, att landshövdingarna skulle få behålla dessa platser tills vidare under två år.

Nu har statsutskottet enhälligt avstyrkt denna motion, och jag vill inte, då kammaren är så fåtaligt representerad, begagna mig härav för att begära en votering, då statsutskottet, som sagt, enhälligt avstyrkt motionen. Men jag har velat anföra orsaken till att jag kommit med en motion, som jag för min del anser ha varit förtjänt av ett bättre öde än att bliva enhälligt avstyrkt.

Herr Widell: Herr talman! Jag har i statsutskottet understött motionen, men då det visade sig, att man icke i någon nämnvärd mån lämnade något stöd åt mitt yrkande, röstade jag visserligen för motionen men reserverade mig icke. Jag har emellertid haft för avsikt att, om yrkande på bifall till motionen i kammaren framställdes, biträda ett sådant yrkande.

Nu har icke ett sådant yrkande framställts, och jag kommer icke heller att göra något sådant utan har endast velat deklarerera min ståndpunkt, att jag instämmer med motionärerna.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 89.

Under punkten 89 av femte huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels besluta, att vid länsstyrelsen i Stockholms län skulle från och med den 1 juli 1930 inrättas en befattning såsom länsnotarie av 1:a klass;

dels godkänna av departementschefen förordade förslag till ordinarie avlöningsstat samt till övergångsstat för befattningshavare vid länsstyrelserna, att tillämpas från och med budgetåret 1930/1931;

dels ock höja det ordinarie förslagsanslaget till befattningshavare vid länsstyrelserna, nu 4,046,600 kronor, med 35,600 kronor till 4,082,200 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande vid länsstyrelsen i Stockholms län från och med den 1 juli 1930 av en befattning såsom länsnotarie av 1:a klass;

b) godkänna under punkten infört förslag till ordinarie avlöningsstat samt till övergångsstat för befattningshavare vid länsstyrelserna, att tillämpas från och med budgetåret 1930/1931; samt

c) höja det ordinarie förslagsanslaget till befattningshavare vid länsstyrelserna, nu 4,046,600 kronor, med 27,000 kronor till 4,073,600 kronor.

Om rätt för landshövding att bibehålla vissa enskilda uppdrag.
(Forts.)

Om inrättande av en länsnotariebefattning i Stockholms län.

Om inrättande
av en läns-
notariebefatt-
ning i Stock-
holms län.

(Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Widell, Bergqvist, Svensson* i Kompersmåla, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun och *Sandwall*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) besluta, att vid länsstyrelsen i Stockholms län skulle från och med den 1 juli 1930 inrättas en befattning såsom länsnotarie av 1:a klass;

b) godkänna de av chefen för socialdepartementet i statsrådsprotokollet över socialärenden den 3 januari 1930 förordade förslagen till ordinarie avlöningsstat samt till övergångsstat för befattningshavare vid länsstyrelserna, att tillämpas från och med budgetåret 1930/1931; samt

c) höja det ordinarie förslagsanslaget till befattningshavare vid länsstyrelserna, nu 4,046,600 kronor, med 35,600 kronor till 4,082.200 kronor.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Jag ber att på denna punkt endast få göra det uttalandet, att utskottet synes ha bedömt behovet av arbetskrafter vid länsstyrelsen i Stockholms län för snävt, då utskottet anser, att man kan låta anstå med åtgärden att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag inrätta en länsnotarietjänst av första klassen vid länsstyrelsen. Stockholms län har av förklarliga skäl ett särskilt behov av arbetskrafter, därför att mycket arbete uppkommer för länsstyrelsen på grund av närheten till Stockholm. Jag tror icke, att det vore klokt att, som utskottsmajoriteten här åsyftar, låta anstå med att tillgodose behovet av sådana arbetskrafter, till dess man kommit till slutet på en önskad s. k. besparingsutredning för samtliga länsstyrelser för att då, som utskottet säger, få taga upp frågan om inrättande av nya ordinarie befattningar på en gång för samtliga länsstyrelser. För mig har det syntts ganska naturligt, att behovet inom olika länsstyrelser är så ofantligt skiftande, att man icke har någonting att vinna på att ställa denna fråga under utredning i sådant sammanhang som utskottet här synes ha åsyftat, utan man får ta frågorna var för sig.

Här framföras ju årligen önskemål än från det ena, än från det andra länet om ökning av arbetskrafterna. I regel har Kungl. Maj:t ställt sig avvisande till dessa framställningar, och endast när det verkligen syntts föreligga ett trängande behov, har Kungl. Maj:t tillstyrkt framställningarna. Jag tror, att denna väg leder säkrare till målet, än om man skall försöka sig på med en allmän mera teoretisk utredning angående behovet hos samtliga länsstyrelser, ett behov som dessutom av naturliga skäl är synnerligen skiftande. Jag skulle därför naturligtvis gärna se, om riksdagen funne sig kunna bifalla reservernternas förslag, som på denna punkt överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Svensson, Martin**: På de skäl. herr statsrådet och chefen för socialdepartementet här anfört, ber jag att få yrka bifall till den av herr *Widell* m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Björek**: Herr talman! Jag skall icke taga upp någon längre debatt på denna punkt. Även herr statsrådet föreföll här mindre energisk än han tidigare i dag visat sig vara. Förhållandet är det, att det icke endast är ifrågavarande länsnotariebefattning i Stockholms län, som står mellan utskottet och Kungl. Maj:t. Vad som i främsta rummet skiljer ståndpunkterna, är vad herr statsrådet nyss antydde, att utskottet givit uttryck åt en bestämd förväntan, att en omedelbar besparingsaktion sättes i gång. När utskottet gått in för denna omedelbara besparingsaktion, så har därtill medverkat den kändedom, utskottet förvärvat framför allt genom statsrevisorernas berättelser rörande det rikt florerande bisyssleri, som präglar länsstyrelsernas personal och som

utskottet misstänkt på goda grunder icke kunnat vara utan allt inflytande på behovet av personal. Och det är en händelse, som ser ut som en tanke, att den länsstyrelse, mot vilken statsrevisorerna i detta avseende framställt de starkaste anmärkningarna, är just den länsstyrelse, inom vilken den nye länsnotarien skulle placeras.

Om inrättande av en länsnotariebefattning i Stockholms län.

(Forts.)

Såvitt jag känner, har riksdagen alldeles undantagslöst intagit den ståndpunkten, att innan man har resultatet av en sådan utredning, som man vill hava igångsatt, på bordet, icke gå in för nya tjänster. Med en sådan motivering ha både Kungl. Maj:t och riksdagen under senare tid avvisat de krav, som från länsstyrelsernas sida ställts på ökad personal. Herr statsrådet erkänner tydligen själv — det kan man mellan raderna läsa i propositionen — att man härutinnan måste vara försiktig. Han gör emellertid ett enda undantag, och det är beträffande länsstyrelsen i Stockholm. Där begärdes från länsstyrelsens sida en andre länsassessor, men statsrådet har prutat ned befattningen till en länsnotarietjänst av första klass.

Ser man då efter, hur det förhåller sig med personalen av just denna grad inom de olika länsstyrelserna, finner man, att inte något län har mer än en sådan tjänsteman, inte ens länsstyrelsen i Malmöhus län, som dock är så folkrikt. Då måste väl var och en säga sig, att börjar man nu plocka in två länsnotarier av första klass i en länsstyrelse, äro vi snart i det läget, att det ena länet efter det andra kommer att göra anspråk på en tjänsteman till av den typen.

Som denna fråga nu ligger, och inför nödvändigheten av att ett effektivt och omedelbart besparingsarbete sättes in vid länsstyrelserna — vikten härav erkännes ju för övrigt icke blott av utskottets majoritet utan även av reservanterna — hava vi inom majoriteten icke kunnat finna det välbetänkt att gå in för en ökning av personalen inom en av de länsstyrelser, som äro bäst utrustade i sådant hänseende. Ty om man läser statsliggaren, finner man, att det är mycket liten skillnad mellan Stockholms län och Malmöhus län i fråga om personaluppsättningen, medan det är en betydande differens i fråga om invånarantalet.

Under sådana förhållanden, herr talman, tror jag utskottet haft fullgoda grunder att intaga den ståndpunkt, utskottet ställt sig på, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Det kan självfallet icke löna sig att här inför kammaren söka ingå på detaljer i fråga om redovisningen av den arbetsbörda, som påvilar länsstyrelsen i Stockholms län, i jämförelse med andra kvantitativt och kvalitativt. Det skulle självfallet icke bli någon behållning av en sådan detaljering. Jag skall därför, på grund av herr Björeks yttrande, bara uttala, att statsrevisorerna visserligen framställt anmärkningar angående de särskilda uppdrag, som befattningshavarna i Stockholms länsstyrelse inneha, men K. B. har ju för sin del bemött dessa statsrevisorernas uttalanden, och jag har icke kunnat få någon annan uppfattning än att K. B. gjort detta på uttömmande sätt. Därav synes ha framgått, att några särskilda uppdrag icke innehas, som föranleda tjänstledighet eller partiell ledighet, och de, som finnas, äro så vitt jag kan minnas, nästan uteslutande taxeringsuppdrag, som man ofta varit nödsakad att lägga på dessa tjänstemän. Dessa uppdrag ha också fullgjorts på övertid och sålunda icke inkräktat på den ordinarie arbetstiden.

Det kan, som sagt, självfallet icke löna sig att gå in mera detaljerat på denna fråga, men jag vidhåller, att man kommer bäst till målet, om man prövar frågor av detta slag i varje särskilt fall, då ett verkligt behov anses föreligga, och icke ställer in dem i allt för vidlyftiga sammanhang i väntan på

Om inrättande av en läsnotariefattning i Stockholms län.

(Forts.)

resultatet av en utredning. Det är inte heller säkert, att detta sätt blir billigare.

Herr **Rosén**: Det må vara sant, att arbetsbördan är mycket stor, men så länge den icke är större än att vederbörande tjänstemän kunna åtaga sig ett mycket betydande antal bisysslor bredvid tjänsten, förefaller det, som om den i allt fall icke skulle vara alltför tung. En utredning av frågan om länsstyrelsernas arbetskrafter finner jag absolut ofrånkomlig. Den sista utredning, som verkställdes på detta område av statsrevisorerna, visade, att inom landsstaten inte mindre än 92 procent av samtliga tjänstemän beklädde bisysslor, medan statsdepartementen och de centrala ämbetsverken, som kommo närmast, icke nådde upp till mer än 58 procent, fastän det är en aktningvärd siffra, även det. Man kan få en föreställning om omfattningen av dessa bisysslor inom landsstaten då det framgått, att av 721 tjänstemän 117 hade en bisyssla — det gäller här inga andra bisysslor än avlönade — 145 hade två, 154 hade tre, 114 hade fyra och 90 stycken hade fem. Och 101, *101 stycken, hade flera än fem avlönade bisysslor*. Det är under sådana förhållanden inte rimligt, att man kommer och kräver ökning av arbetskrafterna, såsom skett nu en följd av år, förrän denna fråga är fullt klargjord.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att fästa kammarens och kanske ännu mera herr statsrådets uppmärksamhet på en sak, som kanske inte precis hör till förevarande ärende men som dock berör just den nu ifrågakvarande länsstyrelsen. Denna tycks ha vissa svårigheter att ställa sig till efterrättelse de uttalanden, som göras. Det är inte länge sedan — jag minns inte vilket år, det var — som riksdagen gjorde ett uttalande i fråga om de exekutiva auktionerna. Man ansåg, att dessa inte borde lämnas ut till landsfiskaler och andra, utan att länsstyrelserna borde hålla dem, så att provisionerna tillföle statsverket. Hur har man nu gjort beträffande den saken? Jo, i ett av de sista tidningsnummer, i vilka auktionskungörelser äro införda, finns ett femtontal sådana auktioner annonserade. Halva antalet skall hållas av länsstyrelsen i dess lokaler, och halva antalet skall hållas av landsfogden i Götgatan 1. Upplysningar beträffande auktionerna skola emellertid lämnas, beträffande dem, som skola hållas av länsstyrelsen, hos densamma och beträffande dem, som skola hållas av landsfogden, i hans expedition, som inte ligger i Götgatan 1 utan i länsstyrelsen. Det är uppenbarligen intet annat syfte, som här avses, än att tillförsäkra landsfogden, som har oreglerad lön, en biinkomst, som kanske inte är att förakta. Och så kommer man sedan och talar om hans mycket tunga arbetsbörda och att det behövs hjälp för att lätta denna. Riksdagen har uttalat sig mot detta system, men man fortfar med det i alla fall. Jag kan inte underlåta att påpeka det oriktiga i ett sådant förfarande.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 90.

Lades till handlingarna.

Punkterna 91—95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 96.

Lades till handlingarna.

Punkten 97.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Punkterna 99—101.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 102 och 103.

Lades till handlingarna.

Punkten 104.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att höja det ordinarie förslagsanslaget till tryckningskostnader, nu 260,123 kronor, med 1,201 kronor till 261,324 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *A. Thorberg* väckt motion, nr 110, vari föreslagits, att riksdagen ville besluta öka det under femte huvudtiteln upptagna förslagsanslaget till tryckningskostnader med 2,000 kronor samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att publikationen Yrkesinspektionens verksamhet fortfarande måtte utgivas i väsentligen samma skick som hittills.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt.

I:o) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Thorbergs motion, I: 110, i vad densamma avsåge anslag till nu ifrågavarande ändamål, höja det ordinarie förslagsanslaget till tryckningskostnader, nu 260,123 kronor, med 1,201 kronor till 261,324 kronor; dock att i anslaget finge göras den jämkning, som kunde erfordras för utjämnande av huvudtitelns slutsumma; samt

II:o) att vad i övrigt i motionen yrkats måtte anses besvarat genom vad utskottet anfört.

Herr Thorberg: Herr talman! Sedan fyrtio år tillbaka har det utgivits en publikation över yrkesinspektörernas verksamhet. Vid ett tillfälle funno t. o. m. statsrevisorerna denna publikation så värdefull, att de ifrågasatte, att den skulle utgivas fullständigare än ditintills skett. Sedermera har denna publikation utgivits i form av ett av socialstyrelsen utarbetat sammandrag över yrkesinspektörernas verksamhet. Denna berättelse har varit av ett mycket stort intresse, därför att man genom vad däri angivits kunnat följa anledningarna till inträffandet av vissa slag av olycksfall. Såväl landsorganisationen som svenska arbetsgivareföreningen ha också i utlåtanden tillstyrkt, att denna publikation skulle alltjämt från trycket utgivas. Sedan därtill kommit, att Sverige ratificerat konventioner om en del åtgärder till förekommande av olycksfall i arbete, har också rapportskyldighet inträtt gentemot internationella arbetsorganisationen i Genève. En del andra länder utgiva också mycket stora sådana publikationer, och jag vill särskilt nämna Tyskland, som utger en berättelse,

*Om fortsatt
utgivande av
publikationen »Yrkes-
inspektionens
verksamhet».*

Om fortsatt
utgivande av
publika-
tionen »Yrkes-
inspektionens
verksamhets-
(Forts.)

omfattande 3,000 sidor, vilken tyskarna funnit vara av den betydelse, att de inte ens inställde utgivandet av denna berättelse under den tid, kriget pågick.

Nu har man emellertid av sparsamhetsskäl velat ifrågasätta, att denna berättelse icke längre skulle utgivas ifrån trycket. Hela kostnaden går upp till ungefär 2,000 kronor. Emellertid måste berättelsen ändå på något sätt publiceras, dels för att inspektörerna skola känna varandras åtgöranden och dels för att lämna meddelande till vissa institutioner och ämbetsverk, vilket gör, att man, om nu icke tryckning vidare skulle förekomma, måste utgiva en maskin-skriven publikation, vars kostnad komme att uppgå till ungefär 1,000 kronor. Hela besparingen skulle sålunda vara ungefär 1,000 kronor.

Nu har utskottet ställt sig välvilligt till den av mig framförda motionen samt sagt, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att taga ställning till frågan, huruvida och i vilken omfattning den ifrågavarande publikationens utgivande bör upptagas och att kostnaderna härför torde kunna bestridas utan höjning av det av Kungl. Maj:t äskade anslaget. Därför har utskottet ej funnit anledning föreslå bifall till det yrkande, jag ställt i min motion. Då nu utskottet sålunda ställt sig på detta sätt välvilligt och ifrågasatt, att Kungl. Maj:t skulle kunna ordna utgivandet av publikationen på det anslag, som är upptaget, skall jag, herr talman, icke ställa något yrkande om att ett annat belopp måtte utgå. än utskottet föreslagit, men jag vill hemställa, att Kungl. Maj:t ville välvilligt beakta vad sålunda av utskottet sagts, och taga i välvilligt övervägande, om ej denna publikation måtte fortfarande få utgå ifrån trycket.

Herr statsrådet **Lübeck**: Det är alldeles sant, som herr Thorberg säger, att det är sparsamhetsskäl, som gjort, att man dragit in denna publikation jämte en del andra på hithörande område, och det är också sant, att det rådde en viss tveksamhet på denna punkt, huruvida man skulle anse, att nyttan av att utge denna publikation med exempel på fall, som kommit under yrkesinspektionens behandling, var så stor, att man borde kosta på den tryckning eller icke. Resultatet blev, att man drog in den. Ett skäl var ju också, att man ansåg, att de särskilt intressanta fallen, som kunde bli av prejudicerande betydelse, kunde tryckas i Sociala meddelanden och på det sättet kanske komma en större läsekrets till godo. Efter det uttalande, som utskottet gjort och som herr Thorberg ville betrakta som ett välvilligt uttalande — och jag förmodar han har rätt — blir det naturligtvis anledning för Kungl. Maj:t att upptaga frågan till förnyad prövning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 105.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr talmannen yttrade, att Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten anmodat honom att till kammaren framföra Hans Maj:t Konungens telefonledes uttryckta tack för kammarens visade deltagande i den sorg, som drabbat konungahuset.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bostadsrättsföreningar m. m.; samt

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 angående förverkande i visst fall av spritdrycker och vin.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Kristianstad. *Ang. viss överenskommelse mellan kronan och staden Kristianstad.*

Med förmälan, att utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts i proposition nr 89 framlagda förslag, hade utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna i statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 14 februari 1930 omförmälda den 6 och den 19 november 1929 mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena sidan, samt staden Kristianstad, å andra sidan, ingångna preliminära överenskommelse;

b) medgiva, att den rätt, kronan kunde äga till den mark, som enligt Kungl. Maj:ts beslut den 4 maj 1833 av Kristianstads stads- och garnisonsförsamling tagits i bruk för begravningsplats, utan vederlag överlättes å Kristianstads stadsförsamling ävensom att kronan avsade sig anspråk på vederlag, i den mån sådant ej hade utgått, för den genom nämnda beslut gjorda upplåtelsen av samma mark.

Reservation hade anförts av herrar *Widell, Rosén, Lundell, Carl Gustaf Hammar skjöld, Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Andersson* i Ovanmyra, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Rosén: I det avtalsförslag, som föreligger, förekomma en del ganska oriktiga beräkningar om vad staten skulle betala Kristianstads stad för den minskning av truppförbanden, som skett där. Man har bland annat räknat med sådana utgifter som stadens kostnader för inkorporering av Näsby, som förut tillhörde en landskommun, en utgift, som ju bör drabba staden ensam, då inkorporeringen var nödvändig för att tillföra staden skatteinkomsterna därifrån. Vidare har man räknat med kostnaderna för vatten- och gasledningar, fastän staden i olikhet med flertalet andra kommuner i liknande fall tjänat ganska goda pengar på leveranserna. I allmänhet är det ju så, att städerna få hålla sådana ledningar själva.

Det väsentliga i denna fråga, som föranlett reservationen, vari avtalets antagande nu avstyrkes, är emellertid frågan om den s. k. Laboratorietomen. Det är en tomt, som förr låg ett stycke utanför staden och på vilken finnas uppförda byggnader, som användes för ammunitionsupplag. Stadens utveckling har gått åt det hållet, man har utarbetat stadsplan och uppfört bostadshus i omedelbar närhet till de s. k. laboratoriebyggnaderna. Nu vill man, att staten skall flytta därifrån och låta staden få köpa tomten för 4 kronor per kvadratmeter, ett, som det förefaller, mycket blygsamt pris. Det är väl fråga om huruvida i något annat fall det skulle vara tänkbart, att exempelvis en enskild person, som hade motsvarande upplag, skulle anse sig skyldig att utan vidare flytta, därför att ett samhälles utveckling gått åt det hållet. Förmodligen finge man väl lösa frågan på det vanliga sättet genom en uppgörelse eller genom expropriation, om en uppgörelse på annat sätt inte kunde lyckas.

Ang. viss
överenskom-
melse mellan
kronan och
staden
Kristianstad.
(Forts.)

Nu är det ju knappast prisfrågan, som är avgörande här, utan det väsentliga är frågan om nybyggnader i stället för byggnaderna på den s. k. Laboratorietomten. Det finns ett förslag utarbetat, som är omnämmt i propositionen, vilket drar en kostnad av 250,000 kronor för staten. Försvarsministern har emellertid inte velat framlägga detta förslag, enär han icke är viss på att den plats, som föreslås för nybyggnaden, är den lämpliga. Frågan, var nybyggnaden lämpligen skall kunna uppföras, är, såvitt jag vet, ännu alldeles oavgjord. Att under sådana förhållanden nu antaga detta avtal, innan man vet, var den erforderliga nybyggnaden skall uppföras, och innan man vet vad denna byggnad kommer att kosta, ha vi, som äro reservanter vid detta betänkande, icke kunnat vara med om. Det är ingen brådska i detta fall, ty staten skulle enligt avtalet icke avträda Laboratorietomten förr än om fem år eller den 1 juli 1935, och man har följaktligen mycket god tid på sig att få fram ett förslag till nybyggnader i stället för de mindervärdiga byggnader, som skola överges.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Även jag har den uppfattningen, att staten bör iakttaga stor försiktighet, då det gäller att likvidera de ekonomiska förhållanden, som blevo en följd av den nya försvarsorganisationen. Och som ett allmänt omdöme kan man nog säga, att staten kommit undan denna affär ganska billigt. Att nu vägra att godkänna ett avtal, som står i fullkomlig överensstämmelse med de principer, som tidigare tillämpats, anser utskottet sig sakna anledning till. Detta avtal hör ju till de sista — det återstår egentligen endast ett enda — och det förefaller mig vara mindre lämpligt att nu rucka på de principer, som man förut gått ut ifrån, även om man kunnat ha delade meningar om det berättigade i vissa av dem.

Herr Rosén säger nu, att man bör skjuta på detta avtal, då man först bör ha ett förslag beträffande de nybyggnader, som skola uppföras i stället för de byggnader, som för närvarande ligga på tomten. Detta kan ju vara nog så riktigt. Men inte är det alldeles nödvändigt att staten eller riksdagen ser detta förslag i dag. En förflyttning måste ju under alla omständigheter ske, och då staten har flera år på sig för att förbereda detta, förefaller det mig icke vara behövt, att man låter denna omständighet nu inverka på riksdagens beslut.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Petré: Herr talman! Jag skall till vad den siste ärade talaren yttrade endast lägga ett par ord.

Då reservanterna anföra, att utgiften för inkorporeringen, 60,000 kronor, icke bort tagas med i ersättningsberäkningen, vill jag endast fästa kammarens uppmärksamhet på, att denna inkorporering skedde för infanteriregementets räkning och att infanteriregementets avlöningssumma genom 1925 års beslut i försvarsfrågan minskades med allenast en procent, och det är alltså endast en procent av de 60,000 kronorna, som det enligt avtalet skulle utgå ersättning för. Det skulle alltså betyda en minskning i ersättningens storlek med 600 kronor, alltså en ren bagatell, som icke borde ge anledning att återförvisa ärendet till ny förhandling.

Beträffande reservanternas erinran om att ersättning för vatten- och gasledningarna medtagits är att märka, att man räknat med ersättning för dessa kostnader även i alla föregående avtal.

När det vidare göres den anmärkningen, att 4 kronor per kvadratmeter skulle vara ett alltför ringa pris på Laboratorietomten, är det visserligen sant, att i närheten sålts byggnadstomter för 7 kronor 50 öre per kvadratmeter. Men det är att märka, att här ifrågasvarande område icke skall användas till byggnads-

tomter utan till begravningsplats, och det är ju en gammal regel, att på mark till torg, gator eller annat allmänt ändamål bör man räkna med cirka 50 procent billigare pris.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Widell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Rosén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 86, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Widell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet rösta-
de för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av övningsplatserna Backamo jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förnyelse av kustfästningarnas båtmaterial.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte till förnyelse av kustfästningarnas båtmaterial för budgetåret 1930/1931 under fjärde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor.

Anslag till förnyelse av kustfästningarnas båtmaterial.

Herr **Widell**: På grund av vissa upplysningar, som icke varit för utskottet tillgängliga vid detta ärendes behandling, anhåller jag, herr talman, att få yrka, att betänkan-
det måtte visas åter till utskottet.

Samma yrkande kommer att framställas även i andra kammaren.

Efter härmed slutad överläggning visades ifrågavarande utlåtande åter till utskottet.

Om utredning
rörande försvarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 89, i anledning av väckta motioner om förnyad utredning rörande det svenska försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.

Sedan utlåtandets rubrik uppläst, begärdes ordet av

Herr **Lindhagen**, som yttrade: Andra kammaren har beslutat upptaga till handläggning och avgörande i ett sammanhang statsutskottets utlåtande nr 89 och samma utskotts utlåtande nr 90. Jag skall be att få framställa yrkande härom även i denna kammare.

Som kammarens ledamöter behagade finna avse båda dessa betänkanden utlåtanden över begärda skrivelseförslag om en ny försvarsutredning. I det första betänkandet, nr 89, anföres i statsutskotts majoritetens motivering, att utredningen bl. a. icke kan underlåta att pröva de skäl, som åberopas för isolerad nationell avrustning. I utskottets utlåtande nr 90, som behandlar min motion om skrivelse om en omedelbar och fullständig svensk avrustning med bibehållande allenast av en ordningsmakt — den enda motion, som innehåller en utförlig redogörelse för de skäl, som bruka åberopas för en isolerad svensk avrustning — hemställes, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda. Alltså har å ena sidan utskottets majoritet föreslagit, att utredningen skall omfatta bl. a. de skäl, som åberopas för en isolerad svensk avrustning, medan å andra sidan, i utlåtandet nr 90, samma majoritet hemställer, att den motion, som just behandlar denna sak, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Detta hänger inte ihop, såvitt jag förstår, och jag har hört många andra ledamöter av riksdagen yttra detsamma.

Nu ha två utskottsledamöter i vad det gäller utskottets utlåtande nr 90, nämligen herrar Johan Nilsson i Malmö och Pauli, säkerligen av en viss välvilja mot motionären, velat tillägga ett ytterligare skäl för sitt avslag, det nämligen, att »i annat sammanhang förslag av utskottet framlagts om en allmän utredning av försvarsfrågan». Men då erkännes ju, att vad som avhandlas i utlåtandet nr 90 äger ett sammanhang med utlåtandet nr 89. Det borde väl vara ett skäl *emot* yrkandet att min motion icke skall föranleda till någon åtgärd, att den äger sammanhang med det utlåtande, som avser, att en dylik åtgärd skall vidtagas.

Om dessa två utlåtanden här komma att behandlas gemensamt, vilket andra kammaren utan någon svårighet, såvitt jag hört, beslutat göra, blir också mitt yrkande i fråga om min motion förenkladt. Jag behöver då icke besvara kammaren med några särskilda voteringsröster om en fråga, som även jag önskar skall utredas, utan jag kommer då för min del att med anledning av utskottets utlåtanden 89 och 90 hemställa om bifall till statsutskottets majoritets förslag i utlåtandet nr 89, endast med det tillägget, att riksdagen icke blott i anledning av herrar Möllers m. fl. och herrar Hanssons i Stockholm m. fl. förevarande motioner, utan även i anledning av Lindhagens förevarande motion, måtte hemställa om en allsidig utredning av vårt lands försvarsfråga.

Häri instämde herr *Sandegård*.

På gjord proposition bifölls herr Lindhagens yrkande, att statsutskottets utlåtanden nr 89 och 90 skulle företagas till avgörande i ett sammanhang.

Med anledning härav föredrogs nu även statsutskottets utlåtande nr 90, i anledning av väckt motion om en omedelbar och fullständig svensk avrustning med bibehållande allenast av en ordningsmakt.

Uti två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *G. Möller* m. fl., nr 100, samt den andra inom andra kammaren av herr *P. A.*

Hansson i Stockholm m. fl., nr 187, hade hemställt, att riksdagen måtte dels vidtaga de nedsättningar av vissa anslag under fjärde huvudtiteln, som vid granskning befunnas möjliga, och dels hos Kungl. Maj:t hemställa om föranstaltande av en snar förnyad omprövning av hela vårt försvarsväsendes ändamålsenlighet.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet nr 89 på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. förevarande motioner (I: 100 och II: 187) måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig utredning av vårt lands försvarsfråga i enlighet med i utlåtandet angivna riktlinjer.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Kvarnzelius*, vilken ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»De från olika håll och från olika utgångspunkter framförda kraven på försvarsutredning har utskottet icke velat motsätta sig. Vid en förnyad försvarsutredning bör i första hand undersökas vårt försvarspolitiska läge med hänsyn såväl till de internationella förhållanden, vilka inträtt genom tillkomsten och utvecklingen av Nationernas förbund till en bestående fredsfaktor, som till krigsteknikens omvandling icke minst genom flygteknikens fulländning. Efter det att dessa frågor blivit i möjligaste mån klarlagda, erhålles ett utgångsläge för bedömande av frågan, huru inom en viss kostnadsram den mest tillfredsställande försvarsorganisationen skall kunna åstadkommas. Utskottet anser nödigt att vid utredningens igångsättande det sörjes för att olika synpunkter på försvarsproblemet bliva företrädda under utredningsarbetet, då endast härigenom frågan kan erhålla en fullt allsidig belysning.

Utskottet får alltså hemställa, att riksdagen i anledning av herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. motioner, I: 100 och II: 187, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning av vårt lands försvarsfråga.»

2) av herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Lundell*, *Hammarskjöld*, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Persson* i Fritorp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. förevarande motioner (I: 100 och II: 187) måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning av vårt lands försvarsfråga;

3) av herrar *Nilsson* i Gränebo och *Andersson* i Ovanmyra, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Statsutskottets utlåtande nr 90 behandlade en inom första kammaren av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 213, vari hemställt, att riksdagen i anledning av försvarsbudgeten ville hos Kungl. Maj:t begära förslag om en omedelbar och fullständig svensk avrustning med bibehållande allenast av en ordningsmakt.

Utskottet hade i sistnämnda utlåtande av angivna orsaker hemställt, att herr *Lindhagens* förevarande motion I: 213 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Nilsson* i Malmö och *Pauli*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen avgivits.

Om utredning
rörande för-
svarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.

(Forts.)

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Som herrarna ha funnit av detta betänkande, har jag till detsamma för min del fogat en reservation, och jag skall nu be att få yttra några ord med anledning av densamma.

Till en början vill jag tillkännagiva, att jag för min del inom utskottet först intagit den ståndpunkten, att jag ansett, att en utredning i denna fråga icke för närvarande borde ifrågakomma. Jag anser nämligen att det är alldeles för tidigt att redan nu sätta igång en utredning angående en ny försvarsorganisation, då så relativt kort tid förflutit sedan den föregående försvarsutredningen. Emellertid kan jag ju inte blunda för, att frågan nu är i ett sådant läge, att det skulle vara hopplöst — det kan ju hända, att detsamma gäller även min reservation — att här framställa ett yrkande om att kammaren måtte avslå de föreliggande motionerna. Efter de uttalanden, som gjorts av hans excellens herr statsministern vid ett möte i Göteborg, däri även han givit uttryck för den mening, att en utredning skulle verkställas fortast möjligt, lär det vara så, att alla partier kunna anses vara ense om att en utredning bör ifrågakomma. Under sådana förhållanden måste jag ju resignera, och då hade jag intet annat att göra än att avfatta en reservation i överensstämmelse med de synpunkter, som jag har på försvarsfrågan.

Att numera tänka sig, att man skulle kunna lyfta försvarsfrågan upp över partilinjerna till att bli en nationell angelägenhet är också hopplöst, så som utvecklingen gått i detta land. Detta beklagar jag för min del mycket. Jag anser nämligen, att försvarsfrågan är en för viktig fråga för att bli ett politiskt stridsämne. Jag anser, att det är en fråga, som rör hela nationen och dess folk på ett sådant sätt, att den borde kunna behandlas som en rent inre nationell angelägenhet, utan hänsyn till partiståndpunkter. Men det är, som sagt, numera icke möjligt. Jag har på grund av denna min ståndpunkt icke kunnat biträda utskottets förslag, liksom icke heller den formulering, som givits i den reservation, vilken är avgiven av herrar Widell m. fl., utan jag har nödgats avfatta en reservation efter de linjer som, när nu en utredning skall igångsättas, enligt min uppfattning böra vinna beaktande.

Jag vet, att jag har meningsfränder bland mina partikamrater, men huruvida någon kommer att rösta för denna min reservation, känner jag icke till. Jag har icke underrättat mig därom. Jag har gått fram för mig själv, och står sålunda rätt isolerad från mina partikamrater i övrigt, utom i fråga om de sympatier, som jag förnummit, att de hysa för min reservation. Jag har därför, herr talman, icke stora utsikter att vinna någonting annat med ett yrkande om bifall till densamma, än att jag därmed har för min personliga del deklarerat min ståndpunkt i frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr **Widell**: Herr talman! Då jag jämte mina partikamrater i statsutskottet avgivit en annan reservation än den, som statsutskottets ärade ordförande avgivit, anhåller jag att få yttra några ord.

Vi ha ingenting emot att en utredning verkställs — tvärtom anse vi, att en sådan utredning är påkallad. Men vi ha däremot ansett det i hög grad tveksamt, om behov föreligger att avlåta en skrivelse i ärendet till Kungl. Maj:t, då statsministern redan bestämt förklarar, att efter avslutandet av den nu pågående sakkunnigutredningen skall en sådan utredning komma till stånd. Vi ha dock icke motsatt oss, att riksdagen avlåter en skrivelse, då frågan ju nu motionsvis bragts under riksdagens prövning.

Att vi icke kunnat ansluta oss till utskottets förslag, beror därpå, att detta förslag icke är förutsättningslöst. Det säges visserligen, att det skall verkställas en allsidig utredning, men den skall ske efter av utskottet givna direktiv. Om man då ser på vad dessa direktiv innehålla, finner man först och främst, att

den nya försvarsordning, som eventuellt skall komma till stånd, bör hålla sig inom ramen av 1925 års försvarskostnader. Överhuvud taget anser jag det vara principiellt oriktigt att i förväg uppställa en sådan ram. Ramen för 1925 års försvarskostnader var ganska godtyckligt bestämd, och den innebär ingenting oföränderligt. Men därtill kommer frågan: Vilken är denna ram? Ja, därom kan man tvista i det oändliga! Icke är det — därom torde nu alla vara ense, även de, som stå på utskottets sida — det belopp, som år 1925 upptogs såsom det, till vilket man skulle komma efter genomförd härordning. Ty i detta belopp ingingo exempelvis icke dyrtidstilläggen, och det är en utgift, som man icke kan komma ifrån, då man måste förutsätta, att dyrtidstilläggen icke kunna falla bort utan komma att inräknas i de fasta lönerna.

Därtill kommer, att det redan är klart, att i flera fall — och det är ganska många fall — föreligga felräkningar beträffande 1925 års försvarskostnader. Att då binda en utredning vid ramen av 1925 års försvarskostnader måste anses vara fullkomligt oriktigt.

Så är det ytterligare ett skäl till, att vi icke kunnat vara med om utskottets förslag, det nämligen, att utskottet som likvärdigt utredningsföremål uppställer en fullständig avrustning, antingen avrustning efter internationell överenskommelse eller en isolerad svensk avrustning. Det är ett program, som jag och mina meningsfränder under inga omständigheter kunna vara med om. Frågan om en avrustning efter internationell överenskommelse kan överhuvud taget enligt min uppfattning icke utredas, ty den beror helt och hållet på ställningen ute i världen. Hur man skall kunna utreda den förefaller mig obegripligt. Utskottets majoritet hyser tydligen inte själv några större förhoppningar, att man skall kunna komma fram på den vägen.

Vad återigen en isolerad svensk avrustning beträffar är den enligt min uppfattning ingenting annat än ett nationellt självmord, och ett sådant vill jag icke vara med om att begå.

På grund av detta ha jag och mina medreservanter icke kunnat ansluta oss till utskottets förslag, oavsett vissa andra uttalanden, som där förekomma, och som vi inte heller kunna gilla. Vi ha därför avgivit en särskild reservation. I fråga om hemställen samstämmer emellertid denna reservation fullständigt med den av statsutskottets ordförande avgivna. Beträffande motiveringen är den visserligen skiljaktig, men denna motivering innehåller ingenting, som det är särskilt angeläget att få fram genom ett riksdagsbeslut. Då motiveringen i herr Kvarnzelius' reservation är av den beskaffenhet, att jag och mina meningsfränder utan tvekan kunna instämma i densamma, sakna vi varje skäl att yrka bifall till den av oss avgivna reservationen, då det endast skulle förorsaka en meningslös röstsplittning vid ärendets avgörande. Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Kvarnzelius' reservation.

Herr Rosén: Herr talman! Det är huvudsakligen i två avseenden, som utskottets utlåtande har blivit föremål för klander, inte så mycket i kammaren som fastmer tidigare i pressen. Det ena är det, att vi, som stå för detta utskottsutlåtande, vilja begränsa försvarskostnaderna till vad man 1925 avsåg med den då beslutade försvarsorganisationen, och det andra, att vi inte ha velat gå med på en förutsättningslös utredning. Innan jag går in på en närmare granskning av dessa anmärkningar, ber jag att få erinra kammaren om vad dåvarande statsministern Edén anförde till statsrådsprotokollet vid det för 11 år sedan fattade beslutet om tillsättandet av försvarsrevisionen. Jag citerar dessa uttalanden efter den Tryggerska regeringens försvarsproposition 1924. Han framhöll, »att de allmänpolitiska synpunkterna för den svenska försvarsrevisionen vore, att Sverige borde medverka i strävandena att efter det förödande världskriget skapa en varaktig fred och en internationell rättsordning,

Om utredning
rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

ägnad att trygga freden och möjliggöra rustningsbördornas avveckling; att problemet alltså borde behandlas med hänsyn tagen till det Nationernas förbund, som utgått ur dessa strävanden, och till de förhållanden i världen, som i övrigt uppstått genom kriget; samt att våra försvarsanstalter enligt 1914 års organisation icke kunde anses lämpade efter vårt folks bärkraft och det fredliga kulturarbetets behov, utan borde en begränsning och anpassning i enlighet härmed ske. — — — — Utredningen borde alltså upptaga vårt försvarsproblem i hela dess vidd. — — — — Den borde utgå från en allsidig prövning av den grundläggande frågan, om och i vad mån denna nya internationella rättsordning samt lärdomarna från den stora världskatastrofen gäve grund för den avveckling av rustningsbördorna, som vore ett behov för alla folk. En huvuduppgift för revisionen måste bliva att söka komma till klarhet om dessa internationella förutsättningsars innebörd, innan den ginge till utformande av sina slutliga förslag.»

Nu anför herr Kvarnzelius i sin reservation att vid en förnyad försvarsutredning bör i första hand undersökas vårt försvarspolitiska läge med hänsyn bland annat till de internationella förhållandena. Denna fråga synes ha varit grundläggande för den försvarsutredning, som verkställdes av försvarsrevisionen under ordförandeskap av herr Kvarnzelius. Visserligen anför herr Kvarnzelius nu såsom ytterligare skäl krigsteknikens omvandling icke minst genom flygteknikens fulländning. Men även flygfrågan berördes ingående i försvarsrevisionen, och det var ju på grund av den nämnda utredningen, som vi fingo vårt flygvapen. Utvecklingen på detta område har säkerligen icke nått sin gräns utan kommer att fortgå. Någon sådan förändring i fråga om det militärpolitiska läget eller stridsmedlens utveckling har sedan 1925 icke förekommit, att enbart därpå skulle kunna grundas krav på ny utredning. När en sådan nu kommer till stånd, beror det på de skäl, som åberopats i utskottets hemställan.

Vad därefter beträffar den mot utskottsutlåtandet riktade anmärkningen, att detta tar sikte på kostnadsfrågan och i detta avseende fastslår en övre gräns, som man i första hand vill nå, ber jag få erinra om, att utskottet i detta avseende har förmånen att kunna åberopa ingen mer och ingen mindre än hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Trygger såsom föredöme. Och då högern i försvarsutskottet med herr Widell i spetsen och med instämmande bland annat av den nuvarande statsministern anslöt sig till de synpunkter, som jag nu kommer att beröra, har vår ställning icke därigenom försämrats.

När excellensen Trygger år 1923 övertog regeringen utfärdade han och hans regeringskamrater en regeringsförklaring, vari lästes bland annat, att regeringens avsikt vore »att inom de gränser, som bestämmas av landets ekonomiska och finansiella förmåga, söka få fram en försvarsorganisation, som i rent militärt avseende innebure det mest fullständiga utnyttjande av de för ändamålet till buds stående medlen. . .».

Detta uttalande, som framhäver den ekonomiska och finansiella förmågan såsom avgörande för försvarsorganisationens omfattning, ansågs vara av den betydelse, att det återgavs i dåvarande statsministern Tryggers anförande till statsrådsprotokollet vid avlåtande av propositionen n:r 20 vid 1924 års riksdag om en ny försvarsorganisation. Dåvarande statsministern Trygger uttalade vidare i nyssnämnda proposition: »En försvarskraft sådan som 1914 års organisation, jämkad och moderniserad efter krigets erfarenheter, skulle skänka, vore förvisso väl motiverad av det utrikespolitiska läget; — — — — men en sådan organisation måste under nuvarande ekonomiska och finansiella förhållanden i vårt land anses medföra bördor, som skulle äventyra vårt folks förmåga att hålla ut med denna försvarsberedskap.» — Den beräknades då kosta 182 miljoner kronor. — »En dylik försvarsbudget skulle av vårt folk betraktas och vid tillämpningen kännas såsom en överbelastning. En blick på — — — —

budgeten torde vara tillräcklig för att visa» — hette det — »att ett så stort belopp för försvarsändamål skulle medföra en skatteökning, som kunde allvarligt skada näringslivet eller nödvändiggöra en nedskärning av övriga utgiftsposter, som vore ägnad att väcka de allvarligaste betänkligheter.» Och vidare hette det: »Hålla vi en ny försvarsorganisation inom den starkt begränsade finansiella ram, som de i 1924—1925 års budget upptagna försvarsanslagen innebära, tarvas följaktligen ingen särskild undersökning om landets förmåga att bära kostnaderna för denna försvarsorganisation.»

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Vilken var då den övre gräns, som regeringen satt? Jo, 138,200,000 kronor. Generalstabschefen och marinestabschefen fingo också i uppdrag att utarbete ett förslag till försvarsorganisation, som höll sig inom denna kostnadsram. Dåvarande försvarsministern Malmroth yttrade i propositionen: »För mig har den avgörande synpunkten uteslutande varit, att inom förut angiven kostnadsram så organisera de olika försvarsgrenarna, att försvaret erhåller den största möjliga effektivitet.» Att han lyckades hålla den ramen och inte gå utanför den, framgår därutav, att hans förslag stannade något över 200,000 kronor under det angivna maximibeloppet.

Efter denna redogörelse för de lysande föredömen, som vi kunnat följa, då vi tala om en inte lika starkt fixerad kostnadsram, synes kritiken mot oss för att även vi se på kostnaderna kunna tystna.

Herr Widell frågade nu: Vad är 1925 års kostnadsram? Han framhöll själv, hur svävande svaret skulle bli. Jag har redan för två å tre år sedan uttalat min uppfattning i denna fråga. Därvid liksom vid flera andra tillfällen, har jag framhållit, att 1925 års siffra, 102 miljoner, icke kan vara den riktiga, alldenstund då såväl som 1924 räknades med i vissa fall för låga priser. Dessutom tillkommer, som herr Widell påpekade, dyrtidstillägg och den ökade kostnaden för flottans ersättningsbyggnad förutom övergångskostnader. Enligt min mening, som grundar sig på verkställda beräkningar, bör 1925 års kostnadsram ligga mellan 115 och 118 miljoner kronor. Det är till den kostnaden, som utgifterna för vårt försvar i första hand böra nedbringas.

Högerreservanterna, som i följd motsatte sig en utredning, gå nu med på en sådan, men önska, att denna skall bli allsidig och förutsättningslös. Herr Kvarnzelius har i motiveringen talat om en fullt allsidig utredning, men sträcker sig i klämman lika långt som högern och vill alltså, att utredningen skall bli allsidig och förutsättningslös. Nu har herr Widell med övergivande av sin egen och sina partikamraters reservation anslutit sig till den av herr Kvarnzelius angivna reservationen.

Vad menar man nu med en allsidig och förutsättningslös utredning? Innefattas däri utredning dels för starka militära försvarsanstalter, dels för avrustning på grund av internationell överenskommelse, dels för isolerad nationell avrustning. Svarar man ja på den frågan, vill även högern och herr Kvarnzelius utreda frågan om isolerad nationell avrustning. Svarar man nej, så menar man inte vad man skriver, då man begär en utredning, som skall vara allsidig och förutsättningslös. Och detta, att skriva någonting annat än vad man menar för att därmed slå blå dunster i ögonen på folk, är det sämsta av allt.

För övrigt — ligger inte också i högerns reservation en illa dold admonition till regeringen på grund av dess dispositioner? Regeringen har, såvitt man vet, inte inriktat sig på någon utredning av den beskaffenhet, som högerreservanterna synas längta och trängta efter. Regeringens utredning blir säkerligen ganska ensidig, ty den syftar till att öka vårt försvar, och den har aldrig varit förutsättningslös och kommer helt visst inte att bli det.

Man kan ju fråga, hur jag vet det. Jag behöver blott hänvisa till ett uttalande av hans excellens herr statsministern och till ett föredrag, som i början

Om utredning
rörande för-
svarsväsen-
dets ändamåls-
entlighet m. m.

(Forts.)

av februari hölls i Göteborg av chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Malmberg. Herr Malmberg talade om att det är särskilt tre faktorer, som nu drivit fram försvarsfrågan, nämligen försvarsvännernas oro inför verkningarna av 1925 års försvarsbeslut, pacifiströrelsens energiska framstöt och riksdagsvänsterns alltmer oförtäckta strävanden att gemensamt gå ifrån 1925 års utfästelser. Om det sistnämnda påståendet vill jag allenast säga, att det är ett påstående, som inte är med verkliga förhållandet överensstämmande. Dagens lösen i försvarsfrågan är utredning — »förutsättningslös och allsidig», ironiserade herr försvarsministern, som förmodligen inte anade, att hans eget parlamentariska underlag skulle komma att kräva just en så beskaffad utredning. Försvarsministern framhöll, att alla äro ense om, att en dylik utredning behövs, men frågan är, hur den skall göras och vad man menar med förutsättningslös. Ja, vad menar högern? Därom yttrade sig icke försvarsministern i det sammanhanget. Däremot visste han, att religiöst betonade pacifister inom det frisinnade partiet och hela socialdemokratien mena, att förutsättningslösheten skall sträcka sig till den fullkomliga avrustningen. Jag tillhör visserligen varken den ena eller andra av de nämnda grupperna, men har likväl den uppfattningen, att en utredning icke kan vara förutsättningslös utan att omfatta alla möjligheter. Och så farliga äro inte pacifisterna, att man ej kan höra, vad de vilja eller vilka skäl, de vilja åberopa, som det heter i statsutskottets utlåtande. Det kan hända, att det går med en och annan av dem, som det gick med den pacifist, vilken av den Staaftiska regeringen placerades i försvarsutredningen 1911. Han hade nämligen i början av 1914 utvecklat till en mycket varm försvarsvän.

I slutet av sitt föredrag synes herr försvarsministern ha velat förklara, vad högern menar med en förutsättningslös utredning. Han uttalade nämligen, att vi med oförminskad eller snarare ökad iver alltjämt måste ägna oss åt arbetet för stärkande av vårt lands försvar. Herr försvarsministern uttalade vidare, att resultatet av 1925 års försvarsbeslut har beträffande armén blivit ett organisatoriskt lappverk med en otillräcklig tilldelning av modern krigsmateriel. För dess del är därför revision av 1925 års beslut oavvisligen nödvändig. Beträffande marinen fann försvarsministern läget gynnsammare. Och det skulle ju ha varit underligt, om han inte gjorde det, ty en försvarsminister, som är lantofficer, måste nog ha den uppfattningen, att det andra vapnet är bättre tillgodosett än hans eget. Försvarsministern yttrade vidare: »De år, under vilka 1925 års försvarsordning tillämpats, ha visat, att det finns mycket att råda bot för. Det kan icke ske utan riksdagens medverkan, och denna är utsluten utan att försvarsfrågan först blivit beredd i en kommitté med stark politisk betoning»; och han meddelade vidare, att »snart är den tid inne, då den parlamentariskt inriktade utredningen med fördel kan taga sin början. Striden om utredning synes därför numera kunna i allt väsentligt avföras från dagordningen och ridån i stället gå upp för striderna mellan utredningsmännen».

De frisinnade uttalade i fjol, att sedan 1925 års försvarsorganisation beslöts, icke någon sådan förskjutning skett i de angivna utgångspunkterna, som motivera en allsidig utredning rörande en förnyad omläggning av försvarsväsendet. Herr C. G. Ekman sade uttryckligen ifrån i andra kammaren, att det sätt, varpå regeringen söker lösa och behandla denna fråga, ingalunda motsvarar de frisinnades önskemål. Regeringens utredningar ha uppenbarligen till syfte att söka åstadkomma en militär ordning, vilken icke motsvarar det svenska folkflertalets gång efter annan ådagalagda mening på försvarsväsendets område. Han kunde icke finna, att man gagnade försvarssaken genom anordnande av kommittéarbeten med ett från början förfelat syfte. Han kunde icke heller finna, att utredningen innebure något löfte ur fredssynpunkt,

någon vilja att hos andra framkalla minskade utgifter på detta område eller att söka åstadkomma ökad tilltro till fredstanken som en den allmänna utvecklingen alltmer behärskande tanke.

Trots detta tydliga uttalande, som för övrigt inte var det enda, har utredningsarbetet fortsatt och är avsett att inom den närmaste tiden följas av en parlamentariskt betonad utredning. Och då högern, som i fjol motsatte sig en utredning, nu gått in för en sådan, är det uppenbart, att en utredning skulle komma till stånd oberoende av den ståndpunkt, som de frisinnade kunde komma att intaga.

Vi kunna därför icke finna det gagneligt, att detta utredningsarbete sker efter de linjer, på vilka regeringen i enlighet med försvarsministerns uttalanden ämnar lägga det. Vi ha därför nödgats att begagna den möjlighet, som stått oss till buds, att i anledning av en väckt motion begära en utredning, som bättre står i överensstämmelse med majoritetens i riksdagen uttalade önskan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i de föredragna utlåtandena, såväl i fråga om motiveringen som klämman.

Herr Hellberg: Herr talman! I en huvudstadstidning för gårdagen läste jag ett uttalande av den nuvarande engelske försvarsministern, som däri förklarade, att »ingenting hade blivit honom mera klart än att vi efter kriget med eller mot vår vilja både politiskt och ekonomiskt äro bundna vid ett internationellt system».

Härmed påvisas den viktiga förändring, som betecknar en avgörande skillnad mellan för- och efterkrigstiden. De flesta ha nog inte gjort den förändringen klar för sig. Som väl vanligt är i övergångstider märka de inte, att de ha kommit in i ett annat och nytt skede.

Därför se också många vår försvarsfråga alltjämt på samma sätt nu som före kriget, men — och det vill jag för min del särskilt starkt betona — den är numera något annat. Den har — jag kan med den engelske ministern säga: med eller mot vår vilja — blivit ett led i den internationella försvarsorganisation för freden, som har inletts med Nationernas förbund och som även utgör och säkerligen alltmer kommer att utgöra den viktigaste garantien också för vår egen fred. Det står åtminstone alldeles klart för mig.

Därför te sig nu för mig både den isolerade rustningen och den isolerade avrustningen såsom misstag, försorsakade av bristande klarsyn på det nya läget. Båda strida mot den internationella samhörighet, i vilken vi äro inne. Denna samhörighets innebörd förgätas av dem, som ävlas att bygga ett försvar med samma uppgift som före kriget, avsett att ensamt skydda vår självständighet. Men den förgätas också av dem, som vilja, att vi skola undandraga oss vår förpliktelse till medverkan i det samfälliga försvar, som kräves till skydd för den internationella freden.

Detta vårt nya försvarsläge behöver så fullständigt och så övertygande som möjligt klarläggas i sina konsekvenser. Vilka dessa konsekvenser äro, det är naturligtvis omöjligt att säga på förhand. Dock synes det väl givet, att våra försvarsuppgifter under den nya situationen bli anspråkslösare än förr, då vi hade att blott lita på oss själva. Å andra sidan har den nya krigföringen med ett nytt vapen, som rör sig i den väglösa rymden, oberoende av land- och sjögränser, försvårat dessa uppgifter. Det bör då opartiskt och fördomsfritt undersökas, i vad mån och på vad sätt de nu under det nya läget kunna fullgöras. Det ena som det andra behöver allsidigt, förutsättningslöst och så objektivt som möjligt utredas.

Därför måste också olika meningar vara företrädda i utredningskommittén. Endast då — och jag betonar detta —, endast då kan denna vinna det förtroende hos folket, som är oundgängligt, om dess arbeten skola kunna leda till

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Om utredning
rörande försvarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.
(Forts.)

något givande resultat. För att anknyta till ett yttrande av den föregående talaren, som önskade veta, om man också ville ha vänner av den isolerade avrustningen med i denna kommitté, vill jag därför framhålla, att det går inte an att lämna dem utanför, som jag befarar, att regeringen skulle komma att göra, om den finge följa sitt eget tycke. Denna meningsriktning är veterligen ganska starkt spridd ute i vårt folk, och den har därför rätt att göra sin röst hörd vid en förutsättningslös utredning. Utestängd ifrån denna utredning, skulle den också ropa på mannamån och göra hela utredningsföretaget misstänkt. Enligt min mening är det heller inte önskvärt, att utredningen göres enbart parlamentarisk. Då skulle den säkert komma att bli uppdelad efter partilinjor, mer eller mindre bestämda av politiska kanske rent av taktiska motiv. Det behövs till motvikt även fackmän; men också bland dessa är det synnerligen angeläget, att olika åsikter bli företrädade. Det får absolut inte i denna utredning förekomma någon slags s. k. militär renlighet.

Herr talman! Med denna min nu i ytterst korta och grova drag angivna syn på utredningsfrågan är det mig endast möjligt att rösta för herr Kvarnzeliuss' reservation. Jag kan inte medverka till en utredning på utskottets motivering med dess starka inriktning på 1925 års härordning och kostnadsram. Det synes mig vara en alltför trång och ensidig utgångslinje för en utredning. Jag skulle naturligtvis heller inte ha kunnat rösta för högerns yrkande, som, om det också i klämman samstämmer med herr Kvarnzeliuss', dock i alla fall i motiveringen ger ett förtroendevotum åt regeringen för dess hållning i denna fråga, ett förtroendevotum, som jag inte kan biträda. Såsom jag redan tidigare här i kammaren haft tillfälle att antyda, anser jag, att denna utredning skulle ha satts i gång oförtövat efter 1928 års val. Nu har den uppskjutits och därigenom har en dyrbar tid gått tillspillo, en tid, som inte minst har utnyttjats av den rena försvarsnihilismens anhängare. Däremot anser jag, att herr Kvarnzeliuss' reservation anlägger den rätta synpunkten på försvarsutredningen, då den främst söker det nya försvarsläget både med hänsyn till det internationella sammanhang, vari vi ha kommit in, och den nya krigföring, som på detta försvarsläge måste utöva den största inverkan.

Jag anhåller alltså, herr talman, att få yrka bifall till herr Kvarnzeliuss' reservation.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Såsom de olika partiernas talare redan konstaterat, ha ju partierna nu enats om eller ansett, att en ny försvarsutredning är önskvärd och såväl statsutskottet som reservanterna vilja ha den utredningen allsidig. Reservanterna lägga endast till ordet »förutsättningslös». Jag skulle kunna med ett par ord indela statsutskottets utlåtande i två avdelningar, en som rör 1925 års kostnadsram och en andra, som kräver utredning av alla de problem, som röra sig kring och i samband med försvarsfrågan.

Strax efter det 1925 års försvarsorganisation började tillämpas, uppstod såsom kammarens ärade ledamöter nog minnas mycket delade meningar om storleken av anslagen på olika punkter. Den majoritet, som stod bakom 1925 års beslut, motsatte sig under övergångsåren icke, att väsentliga tillägg gjordes utöver 1925 års beräkningar, då övergången till den nya organisationen givetvis kunde anses kräva högre kostnader än de beräknade. Successivt minskades dock försvarsbudgeten från 150 miljoner kronor — provisoriets kostnad — ned till 133 miljoner för att nämna siffrorna i runda tal. Det var 1928, som riksdagen kom ned till den sist nämnda siffran. Då den 1928 tillsatta högerregeringen år 1929 framlade sin första försvarsbudget, lade den emellertid på

inte mindre än 4.2 miljoner kronor, vilken ökning emellertid riksdagen ogillade. *Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.*

Den nedskrev alltså summan med motsvarande belopp. Då nu partierna emellertid äro ense om att på nytt utreda försvarsfrågan, vore det enligt min mening oriktigt att med tystnad glida över vad som faktiskt varit ett stridsämne sedan 1925, nämligen kostnadsfrågan för den då beslutade försvarsorganisationen. Statsutskottet skulle ha begått en blunder, därest utskottet inte nu gjort riksdagen uppmärksam härpå. I överensstämmelse härmed förordar också utskottet en undersökning av de möjligheter, som erbjuda sig till en begränsning av nu utgående försvarsutgifter. Därvid bör i första hand, enligt utskottets mening, undersökningen inrikta sig på att snarast möjligt nå den i 1925 års riksdagsbeslut åsyftade kostnadsramen.

Att förbigå detta vore detsamma som att vara rädd för att höra sanningen högt uttalas, men lika nödvändigt som det är att säga ut detta såsom ett direktiv för en ny utredning, lika nödvändigt är det att understryka det berättigade i att genom en utredning alla de förslag bli prövade, vilka nämnas i samband med försvarsfrågan. Före 1925 gingo försvarsreformerna ut på att vidga försvarsorganisationen, öka försvarskostnaderna och erhålla, som det hette, ett allt starkare försvar.

Vändpunkten blev världskriget. Människorna började förlora tron på kriget såsom det medel, som skulle slita tvister mellan nationerna. Kriget slutade, såsom alla veta, med, att tvisternas antal var större än när det började. Det är förklarligt, om nationerna söka sig fram på andra vägar för att slita nämnda tvister. Försök att finna dessa vägar ha sedan alltjämt pågått. Det vore att förneka sanningen, om en blivande utredning undandroges möjligheten att pröva alla nya förhållanden, som följt på kriget. Vi, som i vår ställning till försvaret beaktat dessa förhållanden, kräva, att en utredning tager sikte härpå, med samma rätt som de, som stå kvar på den gamla ståndpunkten, att alla utredningar skola sluta med ett ännu större och dyrare försvar. Utskottets betänkande har också sökt att lämna rum för prövning av alla de frågor, som ha samband med försvarsproblemet. Reservanterna ha däremot sökt glida tyst förbi dessa spörsmål, som måste ses i belysning av vad som hänt under och efter kriget.

Herr Kvarnzelius ägnade sig uteslutande åt en undersökning av det militärpolitiska läget. Resultatet därav skall föra till det utgångsläge för bedömande av frågan, huru inom en viss kostnadsram den mest tillfredsställande försvarsorganisationen skall kunna åstadkommas. En sådan prövning ha vi ingen anledning att frukta. Men huru få fram enighet och något resultat? Vad den ene anser vara mindre farligt eller ofarligt, anser den andre innebära en stor fara. Sådan är sanningen, herr Kvarnzelius. Och det borde herr Kvarnzelius minnas från den tid, då han tjänstgjorde såsom ordförande i försvarsrevisionen. Därför fruktar jag och tror, att partierna nu liksom vid den förra försvarsrevisionen till sist komma att fråga sig: Huru mycket skola vi offra? Det är den verkliga sanningen. Det är meningslöst, herr Kvarnzelius, att förneka den, och det andra är endast en strid om ord.

För att emellertid en blivande försvarsutredning eller resultatet därav icke skall föranleda samma tvister rörande kostnaderna som 1925 års försvarsorganisation, är det givetvis nödvändigt, att en sådan utredning får bestämda siffror att röra sig omkring. Lika säkert som partierna den gången till sist måste nämna det antal miljoner, som de ville stå för, lika nödvändigt är det att de göra det även i framtiden. De nämnda talen skola överlämnas till de så kallade militärsakkunniga. Man skall säga till dem: »Här är ett antal miljoner, vilken försvarsorganisation kan ni göra med dem?» Det fanns en militärsakkunnig i den försvarsberedning, som resulterade i förslag till den nuvarande organisationen, vilken mången gång försäkrade, att även om han fick

Om utredning
rörande försvars-
väsendets ändamåls-
enlighet m. m.
(Forts.)

ett väsentligt lägre belopp, skulle han göra en mycket bättre organisation. Följaktligen bör man tillämpa denna metod i en kommande utredning. Därmed fingo de militära sakkunniga också bära ansvaret för beräkningarna, en medansvarighet som de hittills i vanliga fall sökt komma ifrån. För att slippa tvister i detta avseende torde det nog i framtiden vara nödigt att även låta de militära myndigheterna pröva beräkningarna, varigenom de icke senare ha tillfälle att fransäga sig ansvaret för beräkningarnas hållbarhet.

Sedan yttrade herr Kvarnzelius, att han stått tveksam, huruvida han skulle vara med om en utredning, då en sådan så nyligen hade avslutats och försvarsorganisationen icke räckt mer än, såsom han sade, en kort tid. Jag vill i det fallet peka på den tid, som gått. Ingen försvarsorganisation har räckt nämnvärt över ett tiotal år. Om denna försvarsorganisation, som kom till efter det stora världskriget, skulle få kortare livslängd, anser jag många förhållanden tala härför och motivera detta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen yttrade, att han under hänvisning till vad tidigare av honom därom anförts finge hemställa, att kammaren måtte besluta att nu avbryta den pågående överläggningen för att fortsätta densamma vid aftonsammanträdet.

Denna hemställan bifölls.

Herr Möller avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag) m. m.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Avgåvos och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för mejerihanteringen och smör-exportens befrämjande föranledda motioner:

nr 327, av herrar *Roos* och *Bodin*;

nr 328, av herr *Gustafsson*, *Per*, m. fl.; samt

nr 329, av herr *Ernfors* m. fl.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande och inredning av ett laboratorium i flygteknik vid tekniska högskolan;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt understöd till skolväsendet i skoldistrikt inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation m. m.;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kammarrätten för budgetåret 1930/1931 m. m.;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; samt

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 19, angående arvode åt t. f. revisionssekreteraren J. I. F. Hessius, vilken inom utskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga;

statsutskottets utlåtanden:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående tillbyggnads- och ändringsarbeten för skeppsgossehärens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning jämte en i ämnet väckt motion;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kronan ådömt skadestånd m. fl. kostnader i anledning av skogsbrand vid Kviberg;

nr 99, i anledning av väckta motioner om anskaffande av nya lokaler för Gotlands artillerikårs tygförråd och verkstäder m. m.;

nr 100, i anledning av väckta motioner angående användningen av vissa delar av de till fjärde flygkåren upplätta egendomarna å Frösön;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 241, gjorda framställning angående understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda skolor för husmodersutbildning jämte fyra i ämnet väckta motioner;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, jämte två i ämnet väckta motioner; samt

nr 103, i anledning av väckt motion om ett personligt arvode åt byråchefen J. Döss;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vägrätt m. m. dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 21, i anledning av väckt motion angående ordnande av vissa lagfarts- och äganderättsförhållanden beträffande fast egendom; samt

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av vissa särskilda bestämmelser om rätt domstol i mål angående tjänstefel av postförvaltare, postiljon eller postförare;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelssfond;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för förste statsmeteorologen V. F. V. Lindholm att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående rätt för skogstaxatorn B. Pålson att uppbära avlöning enligt viss löneklass m. m.;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för budgetåret 1930/1931 till hemslöjdslånefonden;

nr 39, med anledning av väckta motioner angående anslag för premiering av smärre frukt- och köksväxtodlingsföretag;

nr 40, i anledning av väckt motion angående anslag till reseunderstöd åt arbetare och förmän inom jordbruk och trädgårdsskötsel för besök vid lantbruksmötet och trädgårdsutställningen i Stockholm år 1930;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Landskrona—Eslövs järnvägsaktiebolag av ett kronan tillhörigt område i Landskrona;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna fastigheten $\frac{1}{32}$ mantal Vedby nr 5⁴ i Vedby socken av Kristianstads län;

nr 43, i anledning av väckta motioner om viss utsträckning av tiden för jakt å alfågel vid Gotlands kuster;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för K. J. Alm från viss betalningsskyldighet;

nr 45, i anledning av väckt motion angående den lägre skogsundervisningens förläggande under skolöverstyrelsen;

nr 46, i anledning av väckt motion angående förbud mot utläggande av annat förgiftat lockbete än fosformos;

nr 47, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i villkoren beträffande statslån till förbättring av betesmarker;

nr 48, i anledning av väckt motion angående reglerande bestämmelser till skydd för renbetet i lappmarkerna; samt

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående åtgärder för nedbringande av kostnaderna för skolmateriel.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 3.16 e. m.

In fidem:
G. H. Berggren.

Lördagen den 5 april e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtanden nr 89, i anledning av väckta motioner om förnyad utredning rörande det svenska försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m., och nr 90, i anledning av väckt motion om en omedelbar och fullständig svensk avrustning med bibehållande allenast av en ordningsmakt.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Herr Pauli: Herr talman! Det är inte någon vidare uppmuntrande uppgift att öppna debatten vid denna tid på aftonen, då kammaren ännu inte beslutat sig för att i något större antal komma tillstädes, men jag har inte velat av den anledningen stryka mig från min plats på talarlistan.

Det finns i denna kammare ett parti, som kallar sig »det nationella». Detta namn innebär en ganska hög grad av anspråksfullhet hos ifrågavarande parti. Det vill därmed tydligen göra gällande, att det ensamt bland de i kammaren befintliga partierna hävdar de verkligt nationella synpunkterna, och det är inte obekant för oss, att detta anspråk framför allt göres gällande i den fråga, vi i dag behandla, försvarsfrågan. De övriga partierna, särskilt då vänsterpartierna, anses företräda en mindre nationell, ja, en rent av ofosterländsk ståndpunkt, när de taga sig friheten att hysa en annan uppfattning om vad som i denna fråga är det för landet och mänskligheten nyttigaste. Vi ha på den sidan den allmänna uppfattningen, och vi ha fått den bestyrkt av de erfarenheter, som världskriget givit, att kriget är den största olycka, som över huvud taget kan drabba oss och människosläktet i övrigt. Vi ha också den uppfattningen, att den gamla vägen, kapprustningens väg, som före kriget allmänt anlätades för att bereda de enskilda staterna nationell trygghet, är en väg, som inte längre fyller sitt ändamål, utan tvärtom leder just till den katastrof, som man velat undvika. En bekant militärpolitisk författare, major Bratt, talar i sin senaste skrift om »det maratonlopp i full fältutrustning», som staterna före världskriget voro inbegripna i, och han säger sarkastiskt, att man lätt förstår, att det måste sluta i en hjärtattack. Ett nytt sådant maratonlopp skulle, det är vår övertygelse, komma att sluta i en fullständig katastrof för hela den västerländska kulturen. Vi anse oss kunna med fog hävda den uppfattningen, att den enda vägen ut ur detta perspektiv är att stödja uppkomsten av en internationell rättsordning, och att så fort som möjligt söka få till stånd den allmänna avrustning, som i folkförbundsakten har fastslagits såsom ett av folkförbundspolitikens viktigaste mål. När vi hävda dessa synpunkter, anse vi oss företräda de nationella intressena inte bara lika bra utan bättre än det parti, som har lagt beslag på denna benämning.

Högerpartiet har sedan gammalt sin patentmedicin för ernåendet av fred och trygghet. Den heter rustningar, om möjligt *ökade* rustningar. Man behövde bara lyssna till det anförande, som herr Widell höll här i förmiddags, för att få klart för sig, att detta alltjämt är summan av kardemumman i högers för-

Om utredning
rörande för-
svarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.

(Forts.)

svars- och fredspolitik. Herr Widell tog långt och tydligt avstånd från allt i utskottsutlåtandet, som smakade avrustning, både avrustning i internationellt sammanhang och så kallad isolerad avrustning. Avrustning i internationellt sammanhang ansåg han över huvud taget inte kunna bli föremål för en utredning, sådan som den vi här skola gå att besluta om. Och vad beträffar den avrustning, som ett enskilt land på egen hand kan företaga, så utdömde han den hel kort med beteckningen »nationellt självmord». Vidare förklarade han, att den begränsning till 1925 års kostnadsram, som utskottsmajoriteten uppställt som ett av direktiven för utredningen, var godtycklig och orimlig. Om man alltså, som denne talare vill göra, ur de synpunkter, som skola beaktas av den kommande utredningen, stryker både avrustningssynpunkten och begränsningen till den förut bestämda kostnadsramen, vad återstår då? Det är tydligt, att då återstår endast en förutsättning: *upprustning*. Ty något status quo tro vi inte på, vare sig på vänstersidan eller på högersidan. Det, som är förvånande, är inte att högerpartiet vill att en kommande utredning skall utmynna i en ökning av rustningarna. Det vet man förut. Det förbluffande är, att man vågar kalla en sådan utredning förutsättningslös. Det förefaller nästan, som om högerpartiet skulle försöka för egen räkning monopolisera begreppet »förutsättningslös», på samma sätt som detta parti redan har monopoliserat begreppet »nationell». Vi hörde, hur försvarsministern i Göteborg för någon tid sedan försäkrade, att just den utredning, som den sittande högerregeringen satt i gång, är en »verkligt förutsättningslös» utredning. Den är, såsom herrarna veta, upplagd efter det schemat, att det sitter ett antal större eller mindre kommittéer med huvudsakligen militärt inslag, vilka förfärdiga förslag, som inom kort tid bebådas vara färdiga, och sedan skola dessa förslag framläggas för en av Kungl. Maj:t utsedd parlamentarisk kommitté. Vad skall denna parlamentariska kommitté få att göra? Jo, den skall få förmånen att pruta på dessa militära förslag. Att de komma att vara tilltagna med vederbörlig prutmån, säger oss erfarenheten. Så ser en »verkligt förutsättningslös» utredning ut.

Vi ha under förmiddagen upplevat, att herr Widell redan i första omgången gick ifrån sin egen reservation och anslöt sig till herr Kvarnzelius' ståndpunkt. Till denna senare reservation yrkades bifall även från ett annat håll, nämligen av liberalen herr Hellberg. Denna reservation av herr Kvarnzelius lägger också tyngdpunkten på en förutsättningslös utredning. Men när två personer säga detsamma, är det inte alls säkert, att de mena detsamma. Och den utveckling av begreppet förutsättningslös, som vi fingo höra av herr Hellberg, passade icke riktigt i stycke med vad vi en stund förut fått höra av herr Widell.

Nu är det visserligen sant, att de ordalag, i vilka herr Kvarnzelius med stor skicklighet draperat sin reservation, äro så vida och veckrika och elastiska, att man under dem kan få plats för ganska många olika ståndpunkter och tolkningar. Det talas till exempel om »en viss kostnadsram». Något mera allmänt kan knappast tänkas. Denna kostnadsram kan ju skjutas i höjden, likaväl som den kan skjutas nedåt. Uttrycket »mest tillfredsställande försvarsorganisation» är också högst tånjbart. »Tillfredsställande» — ur vilken synpunkt? Skall den vara tillfredsställande för dem, som kräva ett självständighetsförsvaret, eller för dem, som kräva ett neutralitetsförsvaret, eller för dem, som kräva en enkel polisvakt, eller för dem, som vilja ha vad major Bratt kallar ett »solidaritetsförsvaret»? Det får man ingen upplysning om. Vidare heter det, »att olika synpunkter på försvarsproblemet» böra bli företrädda inom den blivande kommittén. Hur många olika synpunkter och vilka? Herr Hellberg sade, att den isolerade avrustningens målsmän naturligtvis skulle bli företrädda, medan herr Widell, såvitt jag förstod, förklarade, att han inte alls ville vara med om att dessa synpunkter bereddades utrymme inom utredningen. Man kan förstå, att han inte vill släppa in representanter för den ståndpunkt, som han beteck-

nade som »nationellt självmord», och jag tror inte, att några »nationella självmördare» få komma med i denna kommitté, om det är hans regering, som skall tillsätta den. Vi ha här en fullständig motsättning mellan de herrar, som yrkat bifall till denna reservation. Om jag gör det tankeexperimentet, att denna reservation skulle bli riksdagens beslut — och de kompromisståndpunkter, som herr Kvarnzelius så ofta erbjudit, såsom en mellanliggande lösning i tvistiga frågor, har många gånger förr blivit riksdagens beslut — hur skulle då den regering ställa sig, som skulle effektuera beslutet? Det bleve nog en ganska kvistig uppgift för den att sortera de olika direktiven.

Nu tror jag verkligen inte, att en sådan utsikt bekymrar regeringen och högerpartierna något vidare. Vad som är det viktiga för dem, är helt enkelt, att de två kamrarna fatta olika beslut, i varje fall olika beslut i fråga om motiveringen. Detta utsades med stor öppen hjärtighet i går av högerns ledande militära organ, Svenska Dagbladet, som uttalade den förhoppningen, att tillräckligt många frisinnade eller nyliberala skulle ansluta sig till herr Kvarnzelius' reservation, så att motiveringen genom kamrarnas olika beslut skulle bortfalla och endast klämman om utredning komma att stå kvar. Tidningen uppsände varma förböner för ett sådant resultat. Och det förstår man så väl, ty om det ginge på det sättet, skulle regeringen få det ganska bekvämt och ha fria händer i fråga om utredningen.

För var och en, som betänkt detta, bör det alltså stå klart, att varje röst för herr Kvarnzelius' reservation är på samma gång ett handtag åt högern, åt dess regering och dess synpunkter i militärfrågan. Även om det inte varit herr Kvarnzelius' mening att räcka en sådan hjälpande hand åt det hållet, och om detta inte heller varit avsikten hos alla dem, som instämt med honom, så kommer detta dock genom omständigheternas makt att bli förhållandet. Det vore högst beklagligt, om någon vänsterman, som verkligen menar allvar i fredsfrågan, skulle bidra till ett sådant resultat.

Jag har för min del svårt att förstå, att någon verklig fredsvän kan ha något väsentligt att invända mot det betänkande, som utskottsmajoriteten har framlagt såsom grundval för utredningen. Jag skulle blott i förbigående vilja göra den invändningen, som jag också gjort i annat sammanhang, att det varit riktigt, om herr Lindhagen fått sitt önskemål uppfyllt, så till vida att man i klämman åberopat hans motion likaväl som det socialdemokratiska partiets motioner, eftersom ju frågan om isolerad avrustning också skulle beröras i utredningen. Jag kunde till och med här i kammaren ha varit villig att stödja ett sådant ändringsyrkande i fråga om punkt 89, om jag inte hade fruktat, att man genom att på detta sätt splittra yrkandena skulle kunna riskera utgången. Detta är anledningen, varför jag inte kan stödja ett sådant yrkande.

Bland de synpunkter, som utskottet vill ha beaktade vid en kommande utredning, är ju den första, att man inte skall överskrida den 1925 beslutade kostnadsramen. En sådan ståndpunkt är också lätt att förstå. Ha vi en gång kommit så pass långt ned med kostnaderna som vi då gjorde, vilja vi naturligtvis inte vara med om att taga ett eller flera steg tillbaka. Den gamla kända vägen, upprustningens väg, leder till det ödesdigra resultat, vi alla ha oss bekant. Men utskottet framhåller, att inom en viss kostnadsram kunna olika effektivitetsgrader vara tänkbara. För att kunna välja mellan dessa grader av effektivitet, måste man klargöra för sig, vilka uppgifter man vill att försvaret skall fylla. Efter den diskussion i försvarsfrågan, som nu sedan längre tid har förts, tycks det ligga ganska klart, att man på vänstersidan egentligen bara har två linjer att välja mellan. Den ena linjen är den mera långsamma avrustningsvägen — man skulle kunna kalla den major Bratts linje. Den andra linjen är den mera skyndsamma avrustningsvägen, som vi skulle kunna kalla den Stauningska linjen. Major Bratt har, särskilt i sin för några dagar sedan utkomna bok »För-

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamåls-enlighet m. m.
(Forts.)

Om utredning
rörande för-
svarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m
(Forts.)

svarsfrågan i stöpsleven», närmare motiverat sin nyss antydda ståndpunkt och har gjort ett programuttalande, som han i korthet sammanfattar så: »Ett politiskt understödjande av ansträngningarna att skapa ett pålitligt internationellt garantisystem, baserat på samverkan och fortgående nedrustning samt upprätthållande av den grad av militär beredskap, som anses krävas för vår fred och för uppfyllandet av våra internationella eller 'regionala' förpliktelser.» Då man med detta uttalande jämför det, som Stauning gjorde i höstas vid Nationernas förbunds assemblée, verkar icke skillnaden så stor. Stauning sade då bland annat: »Vi äro naturligtvis (i Danmark) beslutna att organisera våra lant- och sjömilitära styrkor på sådant sätt, att de fullständigt räcka till för att uppfylla de förpliktelser, som kunna komma att påvila oss med hänsyn till neutralitetsöverenskommelserna av år 1907, eller som måste bli en naturlig följd av vår ställning som medlem av folkförbundet.» Båda dessa ståndpunkter bygga alltså på de förpliktelser, som *den internationella solidariteten* ålägger oss. Jag vill i detta sammanhang protestera mot ett uttryck, som herr Hellberg använde i förmiddags, då han förklarade, att vännerna av en mera skyndsam avrustning skulle vilja mäla sig ut ur den internationella solidariteten och avskudda sig de förpliktelser, som denna solidaritet innebär. Det kanske viktigaste spörsmål, som den kommande utredningen har att klarlägga, är just frågan, huru långt dessa internationella solidaritetsplikter sträcka sig. Det är en sak, som inte är så lätt att på förhand avgöra.

Skillnaden mellan de antydda två linjerna är naturligtvis inte så skarp. Den kan i viss mån anses vara en gradskillnad. Men jag skall i korthet påpeka, att jag i varje fall finner en viss risk vara förbunden med vad jag tillåtit mig kalla den Brattska linjen, vilken jag uppfattar så, att man inom en bestämd, något reducerad kostnadsram skall försöka nå största möjliga militära effektivitet. Resultatet skulle inte bli blott och bart en polis- och neutralitetsvakt, utan en visserligen liten, men dock slagkraftig armé. En sådan strävan till militär effektivitet måste, såsom författaren riktigt påpekat, leda till en förändring av hela typen av vårt försvar. Den måste leda till en radikal omläggning, som icke skedde 1925, utan då endast antydde, genom den relativa ökning av flyget, som ägde rum. Såvitt man förstår, måste en modern armé på helt annat sätt lägga huvudvikten på flyget. Den måste naturligtvis också, om kostnadsramen skall hållas, i motsvarande grad, även om det kostar på, reducera de gamla regementena. Även om infanteriet förminskas, kan det dock nå en ökad effektivitet genom motorisering och modern beväpning. Kavalleriet kommer naturligtvis ytterligare att gå tillbaka, och flottan lägges också av författaren i stöpsleven. Han anser, att dess uppgifter måste bli rätt mycket tillbakaställda av flyget. Men vart leder ett sådant program, om det resolut fullföljes? Den danske utrikesministern Munch har i en här i Sverige offentliggjord uppsats påpekat en sak, som vi alla väl ha reda på, nämligen att ett modernt krig med huvudvikten lagd på luftkriget måste i mycket högre grad än förut lägga tyngdpunkten på *anfallet*. Man tvingas förr eller senare att utbyta luftvärnet inom det egna landet mot flygoffensiver, riktade mot flygbaser och industrier, i sista hand kanske också mot fiendens huvudcentra. Nu förklarar visserligen major Bratt, att något sådant avser han för sin del inte. Han vill, att vårt land skall hävda sin höga civilisationsgrad genom att på förhand förklara, att vi inte tänka använda vår luftflotta till att bombardera öppna städer och anfälla en fredlig civilbefolkning. Det är ju bra, att denne auktoritativa författare förfäktar en sådan ståndpunkt. Men jag tvivlar på, att han har de militära auktoriteterna i övrigt bakom sig. Om man försöker taga kännedom om vad som nu för tiden säges av målsmännen för den nya krigföringen runt om i länderna, får man klart för sig, att de inte komma att rygga tillbaka för några humanitetshänsyn, så snart de tro, att den militära effektiviteten kräver ett visst slag av krigföring.

Vi äro här alltså inne på moraliska konsekvenser av betänkligaste art, och detta är något, som jag tror måste noga beaktas av en ny försvarsutredning.

En annan konsekvens har också ofta understrukits. Det är den oerhörda omfattning, som ett organiserat skydd av befolkningen mot befarade luft- och gasanfall måste taga. Major Bratt har själv i en tidigare bok på ett vältaligt sätt skildrat det »krigssamhälle», som han befarar skall växa fram på denna väg, den oerhört ingående organisering av det mänskliga livet i det eviga krigets tecken, som skulle kunna bli följden. Nu förordar han själv en modernisering av vårt eget luftvapen, som i sin tur måste draga med sig dylika skyddsåtgärder. Han säger visserligen, att man måste stanna på halva vägen, att man inte får gå för långt i detta avseende. Men han har i det fallet förebragt slående argument mot sig själv i sina tidigare böcker. Sättes hjulet i gång, blir det nog svårt att hejda. Men jag skall inte uppehålla mig längre vid denna sak.

Om det, som jag tror, är riktigt att besvara frågan om vårt försvars uppgift i modern tid så, som major Bratt på ett ställe i sin bok gör, eller att försvarets uppgift är att göra försvaret onödigt, att om möjligt förebygga, att krig utbryter, då tror jag inte den rätta vägen är den, han här förordar. Den Stauningska linjen har då vida mera, som talar för sig. Den Stauningska linjen innebär icke någon ren avvärjning. Detta har bl. a. Danmarks utrikesminister Munch starkt understrukit. Han har framhållit skillnaden mellan vad man skulle kunna kalla absolut avvärjning och »avläggandet av kamprustningen». Det senare innebär, att man bibehåller en viss väpnad styrka, tillräcklig för internationella och regionala polisuppgifter. Ett sådant »avläggande av kamprustningen» är vad vi här i landet mena, då vi tala om isolerad avrustning, och ett dylikt steg behöver inte innebära något avskuddande av de internationella förpliktelser, som vi iklätt oss gentemot Nationernas förbund. Den linje, som beträffs av vårt södra grannland, är i varje fall en linje, som har så starka skäl för sig, att den förtjänar att med största allvar upptagas till granskning och bedömning vid en kommande utredning.

Jag har med dessa ord, herr talman, velat motivera, varför jag ansett mig kunna underskriva den ståndpunkt, som utskottsmajoriteten företräder. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman, mina herrar! En gammal visa om en svensk seglats till Köpenhamn slutar i varje vers med refrängen: »Det går långsamt fram, men det går ändå fram.»

Genom båda kamrarnas beslut i dag om gemensam behandling av statsutskottets utlåtanden nr 89 och 90 har medgivits, att ett förslag om så kallad isolerad svensk avrustning kan överläggningsvis få komma tillsammans med de gamla vederhäftiga ståndpunkterna. Vi ha således upphöjts till gemenskap i den politiska societeten och känna oss nu hedrade och på samma gång i någon mån uppmuntrade. En liten svensk kryssning föreligger fram emot de danska avrustningstankarna.

En motvind blåser mellertid upp redan i portgången. Statsutskottets utlåtande nr 90 upprepar den gamla läxan, omfattad av alla partier. Det är över den fortfarande någonting av judaskysen: »Bry er inte om de där fantasterna, vi ha under alla åren 1925—1929 alltid avslagit deras yrkanden och så bör ske även nu», så säger utskottet enhälligt. Man trodde, att det skulle gå så lätt nu också. Men det är någonting från djupet av folksjälens, som tränger sig på och kan till och med föranleda de maktägande att rygga tillbaka en liten smula till en början åtminstone.

Till följd därav befinna vi oss nu för ett ögonblick mitt ibland damerna och herrarna, och därför äro vi förfärligt tacksamma.

Jag yrkar således, herr talman — eftersom intet yrkande ännu framställtts

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Om utredning
rörande för-
svarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.
(Forts.)

beträffande den motion, som beröres i det även nu behandlade utlåtandet nr 90 — bifall till statsutskottsmajoritetens hemställan i utlåtandet nr 89 med det tillägget, att klämmen skall lyda på följande sätt: »att riksdagen i anledning av herrar Möllers m. fl., Hanssons i Stockholm m. fl. och Lindhagens förevarande motioner (I: 100, II: 187 och I: 213), må», och därefter precis på samma sätt som av utskottet föreslagits beträffande den så kallade allsidiga utredningen.

Utskottets motivering i utlåtandet nr 89 biträder jag däremot icke i sin helhet. Den bär en politisk nödmyntsprägel. Den betonar främst, att vad vi skola sträva efter är 1925 års kostnadsram. Men på slutet göres ett inkonsekvent, vagt medgivande, bland annat, att man »inte bör underlåta att pröva även de skäl, som åberopas för en isolerad nationell avrustning».

Då nu den motion nr 213 med hänvisning till motionen nr 217, som jag tillåtit mig framföra, är ett uttryck för den svenska pacifismens övervägande uppfattning, och den enda framställning, som giver sig in på och söker specificera dessa skäl, tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på deras tillvaro. Det är ju ej fråga om att kammaren skall godkänna dessa skäl utan endast att framlägga en specifikation på vilka de äro, dessa skäl, som man nu utlovat att pröva vid en kommande utredning.

Det resonemang, som är fört i min framställning, är icke grundat på fantasi eller ovederhäftighet eller andra utsvävningar från verklighetens mark. Det avser att på ett lugnt och praktiskt sätt överväga alla de realiteter, som träda oss till mötes i detta viktiga ämne. Jag skall indela det i olika avdelningar.

För det första har jag sagt, att *ingen allmän, omedelbar och fullständig avrustning är att vänta varken i dag eller i morgon*. Därmed befinna vi pacifister oss även på den yttersta konservativa uppfattningens ståndpunkt. Sannolikt äro vi tämligen eniga om, att här ha råkats i ett ostridigt påstående: varken i dag eller i morgon.

Men det föreligger en skillnad. De konservativa komma blott med ett allmänt påstående, grundat på en orolig förnimmelse, att man vill beröva dem försvaret. Pacifismen för sin del försöker bedöma orsakernas mångfald, och denna specifikation har, mig veterligen, ännu aldrig någon konservativ uppfattning velat inlåta sig på och resonera om. Jag skall, som sagt, därför i största korthet presentera för kammaren denna specifikation.

Orsaken, varför vi inte kunna nu vänta någon allmän, omedelbar och fullständig avrustning är till en början, att *folkförbundet och dess idéprogram*, som vi ha närmast att lita till, fortfarande i mycket, för att icke säga i väsentliga delar, är ett krigsbarn.

Idéprogrammet skall vägleda oss mot stjärnorna. Men på det står icke den fullständiga avrustningen utan endast en sådan jordisk företeelse som minskning av rustningarna. Det innehåller icke heller något om nationernas självbestämningssätt i alla världsdelar, vilket man kan förstå, att segerfreden ej gärna kunde vara med på i första taget, men som i alla fall för ett idéprogram är en av dess fundamentalaste grundsatser. De så kallade militära och ekonomiska sanktionerna, som betyda, att även folkförbundet kan få föra krig, är ett vanskligt inslag i författningen och har väl nu senast utdömts av Kelloggspakten. Världsspråksfrågan, som är den största fredsfrågan av alla för att samla och förbrödra andarna bland folken, ligger i lägervall i alla styrandes och makthavares rättsmedvetanden.

Således redan från folkförbundsprogrammets ofullkomlighet lura en hel del faror. Ty om man inte vill uppställa det nödvändiga idealet som mål, går man lätt under en sådan vägledning på villovägar. Upprätthållandet av militärväsendet är en naturlig ingrediens i en sådan oklarhet.

Vidare reser sig som ett åskmoln den realiteten, att *den europeiska fredsrörelsen och världsfredens uppgifter sammanfalla icke*. Det är påtagligt, att vi européer syssla mest med vår egen världsdela, och det ha vi stor anledning att göra. Men vi förbise den oerhörda politiska realitet, som ligger till exempel i Asiens uppvaknande och även i Afrikas, som kommer efter som ett brev på posten. Alla dessa frågor blunda vi för och sticka huvudet i busken med vår begränsade synvidd. Såsom vi människor allesammans ofta göra, önska vi även här ej se mera än vi vilja. Folkens i nämnda världsdela rättigheter betraktas som en inre angelägenhet för Europas och dess dotterländers härskande stater.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Den, som varit med på interparlamentariska unionens kongresser och även på den allmänna fredsrörelsens kongresser — för att inte tala om de långa erfarenheterna från svenska riksdagen — vet, att det sällan finns möjlighet att uppväcka intresse för dessa realiteter, som i alla fall behärskar fredsfrågan som knappast något annat. Först under interparlamentariska unionens kongress 1928 i Berlin lyckades det mig ernå majoritet för ett sympatiuttalande.

I Aten hölls i oktober 1929 en folklig fredskongress, och vad inträffade där? Jo, man var så rädd för att Asien och Afrika skulle komma med i vår åtanke, att vad som framkom därom måste på något sätt, med rätt eller orätt, undanskjutas. En kongress i augusti 1929 för nationell oavhängighet i andra världsdela var avsedd att hållas i Paris, men detta förbjöds av den franska regeringen, varför kongressen måste flyttas till Frankfurt am Main. Någon representation kom inte från Nord-Afrika, ty man hade inte kunnat få pass. Det var endast Asien, som var talrikt företrätt, och även negrerna från skilda världsdela.

Detta tillstånd verifieras också av den socialdemokratiska engelska regeringens ställning. Denna är särdeles svår, och vi måste förstå den. I regeringens program ingår endast minskning av rustningarna. Men vart skulle den socialdemokratiska regeringen i England komma, om den proklamerade avrustning och därmed även frigörelse för de utomeuropeiska nationaliteterna? Den skulle störta samman genast, och efterträdas av en stark reaktion.

På en socialdemokratisk internationell konferens, som nämnda regering för någon tid sedan sammankallade, har den vidare uttalat sig för de europeiska minoriteternas rätt. Fortfarande således de europeiska sysslände med sig själva. Men den måste göra det. Man kan inte begära, att regeringen skall tillspillogiva landets övervalde över utomeuropeiska folk. Å andra sidan lär den nya engelska regeringen ha i folkförbundet framkallat livligare förhoppningar och en mer fruktbarande fredsdiskussion. Redan detta är ju ett framsteg.

Herr Wohlin sade i andra kammaren i dag, att om man åberopar, att Tyskland med flera länder ha avrustat, så förbiser man, att de blivit avrustade med våld, och att deras hjärtan icke äro med. Däri har han ju rätt. Men om man begär av England, att det skall vara med att avrusta och därmed även ge sina utomeuropeiska folk frihet, så vore det också ett våld på dess position i världen. Därför är det så mycket större anledning för stater, som äro frigjorda från sådana intressen, att rycka fram och försöka för sin del värna om de vinningar, som gjorts genom världskriget och andra tilldragelser.

Med den utomeuropeiska nationalitetsfrågan sammanhänger två andra, av sympatiuttalandet i Berlin också omfattade spörsmål, som göra att vi omöjligen kunna emotse allmän avrustning nu. Den ena är *rasernas likställighet*. Bakom den ligger ett oväderscentrum, jag skall nu inte inlåta mig på den frågan utan bara konstatera det. *Jordens befolkningsfråga* är en annan sådan vansklighet. Att röra vid den är att röra vid Europas livsnerv. De flesta

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.

kolonisationsmöjligheter äro i den vita rasens hand. Detta »endast för europeer» är icke någon proklamation av freden.

Vidare möter nationalitetsfrågan inom Europa, som visserligen är löst i stora drag. Men fortfarande finnas så kallade nationella minoriteter, vilket är en synnerlig anledning till ofred. Hatet mellan Balkanstaterna har delvis sin grund i detta missförhållande. Det är naturligt, att de stater, som ha förtryckta stamförvanter inom andra stater, stå väpnade, och att de, som ha minoriteter inom sina gränser, också anse sig böra stå på sin vakt.

(Forts.)

De nybildade europeiska staterna känna sig inte heller säkra i sadeln. De ha bildats genom utbrytningar från grannar och äro därför alldeles obenägna för någon avrustning.

Folkens befrielse från *språkgränsernas uråldriga ofärd* är också ett olöst problem. Det betyder en revolution i de mellanfolkliga förhållandena, när det neutrala världsspråket kommer med sin nya värld. Men denna folkförbrödning genom ett samfällt tungomål dröjer.

Vidare spärra staterna sina gränser, inte blott genom språkgränser utan även medelst hinder för den fria samfärdseln genom *förbud mot invandring av människor och tullar mot införsel av varor*. Ett sådant tillstånd är ägnat att mäktigt upprätthålla intresse motsatserna och således också behovet av väpnade maktmedel.

Stormakternas rivaliserande inbördes är också en källa till oro i världen. *De ledande klasserna* i de flesta länder, även i vårt land, äro till slut av tradition eller beräkning ohjälpligt inställda för militärväsendets upprätthållande.

Man talar om skiljedom, men stormakterna vilja inte vara med om skiljedom i sina »vitala» frågor, och det är helt naturligt. Ty då skulle deras stora intressen i främmande världsdelar komma till korta.

Vidare ha vi ju fått Briand-Kelloggspakten, som bjuder, att staterna aldrig skola använda vapen för lösande av tvister. Men alla stater ha ändock kvar sina vapen. Det är ologiskt, och vad betyder det? Jo, att de behärras av en förnimmelse av att det är inte sagt, att denna moraliska garanti också kan garantera något vid påfrestande tillfällen. Det är tryggast i alla fall, menar man, att ha ett försvarsväsen i strid mot våra grundsatser.

Detta allt belyser som sagt ett tillstånd, som gör, att man inte för närvarande kan förvänta någon allmän, fullständig och omedelbar avrustning.

Nästa stora program, på vilket den europeiska freds rörelsen därför fallit tillbaka, är *folkförbundets allmänna och omedelbara »minskning i rustningarna»*. Finns det större utsikt för detta än för en allmän, omedelbar och fullständig avrustning? Precis samma förhållanden, som omöjliggöra den allmänna, fullständiga och omedelbara avrustningen nu, omöjliggöra också en betydelsefull, allmän och omedelbar minskning av rustningarna. Även om rustningarna minskas, så upprätthålles i alla fall krigets idé i hjärnorna, och med minskade rustningar kan man kriga lika väl som med större rustningar. Tror man för övrigt, att det kan uppnås en matematiskt likformig begränsning av allas rustningar? Är matematiken tillämplig på ett sådant individuellt, ett sådant psykologiskt område som nationernas inbördes kamp om uppehållet och makten över varandra? Denna ekvation förefaller vara nästan lika omöjlig som lösningen av cirkelns kvadratur.

Det är ganska karakteristiskt, att på Genèveprotokollets tid karakteriserades inom folkförbundet avrustningens bemödanden såsom en strävan efter »en mönsterbudget för rustningskostnaderna». Kan man tänka sig en sådan renodlad utopi! Folkförbundet har också försökt många gånger få liv i sin allmänna och omedelbara minskning av rustningarna men totalt misslyckats.

Och hur är det med flottkonferensen mellan de fem stora sjömakterna i

London. De svåraste bekymmer ha avlöst varandra och den ena gången efter den andra har man stått inför sammanbrottet. Även om slutligen åvägabringas någon överenskommelse, stå i alla fall kvar oerhörda flottor. En liten förändring i tonnage eller i antalet fartyg eller begränsning för någon tid i vissa nybyggnader betyder föga för världsfreden annat än givetvis det moraliska fjät, som består i, att man tillkämpat sig någon liten självövertvinne.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Nå, när således den allmänna, omedelbara och fullständiga avrustningen inte kan genomföras, och inte heller den allmänna och omedelbara minskningen i rustningarna kan på något betydelsefullt sätt genomföras, vad återstår då?

Ja, då återstår antingen att kasta yxan i sjön och vänta på det stora undret, som förmodligen blir nästa världskrig mellan två världsdelar, två raser eller två arbetarklasser eller vad som helst. Eller också att några avstå från att vänta på alla.

Med andra ord *några måste börja* och vilka kunna göra det? Jo, det är de stater, som inte äro bundna av så kallade imperialistiska intressen eller ännu hotade av segerfredens ofullkomligheter. Ett sådant initiativ kan förväntas av dem icke på grund av någon större dygd, utan helt enkelt därför, att de inte ha så stora påfrestningar som andra makter. Då möter ock den frågan: bör icke även en sådan stat börja att rulla den snöboll, som fordras för att uppnå en lavin.

Därmed äro vi inne på problemets kärnpunkt. Jag måste hålla före, att det ligger sunt förnuft i ett sådant initiativ. Därmed påskyndas ock upplösningen av de imperialistiska ländernas svårigheter, påskyndas deras frigörelse från de inre makternas förtryck över dem själva.

Om detta alltså bör vara principiellt klart i och för sig, så tillkomma *åtskilliga fakta, som i högsta grad praktiskt stödja en sådan framfärd just nu.*

För det första — det börja vi se allt klarare — har tyvärr *världskriget varit en nödvändighet för att vinna en del mycket stora framsteg.* Världskriget har *sopat bort de stora militärmonarkierna, Hohenzollern, Habsburg och Romanov,* vilket förut tycktes alldeles omöjligt. Världskriget har för första gången *genomfört nationernas självbestämmanderätt i Europa i stora drag,* vilket förut var alldeles fullständigt omöjligt. Världskriget har genomdrivit en *avrustning i själva hjärtat av Europa av fyra länder, nämligen Tyskland, Österrike, Ungern och Bulgarien,* vilket förut skulle betraktats som ett mirakel, vilket aldrig kunnat inträffa. Världskriget har *lagt grunden till ett folkförbund,* som även i sin linda är av ofantlig betydelse, en planta, som bör vårdas, så att den kan växa ut till det stora träd, som slutligen skall överskugga världen.

Allt detta och åtskilligt annat betydelsefullt har världskriget gjort. De döda soldaterna ha inte dött förgäves, de ha med sitt blod utträtt vad inget annat kunnat göra. Det får man verkligen stå och säga nu, man måste tyvärr säga det, ty så förhåller det sig.

Världskriget har ock framtingat *löfte av segrarna att komma efter* med den avrustning, som de påtvingat de andra.

Det *danska folket* har genom majoritetsbeslut förklarat sig vilja gå den fullständiga avrustningens väg. Det vill säga, så fullständig är ju inte avrustningen, men den är en vacker början. De skola anslå 20 miljoner kronor till en ordningsmakt, och det är för detta lilla land en ganska aktningvärd ordningsmakt. De ha dock principiellt slagit in på avrustningens väg och således givit sina grannar, svenskarna, ett föredöme.

Folkförbundet har för åtskilliga år sedan på en fråga förklarat, att det finns *intet hinder för en enskild medlem att totalt avrusta.* Det strider dock, det måste man medge, mot folkförbundets akt, enligt vilken varje medlem skall tillhandahålla trupper för att bekriega sådana medlemmar, som inte lyda order,

Om utredning
rörande för-
svarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.

(Forts.)

en situation, vars förvecklingar knappast kunna överskådas. En ordningsmakt måste dock bibehållas. Ty så goda äro inte människorna, att vi kunna släppa oss alldeles lösa, så som anarkisterna anse överkomligt.

Briand-Kelloggspakten är likaså ett talande uttryck för tidsläget.

I följd av kriget, dess erfarenheter och lärdomar har *den fullständiga avrustningen allt mer blivit ett folkkrav*. Folkens djupa led fylka sig alltmer kring densamma. Nils Wohlin sade i dag i andra kammaren, att han under resor i vissa delar av Europa förvånat sig över, hur den känslan hos folken växte.

Det från Amerika utslungade ropet »aldrig mera krig» återklingar nu överallt. Man kan ju säga, att det är ett primitivt program. Men bara det att den allmänna opinionen har den uppfattningen, gör det på samma gång till ett särdeles praktiskt program. Det är till upprinnelsen en nebulosa — hela vår värld är ju skapad ur töckenbildningar — och det är från dem, som sedan de riktlinjer utkristallisera sig, som man behöver. Folkens känsla ligger bakom kraven »aldrig mera krig!» och »bort med militärväsendet!». Mer behöva de inte fordra och kunna inte heller begära mera. Folkets röst sålunda utformad är drivkraften, som för världen framåt.

Sådana krigsmakter som *England och Nordamerika* ha slutligen omedelbart efter kriget *avskaffat den allmänna värnplikten*. Varför skola vi här uppe betrampa våra lägerplatser och dessutom äventyra för de värnpliktiga att ej få mer än en allmosa, när de blivit skadade eller invalider och ingenting alls när de mist sina platser och så vidare. Allt detta bråk och all denna orättvisa försvinna, om man till en början avskaffar åtminstone den allmänna värnplikten.

Det finns således nu en hel del nya trygghetsmoment mot Sveriges indragande i krig.

Därtill kommer som förut *landets undanskjutna läge och dess frigjordhet från stridiga intressen utåt*. De imperialistiska staterna behöva sitt militärväsen endast mot varandra i kampen om världsmarknaden och mot uppror från undertryckta folk. Vi behöva det inte för dessa ändamål.

Under sådana förhållanden kan man väl åtminstone resonemangsvis få uppställa den satsen, att när alltsammans detta lägges ihop, består *den återstående och således största otryggheten för Sverige just i landets militärväsen*. Så länge detta finns, innebär det en uppfordran att begagna det, en uppfordran utifrån och en uppfordran inifrån.

Man säger att Sverige vill aldrig inlåta sig på något *anfallskrig*. Jo, jag tackar jag! Under vår långa fredstid är det egentligen anfallskriget, för vilket vi svärmat och vartill vi tyckt, att vi borde begagna vårt militärväsen. Jag har sagt det förut från denna talarstol och jag upprepar det även i dag. Det gick en böljegång genom nationen för ett anfallskrig 1855 mot Ryssland på Västmakternas sida i Krimkriget, 1864 för ett anfallskrig mot Preussen och Österrike på Danmarks sida, 1905 ett isolerat anfallskrig mot Norge, därför att det ville bli självständigt, och 1915—1916 för anfallskrig mot ententemakterna genom den förordade »modiga uppslutningen» vid Tysklands sida. Hade vi då inte haft något militärväsen, så hade sådana spekulationer aldrig kommit i fråga.

Ett *försvarskrig* mot en stormakt, som ville lägga under sig vårt fädernesland, ja, det är ju något, som man kan resonera om. Men vi måste räkna med sannolikheter, måste bygga på världsutvecklingen och nationernas självbestämmningsrätt. De gamla europeiska staternas självbestämmningsrätt är ju så inpräglad i världsmedvetandet och ligger så bakom folkförbundets akt och allting annat, att det inte lär tillätas av världen, att man underkuvar Sverige och gör en provins därav under Tyskland eller Ryssland eller England — eller vad tro herrarna?

Vad skola vi då slutligen ha vårt försvar till? Jo, säger man, vi behöva i varje fall ett *neutralitetsförsvar*. Vad vill det säga? Med ett neutralitetsförsvar menar man, att vi måste ha en härsmacht för att vara beredda att själva kasta oss in på någondera sidan i ett pågående krig mellan andra stater, när vår neutralitet på ett avsevärt sätt kränkes. För detta skola vi ha ett militärväsen.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m. (Forts.)

Jag frågar, som jag gjort förut från denna talarstol, jag tror det var i följd: hur var det under världskriget? Då blevo ju våra handelsfartyg i strid mot all internationell rätt torpederade av tyskarna och obehörigen införda av engelsmännen till deras hamnar. Det var en kränkning av vår neutralitet i högsta grad, och Hammarskjöld opponerade sig manligt och riktigt efter min uppfattning mot sådana övergrepp mot den svenska staten.

Gävo vi emellertid för den skull vår flotta order att löpa ut på öppna havet och leverera batalj med tyskar och engelsmän? Ingalunda, det aktade vi oss för. Vi protesterade, och när kriget var slut, fingo vi igen våra fartyg från engelsmännen och vi blundade för det förhållandet, att vi inte fingo igen våra drunknade sjömän och sänkta fartyg, som Tyskland tagit ifrån oss.

Nå, nu säger man, och det hör man sedan gammalt: tänk, om det blir ett krig igen på Östersjön, då kan någon av de krigförande lägga sig till med en gotländsk hamn! Denna gotländska hamn har spelat en roll i agitationen för vårt krigsväsen. Den annekterades dock icke under Krimkriget och icke heller under världskriget. Men det tycks nästan, som om man här och var riktigt önskade, att det inträffade någon gång, bara för att vi må få behålla vår härordning. Det rätta förfarandet vore väl, att vi, såsom skedde under världskriget, protesterade mot kränkningen, och när kriget bleve slut, finge vi igen vår hamn, liksom vi fingo igen våra fartyg från de engelska hamnarna. Finns det någon rimlig anledning att för en sådan orsak kasta hela nationen med liv, blod, pengar och själ in i ett krig? Det vore väl ett brott mot nationen och mot mänskligheten.

Så tillkommer *gaskrigets* verkningar, som på sista tiden avslöjats i diskussionen. Det är säkerligen ett stort plus i krigets orimligheter. Jag är dock rädd för att — som man gör på pacifistiskt håll också — lägga en huvudvikt på gaskriget, så att endast detta göres till motiv för vår avrustning. Det är en ganska svag ståndpunkt. Jag menar, att om gaskriget inte uppfunnits, äro de skäl för en separat svensk avrustning, som jag tillåtit mig anföra, lika starka i alla fall. Och även världskriget var väl tillräckligt fasansfullt för att kunna göra ett bestående intryck på oss, utan att vi behöva söka våra huvudsakliga argument i framtida, ännu större olyckor.

Slutligen bör ej förglömmas, att *Sverige ej varit med i något krig sedan 1815*. Det är väl jämväl ett vittnesbörd, att det resonemang, som jag nu fört, är grundat på fakta och förnuftigt bedömande. Det betygar obehövligheten av ett svenskt militärväsen. Det gamla lantmannapartiet, ett härligt parti för sin tid, och den gamla socialdemokratien, likaledes ett härligt parti för sin tid, beskyldes båda för att vara försvarsnihilister och obetänksamma. Tänk, om de tvärtom besjälats av en vidsynt uppfattning om vad vårt läge och våra förbindelser bjuda oss. Och tänk om vi följt gamla lantmannapartiet eller gamla socialdemokratien, hur mycket pengar skulle vi ej haft över för att befordra våra jordbruksmöjligheter och i övrigt öka de produktiva näringarnas avkastning, som nu lämnar mycket övrigt att önska.

Om jag nu summerar ihop allt detta, frågar jag: *vem är obetänksam?* Är det avrustningsfolket, som är obetänksamt, då det med denna långa rad av realiteter kommer och begär ett lugnt och sakligt övervägande och då det begär, att man skall vidga synvidden ut över våra gränser? Vi säga ej, att fäderneslandet är det käraste, utan lika kär är mänskligheten. Man kan väl ej

Om utredning
rörande för-
svarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.
(Forts.)

få någon verklig kärlek till ett fädernesland, som ej är en del, en länk, en målmedveten länk i mänsklighetens stora broderskap.

Våra motståndare inlåta sig aldrig på någon undersökning om de olika faktorer, som jag nu framfört, och vilka väl i hög grad förtjäna uppmärksamhet. De leva i den gamla krigstraditionen och därmed punkt. Däri ligger väl i själva verket den tämligen fullständiga obetänksamheten.

För övrigt: är vår ståndpunkt verkligen så radikal, en beskyllning, varmed de verkligen obetänksamma söka betäckning för sin brist på eftersinnande? Är den ej tvärtom moderat? Vi kunna ju resonera om förhållandena och reflektera lugnt utan affekt. Kan man ej snarare säga, att våra vedersakare äro de radikala, då de ivrigt vilja blott radikalt upprätthålla radikala missförhållanden.

I utskottets första utlåtande förekommer uttrycket »*isolerad svensk avrustning*». Jag tycker ej om detta ord, därför att det är oriktigt. Det är dessutom en formel, som avskräcker en mängd personer, vilka ej tänkt över dessa saker. Det är ett tacksamt ämne för den militaristiska agitationen att varna för en isolerad svensk avrustning.

Genom den utredning, som jag nu tillåtit mig göra, bör det vara klarlagt, att här ej alls är fråga om någon isolerad framryckning. Det är en framryckning mot de fyra ländernas avrustning i hjärtat av Europa, det är en framryckning mot ententemakternas löfte att komma efter, det är en framryckning mot Englands och Nordamerikas avskaffande av den allmänna värnplikten, det är en framryckning mot den danska ståndpunkten, det är en praktisk tillämpning av Briand-Kelloggspakten, den är en naturlig framryckning från den speciellt svenska situationen, det är en lystring till folkens växande rop »aldrig mera krig», det är en hyllning åt filosofers, statsmäns och religioners under årtusenden och vår nuvarande högsta morallags, Nya testamentets förkunnelse om fred på jorden, det är hörsamhet mot alla samvetens oförstörbara språk. Det är en framryckning i första ledet, och det är väl ingen skam för svenskarna. Här befinna vi oss i en lysande gemenskap.

Hellberg sade att den isolerade avrustningen liksom den isolerade rustningen bägge två »strida mot den internationella samhörigheten, i vilken vi äro inne».

Snälle Hellberg, det skulle du aldrig ha sagt i din ungdom! Du menar således, att det finnes en internationell samhörighet i både gott och ont, som vi skola upprätthålla. Men ett isolerat utträde ur samhörigheten i ont, Hellberg, det är godtagget av alla religioner, alla levnadsfilosofier och alla samveten, och varje sådant utträde från det onda är väl det minst isolerade, är tvärtom ett tillskott till den internationella samhörigheten i det goda. Det fattas bara, att vi ej först och sist böra eftersträva en internationell samhörighet bara i det goda. Då kunde vi gå hem och lägga oss, Hellberg.

Till sist några ord om utredningen, *den s. k. »allsidiga utredningen»*. Därmed är jag inne på partipolitikens slippriga vägar. De känna varken respekt eller vederhäftighet, så jag vet verkligen ej, hur jag skall uttrycka mig.

Men jag frågar er, min dam och mina herrar: vet ni icke allesamman, hur världen är beskaffad, ha vi ej alla under de år, världskriget rasat, lärt oss alldeles tillräckligt därom. Är det detta, som skall utredas, som skall allsidigt utredas? Skola 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 personer, som tillsättas av slumpen och koterierna, kunna bedöma världsordningen bättre än vi? Vi förstå den lika bra som de. Vi behöva ej någon kommitté för slikt ändamål.

Resultatet blir allenast, att varje sinnelag, som av en slump blivit representerat, kommer att göra den utredning, som behöves för att få verifikation för sitt sinnelag. Alltså: det blir ingen utredning med guldvikt, hur allting sig förhåller. Det är personer med färdiga meningar, som få ett slags imperialistisk fullmakt att skaffa belägg på vad de tycka, ingenting annat. Varför

skola vi humbuga till den grad, när vi förstå, att det förhåller sig på det sättet?

Allmänheten kan få klargjort genom olika utlåtanden, hur saken i detalj ligger för de olika sinnelagen. Emellertid kunde det vara av betydelse, att en kommission av skilda färdiga sinnelag får sammanträda och avgiva deklARATIONER. Men regeringar och partiledningar komma sannolikt aldrig att sträva efter ens en sådan sammansättning. Således får man aldrig veta, vad olika sinnelag egentligen vilja komma till. Redan uppdelningen i två punkter, i utskottets utlåtande nr 89 och nr 90, har gjort, att jag har frågat mig: vad kan egentligen anledningen vara till att i fjol och tidigare år och även nu alla partiledningar sökt i det sista utlåtandet utestänga den separata svenska avrustningen från utredningarna. Detta till och med i år, fast man i år under trycket av de nya förhållandena och folkets vaknande instinkter slagit till reträtt i utlåtandet nr 89 och bekänt, att man ej kunde undgå, som det heter, att även sysselsätta sig med de skäl, som anföras och åberopas bland annat för den isolerade svenska avrustningen.

Men på samma gång säger man i nästa utlåtande, att en sådan ståndpunkt ej bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Skulle det vara så, att vi befinna oss under hypnosen av — vad vet jag, det är kanske illasinnat tänkt — de där pågående strävandena att söka åstadkomma en frisinnad-socialdemokratisk samlingsregering för att tilläventyrs få genomförd en och annan mindre sak med uppförande av omistliga grundsatser och nödlidande realiteter?

Jag talar ej å någon partilednings, utan å folkets vägnar. Ernst Wigforss sade år 1925 från denna talarstol, att socialdemokraterna äro delade på denna punkt, och att vi ej veta, hur många det är på vardera sidan. Jag talar å den ena säkerligen största gruppens vägnar. Den ovannämnda motsägelsen beror ej på något förbiseende och vidhålles med berätt mod åtminstone i denna kamare. En ganska naturlig förklaring kan vara, att det socialdemokratiska samlingsregeringsfolket nödgas inställa sig på ungefär följande sätt: »Käre Ekman! Du behöver ej taga det lilla inslaget om isolerad avrustning i motiveringen till statsutskottets första betänkande så allvarligt. Vi måste ta denna hänsyn till våra kommittenter på vänstersidan. I utskottets andra utlåtande ha vi ju varit med om att nu, som förut, ett slikt strävande ej bör till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Rosén verifierade en dylik förmodan i förmiddags. Det är löftesrikt, sade han, att sätta in en pacifist i en försvarskommitté, ty då blir han försvarsvän; det ha vi fått belägg på.

Detta gällde en pacifist, som efter luttring i en försvarsberedning trädde ut, som han sade, med en nyvunnen övertygelse, »att vi kunna försvara oss». Här spökar en annan svag avrustningsståndpunkt åtminstone för Sverige, det där Horupska: »vad kan det nytte?» Nog har jag klart för mig, att 400,000 svenska soldater, vederbörligen utrustade, kunna betyda åtskilligt vid vissa tillfällen, och att de kunna ingiva respekt. För min del säger jag därför aldrig: »det tjänar ingenting till», utan jag menar, att Sverige bör avrusta därför, att det länder till landets och mänsklighetens välfärd.

Men Rosén har nog rätt på ett annat sätt. En regering, som skall utse representanterna för de där sinnelagen, den är ej så dum, att den ej väljer efter sitt sinnelag, och det finnes som bekant inom alla partier och deras nyanser sinnelag, som till hjärtan och njurar äro tämligen kongruenta med varje regerings eget sinnelag, så nog kan man hitta på lämpligt folk. Den stolta gesten att »sätta in en representant från varje parti» är ofta rent studentspex.

Den så kallade allsidiga utredningen blir sålunda merendels en chimär. Många äro kallade, men få bliva utvalda.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till mitt yrkande.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Om utredning
rorande för-
svarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.

(Forts.)

Herr **Hammarskjöld, Carl Gustaf**: Herr talman! Tidigare under överläggningarna i denna fråga har man berört en ganska viktig punkt. Man har sagt: vad kan anledningen vara därtill, att det nu påkallas en ny försvarsutredning, då föga mer än två år förflutit, sedan den nu beslutade försvarsordningen trädde i kraft? Vid 1925 års beslut i försvarsfrågan var det särskilt två synpunkter, som framfördes. Den ena synpunkten var: vi skola inskränka våra försvarsutgifter till en rimlig kostnad. Den andra var, att vi likväl måste behålla en militär styrka, som tryggade landet. Nu tro sig många finna, att dessa bägge fordringar icke ha blivit förverkligade. Man har på känn, att 1925 års försvarsordning blivit och blir dyrare än vad man vid beslutets fattande hoppades, och man har likaledes en känsla av, att försvarsordningen icke är så fast, så verksam och så duglig, som man beräknade. Ur dessa synpunkter är det i och för sig icke förvånande, att man nu tänker på en ny utredning för att finna en försvarsordning, som bättre motsvarar de förhoppningar, man för fem år sedan knöt vid det då fattade beslutet. Å ena sidan vilja några fasthålla vid, att vi under alla omständigheter skola bibehålla den kostnad, till vilken försvarsutgifterna beräknades. Å andra sidan säga andra: »Det mått av försvarskraft, som det gjordes gällande, att vi skulle erhålla, var ett minimum, det måste under alla omständigheter upprätthållas.»

När vi nu gå till att göra en ny försvarsutredning, finner jag för min del, att det väl är motiverat, att utgifterna icke överskrida landets bärkraft, men det viktiga och enda nödvändiga är, att vi erhålla en försvarskraft, som är avpassad efter landets behov.

Herr Johan Nilsson i Malmö talade om utredningen inom försvarsberedningen. Han gjorde gällande, att en militär inom beredningen vid olika tillfällen sagt, att för den summa, vartill försvarsberedningen beräknade kostnaderna, skulle man, om man fick fria händer, kunna åstadkomma ett bättre försvar, och herr Nilsson ansåg, att det därför vore mest praktiskt, att riksdagen bestämde den summa, som icke finge överskridas, och sedan överlämnade utformandet av själva försvarsordningen till militära sakkunniga. Det är mycket, som talar för ett dylikt förfaringssätt, men det finnes en reservation att göra. Skall man inom en på förhand begränsad summa revidera 1925 års försvarsordning, måste man fråga sig: vad är här det viktigaste? Vad är det nödvändigaste? För att vinna detta inom den bestämda kostnadsramen måste man törhända göra inskränkningar på andra delar av försvarsordningen, vilka i och för sig äro mycket viktiga, ehuru kanske icke i samma grad som de förstnämnda. Naturligtvis äro de ännu mera viktiga inom den nuvarande försvarsordningen. Vad finnes det då för garantier för att ej herr Johan Nilsson med tacksamhet inkasserar de militära sakkunnigas förslag till inskränkningar, men att han sedermera, när man kommer till utbyggnaderna, ställer sig reserverad och oförstående? Skall man kunna gå till en utredning av detta slag måste man för densamma ha goda garantier, och man måste ha bättre garantier än dem, vilka lämnades år 1925 för den nya försvarsordningen, vilka icke ha hållit mer än fem år.

Herr Rosén citerade i början av sitt anförande vad dåvarande statsministern yttrade den 12 november 1919, då den s. k. försvarsrevisionen tillsattes. Jag skall anhålla att i anslutning till vad herr Rosén anförde få läsa upp ytterligare ett stycke av statsministerns anförande till statsrådsprotokollet: »I varje fall är av förbundsakten klart, att Sverige, om det önskar tillträda förbundet, därigenom visserligen vinner det stöd i internationella förhållanden, som förbundet kan giva, men också åtager sig förpliktelse, som fordra en viss militär beredskap, och att denna förutsättes bliva avpassad efter synpunkten av vår 'nationella säkerhet' och vårt 'geografiska läge'. Det måste bliva en huvuduppgift för revisionen av vårt försvarsväsende att söka komma till klarhet om

dessa internationella förutsättnings innebörd, innan den går till utformande av sina slutliga förslag.» Jag vill i förbigående nämna, att Sveriges dåvarande statsminister genom ett omsorgsfullt arbete satt sig väl in i Nationernas förbundsakt och dess innebörd. På grund härav måste hans yttrande tillmätas ännu större betydelse. Jag kan ej tolka hans anförande på annat sätt än att om Sverige skulle besluta en isolerad avrustning, har Sverige därigenom, om icke formellt så dock i verkligheten ställt sig utom Nationernas förbund. Det har sagts och det har upprepats, att Sverige icke har åtagit sig någon förpliktelse inom förbundet. Vårt land är icke förpliktigt att lyda något kommando eller att använda sina försvarskrafter för Nationernas förbunds räkning. Men gäller detta för Sverige, gäller det även för övriga medlemmar i Nationernas förbund. Den uppfattning, som gjorde sig gällande under större delen av förra århundradet och vilken innebar, att varje god medborgare måste offra sig för fosterlandet och för det allmänna, har under senare tid undergått vissa förändringar. I de besegrade länderna har flertalet av befolkningen under trycket av nationens förnedring och olyckor icke längre känt sig bundet i samma grad som förut vid sina plikter mot staten. Man har i stället framhållit individens rättigheter. Med ett ord: man har velat tumma på sina plikter, men i stället framhållit sina rättigheter. Denna rörelse har såsom åtskilliga andra funnit många och intresserade eftersägare i vårt land, men om man inbillar sig, att de segrande makterna, vilka äga majoriteten och bestämmanderätten i Nationernas förbund, handla efter den principen, tror jag, att man misstager sig. Om Sverige säger: »Vi vilja avrusta, vi vilja ej sörja för vår egen säkerhet, vi vilja ej under några omständigheter efterfölja de uppmaningar förbundet framställer till oss om att deltaga uti civilisationens och den betrycktes försvar» då tror jag, att vi göra orätt, om vi känna oss bergsäkra på, att Nationernas förbund under alla omständigheter är villigt att komma till vårt understöd.

Alltnog: försvarskommissionen avslutade efter något mer än tre års arbete våren 1923 sitt uppdrag. Två år efteråt framlades vid 1925 års riksdag den proposition, som ligger till grund för den nuvarande försvarsorganisationen. Den dåvarande statsministern, vilken ännu tillhör riksdagens första kammare, yttrade vid föredragningen i statsrådet av propositionen den 20 februari 1925 följande: »De risker, som vi ha att räkna med, äro av annan art. Det i världen alltjämt rådande osäkerhetstillståndet innesluter även för en nation, som icke är direkt hotad, möjligheten att bliva indragen i konflikter mellan andra stater. Det är denna fara, som motiverar vidmakthållandet av de betydande försvarsanstalter, vilka föreslås i den föreliggande propositionen. Det ligger emellertid i sakens natur, att de militära maktmedel, som vi behöva närmast för att skydda oss mot att dragas in i konflikter mellan andra, samtidigt utgöra och måste kunna användas såsom ett värn för vår självständighet, ifall vi icke skulle lyckas att hålla oss utanför en konflikt.» Jag anser, att den dåvarande statsministern riktigt uttryckte ändamålet med våra försvarskrafter: i främsta rummet att hålla oss utanför konflikterna mellan främmande makter, d. v. s. att skydda vår neutralitet, samt i andra rummet, om det kom till det yttersta, värna vår självständighet. Men om detta är riktigt, ligger det i sakens natur, att om man helt och hållet avrustar och berövar Sverige dess försvarsmedel, äga vi icke samma förmåga som förut att värna vår neutralitet och skydda vår självständighet. Ligger jag tillsammans dessa båda statsministerrars yttranden, är det klart, att den, som verkar för en isolerad svensk avrustning, han måste säga sig, att vi därmed komma att ställa oss utanför Nationernas förbund, att vi förlora förmågan att värna vår neutralitet, och att vi icke heller kunna försvara vår självständighet.

Här har en talare i afton, herr Pauli, velat göra gällande, att det parti jag tillhör, första kammarens nationella parti, velat taga monopol på de nationella

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Om utredning
rörande för-
svarsväsen-
dets ändamål-
enlighet m. m.

(Forts.)

synpunkterna. Det är felaktigt. Min övertygelse är, att samtliga partier inom riksdagens första kammare i eminent grad företråda nationella synpunkter, och jag är förvissad om, att ingen av kammarens ledamöter är beredd att taga de konsekvenser, vilka, såsom jag framhållit, måste följa av en isolerad svensk avrustning. Men jag tillåter mig tillika att anföra ett ord på middagen av statsutskottets ärade ordförande: jag är kanske ej fullt övertygad om, att alla komma att rösta i afton så som jag anser, att denna deras nationella uppfattning kräver.

Nyss har herr Lindhagen ivrigt talat för en isolerad nationell avrustning och framhållit dess verkan både inom och utom landet. Hans anförande var ganska märkligt. Långa delar av det kunde jag till en början tyda så, som om det varit hans mening att stödja den uppfattning, för vilken jag gör mig till tolk, men slutet, som han sade, på kardemumman, var i alla händelser, att han med ett visst tillägg biträdde statsutskottets yttrande. Jag kan emellertid ej neka mig att berätta en händelse. Helt nyligen höll schweiziske utrikesministern, som ju är väl känd uti förbundskretsar, ett anförande om Nationernas förbund. Efter detta följde diskussion. Under denna ställdes åtskilliga frågor till honom. Den första gällde Schweiz' ställning till Nationernas förbund. Den är ej fullt jämförlig med svenska förhållanden av den anledningen, att Schweiz även efter sitt inträde i förbundet åtminstone i huvudsak kunnat hävda den särställning, det schweiziska Edsförbundet tillförsäkrats genom överenskommelsen i Paris 1815. Därav framgår emellertid tydligt, att han delade samma åsikt som jag, att Nationernas förbund icke är en församling, till vilken man kan träda och säga: »Jag går in i denna församling. Jag åtager mig inga förpliktelser, men jag skall be att få hålla mycket noga på mina rättigheter.» Det var emellertid särskilt en annan del av hans anförande, som var ganska märkligt. Det framställdes nämligen till honom en interpellation, om inte Schweiz kunde gå i spetsen för den allmänna avrustningen och därmed giva övriga nationer ett lysande föredöme. På detta svarade utrikesminister Motta i huvudsak följande: I fråga om en isolerad schweizisk avrustning vill jag säga, att om Schweiz vore ett hinder för den allmänna freden, så kan jag vara med om ett dylikt steg, men då förhållandena äro sådana, att ingen människa i hela världen hyser den uppfattningen, att den schweiziska försvarsmakten utgör ett dylikt hinder för freden, vittnar det om en häpnadsväckande självöverskattning att tro, att det välrustade utlandet skulle skynda sig att efterlikna ett avrustat och värnlöst Schweiz. Jag undrar, om ej med ett visst fog vad utrikesminister Motta sagt i detta sammanhang om Schweiz skulle kunna anses äga sin tillämpning även på svenska förhållanden, och jag undrar, om inte denna självöverskattning är ganska nära besläktad med den imperialistiska uppfattning, vilken med rätt här i Sverige åtnjuter så ringa förståelse.

Utrikesminister Motta avslutade emellertid sitt anförande med följande ord: Så länge Schweiz är nödsakat att uppställa en armé, är det också av vikt att hålla densamma i yttersta stridsberedskap och på höjden av modern teknik.

Jag kan i anslutning härtill icke neka mig att med instämmande anföra, vad en liberal morgontidning yttrade för några dagar sedan i den fråga, som nu behandlas: I detta sammanhang kan det vara likgiltigt, om man har alls ingenting eller så gott som ingenting eller en kompromiss emellan båda.

På grund av vad jag nu yttrat, torde det vara tydligt, att jag inte kan ansluta mig till statsutskottets utlåtande, som ställer den isolerade avrustningen i paritet med övriga mål för en blivande försvarsutredning, och jag anhåller därför på grund av det yrkande, som herr Widell har gjort tidigare i dag, att få instämna i herr Kvarnzelius' reservation. Han har varit ordförande i försvarsrevisionen och är sedan många år ordförande i statsutskottet. Jag tycker, att kammaren borde kunna förena sig om detta yrkande.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Sandegård: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att säga en enda sak, som egentligen innebär en fråga.

När jag har försökt sätta mig in i vad dels utskottet, dels reservanterna här säga, har det förefallit mig, som om herr Kvarnzelius' reservation vore den klaraste och radikalaste, om man nämligen däri får inläsa, att i det, som den proponerade utredningen i första hand skulle undersöka, också skall ingå frågan om *avrustning*. Herr Kvarnzelius säger: »Vid en förnyad försvarsutredning bör i första hand undersökas vårt försvarspolitiska läge med hänsyn såväl till de internationella förhållanden, vilka inträtt genom tillkomsten och utvecklingen av Nationernas förbund till en bestående fredsfaktor, som till krigsteknikens omvandling icke minst genom flygteknikens fulländning.» Uppriktigt sagt tror jag nu för min del, att detta utredningsförslag bör ses inte bara som ett symptomatiskt utslag av vår gemensamma rådvillighet inför ett stort, aktuellt och påträngande problem, utan kanske i lika hög grad för vår mycket mänskliga benägenhet att i prövande situationer »gaa udenom», som det heter. Det stora och svåra problemet är väl nämligen frågan om avrustningens möjlighet och ändamålsenlighet. Är det någon i denna kammare, som menar, att denna fråga, frågan om avrustningen, isolerad svensk eller nordisk, långsamt eller hastigare skeende, kan besvaras av en parlamentarisk utredningskommitté? Naturligtvis, om det skulle behövas, kan det göras till föremål för sakkunniga överläggningar, om och i vad mån vårt medlemskap av Nationernas förbund bör anses binda vårt ställningstagande och handlande i detta fall. Jag medger för min del gärna, att herr Hellbergs resonemang på denna punkt väger tungt. Just i fredens intresse kan ju den internationella solidaritet, vi här offentligen bekant oss till, ha rätt att kräva en hel del av oss, men svaret på frågan, om vi — som folk eller som ett av de tre eller fyra nordiska folken — skola beträda avrustningens väg eller ej, svaret på den frågan är väl ingen produkt av logisk argumentering. Det svaret bottnar väl hellre i en mer eller mindre, om jag får använda ett gammalt bibelord, »fast tillförsikt om det, man hoppas, en övertygelse om ting, som icke synas». En så kallad pacifist vill ju hålla före, att avrustningen borde vara en konsekvens, en logisk konsekvens av de erfarenheter, vi tvingats samlas under praktiserande av den gamla regeln: vill du freden, så rusta dig för kriget. Men jag kan för min del — och jag bekänner mig som pacifist — mycket väl tänka mig, att ej minst med hänsyn till det framtida krigets nya teknik ett militärt avrustat folk med lämpliga medel kan tvingas att se sig om efter en eventuell bortkastad försvarsapparat för att skydda eljest värnlösa områden och människor.

Vårt ställningstagande till frågan om avrustning är alltså, menar jag för min del, betingat av faktorer, som både på den ena sidan och den andra, vare sig man svarar nej eller ja, företrädesvis höra hemma i vår känslö- och trovärld. Sådant kan man inte utreda.

Nu frågar jag mig: vad menar då utskottet egentligen? Utskottet har funnit följande slutliga formulering: »En utredning, vari de olika meningsriktningarna äro vederbörligt företrädade, synes kunna skapa större klarhet än för närvarande råder om de förutsättningar, under vilka man på skilda håll anser en minskning eller avskrivning av de militära försvarsanstalterna kunna förordas. På detta område äro emellertid meningarna starkt delade även bland dem, som önska en begränsning av våra nuvarande försvarsutgifter. Det synes dock vara ett gemensamt intresse, att de olika ståndpunkterna bli på ett ingående sätt belysta. »Ja, för all del. En utredning, vari de olika ståndpunkterna bli på ett ingående sätt belysta, förtjänar möjligen en plats på vår riksdags bokhylla,

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Om utredning
rörande för-
svarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.
(Forts.)

vid sidan av andra sakkunnigebetänkanden. Vi komma att få ännu ett intressant, fullständigt och alldeles säkert dyrbart sådant betänkande med lämpligt material för framtida fortsatta diskussioner i ämnet. Men jag frågar, om vi i så fall effektuera någon svensk folkviljas önskan. Vore det inte rejälare att gå till val på frågan för att få det önskade svaret, *det enda svar, som kan ges:* av folket självt i val! Ty denna fråga är för vårt svenska folk verkligen, såvitt jag förstår, den brännande frågan, i jämförelse med vilken alla frågor kring exempelvis 1925 års kostnadsram och vad därmed sammanhänger måste anses vara av underordnad vikt. Det är möjligen så, att en folkmajoritet kan uppdrivas för den meningen, att tiden icke är mogen för upptagande på allvar av frågan om avrustning. I så fall få vi återgå till den politiska dagordningen och fortsätta meningskabblet om hur vår militära försvarsapparat på en gång skall kunna göras »billig och effektiv», och givetvis äro alltid fortsatta utredningar på sin plats. Jag kan inte se, att det med denna utredning är fråga om eller kan bli fråga om något annat än just detta.

Vad den stora frågan angår, är det väl redan så, att vilken väg man väljer, den fortsatta rustningens eller avrustningens, båda vägarna ha sina risker. För min ringa del tror jag, att jag inte skulle tveka att taga de risker, som den senare vägen innebär och utvisar. Jag har för övrigt intet yrkande.

Herr Holmgren: Herr talman! Herr Hammarskjöld sade, att han inte kunde rösta för utskottets förslag, emedan han inte ville, att utredningen av frågan om isolerad avrustning skulle ställas i paritet med andra föremål för utredningen. Herr Hellberg framhöll i sitt anförande med mycken kraft, att i den kommande utredningen också den isolerade avrustningen måste vara med på programmet. Han kom till samma resultat som herr Hammarskjöld, att han måste rösta på reservationen, trots dessa olika ståndpunkter i den frågan. Det förefaller mig sålunda, som om det skulle råda någon oklarhet angående vad reservationen innebär. Herr Hellberg sade, om jag förstod honom rätt, att anledningen till att han röstade på reservationen var, att han fann, att den utredning, som utskottet ifrågasatte, inte skulle bli förutsättningslös. Det är således samma skäl, som herr Widell förut framfört. Ordet »förutsättningslös» står ju i reservationen, men det står inte i utskottets förslag, där endast ordet »allsidig» står. Om man då ser efter, i vilket avseende den utredning, som utskottet begär, inte är förutsättningslös, så finner man på sid. 18 följande uttalande av utskottet: »Den utredning, som utskottet sålunda förordar, har givetvis att undersöka de möjligheter, som erbjuda sig till en begränsning av nu utgående försvarsutgifter, och att därvid i första hand inrikta sig på att snarast möjligt nå den i 1925 års riksdagsordning åsyftade kostnadsramen. Den av regeringen i utsikt ställda parlamentariska utredningen bör alltså enligt utskottets mening erhålla direktiv i nu angiven riktning.» Något annat uttalande i utskottets yttrande, som kan ge anledning till meningen, att den utredning, som utskottet begär, inte skulle vara förutsättningslös, kan jag inte finna.

Herr Kvarnzelius' formulering i hans reservation är det inte i och för sig någonting att anmärka på enligt min mening, men vad som gör den inacceptabel är, att den står i motsättning till utskottets förslag. Detta måste ju betyda någonting, och det kan inte betyda någonting annat än att reservationen inte accepterar nyssnämnda förutsättning, som utskottet framhåller, nämligen att försvarsutgifterna skola hållas inom den kostnadsram, som 1925 års riksdag avsett. Röstar man på reservationen, innebär detta alltså, att man ifrågasätter, om ej vårt lands försvarsutgifter böra ökas. Kan det verkligen vara rimligt att tänka sig, att vårt land i dessa tider skulle besluta öka sina försvarsutgifter, då runt om i världen alla ansvarskännande krafter sträva efter att försöka nedbringa rustningar och försvarskostnader? Om man inte kan finna det rimligt,

att vårt land i dessa tider ökar kostnaderna för sitt försvar, så kan man således inte rösta för reservationen.

Herr talman! Jag ber med denna motivering att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! När denna fråga förra året förekom i riksdagen i form av en motion av samma motionärer, avstyrktes den av statsutskottet. De synpunkter, som därvid gjordes gällande, kommo kanske fram i motiveringen i någon mån, men jag tror, att de lågo ändå klarare bakom motiveringen. Vad som väsentligen framhölls då, var att den organisation, som antogs 1925, ännu inte var fullt genomförd och ännu mindre fullt prövad. Jag undrar, om man 1930 kan säga, att den är stort mer prövad än den var 1929, och jag undrar, om man överhuvud taget, ifall man söker de tankar, som lågo bakom motiveringen, kan säga, att situationen är på något väsentligt sätt förändrad.

Frågar jag mig, vad en sådan utredning skall tjäna till, så ges svaret naturligtvis formellt både i utskottets betänkande och i reservationerna och kanske även av Kungl. Maj:ts rådgivare, men bakom allt detta formella ligger en realitet, och jag undrar, hur många av kammarens ledamöter, som på frågan: Vad tro ni, att det blir för resultat av denna utredning? skulle svara annorlunda än så, om de vilja vara uppriktiga och se saken klart i ögonen, *att det blir en försämring*. Den ene menar med försämring ett och den andre menar därmed ett annat, men hur man än ser det, är en *försämring* det enda, som vi kunna vara vissa om att en nu igångsatt ny utredning kommer att leda till.

Hur kan det då komma sig, att man i alla fall i år vill gå in för vad man inte ville förra året utan avvisade — låt vara med en viss tvekan, men dock avvisade? Jag måste här rikta uppmärksamheten på ett faktum, som efter min mening väl förklarar situationen men sannerligen inte försvarar den. Det är det faktum, att *regeringen själv har börjat röra i utredningsfrågan och gjorde det redan förra året*. Jag förstår till fullo den ståndpunkt, som en opposition gentemot regeringen från de partiets sida, vilka genomförde reformen 1925, intager, då den menar, att motståndarna inte kunna genomföra de tankar och de förslag, som oppositionen gått in för. Och ser jag på 1929 och 1930 års riksdagar, och de förslag, som kommit från Kungl. Maj:t så kan jag, om jag ställer mig på denna oppositions ståndpunkt — personligen hör ju inte dit och kan inte dela dess åskådning — om jag försöker sätta mig in i hur den ser det och måste se det enligt sin mening, inte neka till, att när man finner, huru samma förslag från regeringen komma fram, som kommit fram förut, 1929, och då avvisades, och när man ser, att den utredning, som sättes i gång i enlighet med givna program och utfästelser, måste gå ut på en förändring från de synpunkter, som det regerande partiet anser vara en förbättring, så blir givetvis oppositionen nödsakad att också inskrida för att få ett ord med i laget, när det gäller direktiven. Jag säger alltså, att jag förstår till fullo en sådan ståndpunkt, och jag beklagar, att den — enligt min mening — *har framkallats väsentligen genom regeringens egna åtgöranden*. Det kan inte komma något gott ur detta. Och jag kan inte finna annat än att, när man som regeringen sätter i gång en militär utredning, en uteslutande och exklusiv militär utredning, på vilken de parlamentariska majoritetspartierna inte ha något inflytande, och därmed söker, vad man kallar, lägga en grund för en blivande utredning, och vet, att en majoritet inom riksdagen ogillar den grunden, då är det att utmana ödet.

Jag kan dock inte förstå, hur den opposition, som nu blir majoritet och som går in för en utredning, egentligen vågar överlämna den utredningen i den sittande regeringens händer. Jag har litet svårt att överhuvud taget förstå, att inte vid sidan av de direktiv, som här givas, andra direktiv också äro möjliga.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamåls-
enlighet m. m.

(Forts.)

Och framför allt: på sammansättningen av utredningskommittén, *den allsidiga sammansättningen*, har ju riksdagen inte något inflytande alls.

Från min synpunkt sett, då jag inte anser tiden på ringaste sätt vara mogen för en ny utredning, vore det därför mest önskvärt, att någon sådan utredning nu inte igångsattes. Jag nödgas betona, att om man skall ha en sådan här utredning, så borde de faktiska förutsättningarna och förhållandena nu vara väsentligt olika mot vad de voro, när 1925 års beslut fattades. Går jag till högerpartiet, så ser jag inte där någon som helst sinnesförändring eller annan uppfattning och uppskattning av förhållandena än som då gjorde sig gällande. Går jag till socialdemokraterna, vågar jag säga precis detsamma. Går jag till de frisinna, finner jag, att det inte är någon skillnad — jag tror, att där råder ungefär samma uppfattning nu som då. Och det parti, jag själv har äran tillhöra, tror jag inte i en enda punkt har förändrat sin åskådning och sin uppfattning angående vår försvarsfråga och de problem, som vårt försvar ställer för den svenska riksdagen. Vad tjänar det då egentligen till att ånyo börja en debatt i frågan?

Jag har delvis följt överläggningen här i dag, delvis har jag uppriktigt sagt inte orkat med det, därför att det är samma gamla argument, som vevas upp, men med den skillnaden, att auktoriteter, som man förr bekämpat, återoppar man nu som goda auktoriteter. Det är ett glidande, ett glidande redan i dag ifrån gamla ståndpunkter över i nya, men ur alla synpunkter sämre ståndpunkter.

Det är helt naturligt, herr talman, att jag under sådana omständigheter, om det vore mig möjligt, skulle rösta för avslag. Nu föreligger inte här något sådant yrkande. Att ställa yrkandet är visserligen möjligt, men det finns ingen som helst utsikt att få det igenom, och jag har ansett, att då jag nu nödgas taga ståndpunkt till olika alternativ och därvid får välja det alternativ, som är det minst onda, har jag i alla fall velat till protokollet uttala den uppfattning av situationen, som är min och som jag här har sökt ge uttryck åt.

Herr talman! Jag kan personligen under sådana förhållanden inte ha något yrkande.

Herr **Möller**: Herr talman! Då har jag tillåtit mig att i debattens sista stund begära ordet, så beror det därpå, att jag har känt ett behov av att ge uttryck åt vissa mera allmänna reflexioner. Såvitt jag kan se, står nu riksdagens första kammare inför möjligheten att fatta ett beslut, som sannolikt kan komma att få en mycket stor räckvidd för den fortsatta utvecklingen, då det gäller vårt lands hela hållning i militärfrågan.

Den föregående ärade talaren förklarade, att intet parti i själva verket ändrat ståndpunkt i militärfrågan sedan 1925, såvitt han hade kunnat fatta. Det är möjligt, att det ligger en sanning i, att *programpunkterna* inte ha förändrats i partiernas program, men jag tror, att många människor i alla partier ha känt, att det är en ny tid, som knaekar på dörren och som pockar på att få inträde i staternas liv, en ny tid, som kräver andra steg än det, som togs 1925.

Det är intet tvivel om, att statsutskottets utlåtande är besynnerligt skrivet — det skall jag mycket gärna medge. Det beror därpå, att det, liksom så mycket, som sker i riksdagen, är resultatet av en jämkning mellan olika meningar. Därför kan jag inte utan vidare säga, att statsutskottets utlåtande uttrycker precis vad jag tänker i denna sak. Det talas ganska mycket i statsutskottets utlåtande om 1925 års kostnadsram. Jag lyssnade till herr Roséns anförande, där han påpekade bl. a., att de nya tekniska hjälpmedlen åtminstone enligt direktiven skulle ha varit föremål för försvarsrevisionens prövning. Ja, allt detta är också riktigt, men är det inte i alla fall på det sättet, att det hos vårt folk finnes ett utbrett tvivel — det tvivlet fanns för övrigt i den socialdemokratiska riks-

dagsgruppen, redan då försvarsrevisionens ståndpunkt framlades — därom att den avvägning emellan olika delar av vårt militära försvar, som skedde 1925, över huvud taget var ändamålsenlig även ur den synpunkten, att den skulle ge en så stor effektivitet som möjligt. Det gjordes små trevanden på den tiden att skjuta flottan i förgrunden och armén i bakgrunden. Det skedde visserligen i försvarsutskottet också en framstöt till förmån för flygvapnet, men jag tror ej det är riktigt, om man säger, att det fanns en allmän opinion, som hade en mera konkret föreställning om vad den tekniska utvecklingen på flygvapnets område och giftgaserna faktiskt kunde betyda för ett försvarsväsen i modern tid. Därför råder det tvivel om, att den avvägning, som då åstadkoms, var riktig.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Nu är det ju höljt i dunkel vad de av regeringen tillsatta militära beredningarna väsentligen kunna komma till för resultat. Det är svårt att verkligen tro på, att dessa militära utredningar ens ur försvarsteknisk synpunkt äro riktigt förutsättningslösa. Herr Rosén gjorde sig möjligen skyldig till en överdrift, då han påpekade, att den nuvarande försvarsministern kanske tyckte, att flottan var väl gynnad och följaktligen att den nya arméorganisationen icke var tillräckligt fast. Det vet jag ej. Jag yttrar mig ej om den saken, men att det funnits en rivalitet mellan olika vapen, vet ju varje människa, som suttit i ett riksdagsutskott, som behandlat ärenden av denna art. Att t. ex. flygvapnets nuvarande ställning i Sveriges försvarsväsen ingalunda tillkommit med målsmännens för sjöförsvaret goda minne vet ju var och en, som tillhörde ett försvarsutskott på den tiden, innan 1925 års försvarsordning beslöts, och under det förberedelserna därtill pågingo.

Men det är icke bara detta man tvivlar på. Man tvivlar på — och det är ett tvivel, som för oss ingalunda är nytt — att vi, som ha ett jämförelsevis skyddat läge, behöva ett militärväsen av den storlek, som det nuvarande svenska militärväsendet har. Ja, det finns ju andra, som äro fullt övertygade om, att det är alldeles för litet, men det finns också en mycket stor opinion, som tvivlar på, att det verkligen är behöfligt, att vårt försvar skall kosta för varje år mellan 130 och 140 miljoner. Men slutligen, och det är — om icke precis alldeles nytt för vårt lands del — i varje fall, då det gäller ett beslut, som skall fattas av den svenska riksdagen, något nytt, i det att man i riksdagen tagit upp önskemålet om en undersökning av det berättigade även i det tvivel, som råder om, huruvida militära försvarsanstalter överhuvud taget är något, som vårt land numera behöver till sitt skydd. Det är ju det, som egentligen är det verkligt nya i det statsutskottsutlåtande, som vi ha här för våra ögon nu, att det tvivlet finnes uttryckt på det sätt, att man medger, att även de s. k. försvarsnihilisternas argumentation måste tagas under omprövning, att försvarsnihilisterna skola så att säga direkt bli representerade i en utredning och konfronterade på allvar med målsmännen för andra åskådningar.

Om man således måste konstatera, att ingen i detta land på allvar är nöjd med det nuvarande tillståndet och att allt vad vi ha i militärt avseende är utsatt för olika slag av tvivel, ja, då tror jag för min del, att det är riktigt, att den svenska riksdagen lyssnar till den ständigt i styrka växande opinion, som kräver, att hela vårt försvarsväsen blir föremål för ny omprövning och att ändamålsenligheten av det nuvarande försvarsväsendet liksom ock av försvarsväsendet överhuvud kommer i stöpsleven i vårt land. Jag kan mycket väl tänka mig, att det är många, som kanske känna det som en bitter stund, att även första kammaren skulle bifalla statsutskottets utlåtande, men jag är övertygad, att det är nödvändigt, och jag tror, att man skulle begå ett stort misstag, om man trodde sig i detta nu helt enkelt kunna ignorera den opinion, som företrädes av den s. k. yttersta pacifismen i vårt land. Jag tror, att det vore ett verkligt misstag. Det är alldeles för tidigt att avge något slags personlig bekännelse rörande en egen

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.

(Forts.)

ståndpunkt i dessa mycket tvistiga spörsmål. För min del kan jag dock säga, att jag hade hoppats på — och jag tror ännu ej, att jag behöver se det hoppet sviket — att världskrigets verkningar på den nya generationen i alla fall skola bli sådana, att det uppväxer en verklig känsla av europeisk solidaritet och att i känslan av nödvändigheten av en europeisk solidaritet staterna skola förmås att avstå från åtminstone en del av den nationella egoism, som ända fram till världskriget för många staters del och t. o. m. i vissa frågor för vårt eget lands del alltjämt gör sig gällande. Jag har dessutom den uppfattningen, att menar man allvar med talet om en europeisk solidaritet, kan ingen nation undandraga sig att göra offer för att i handling visa, att den är anhängare av en sådan solidaritet.

Jag tror det är önskvärt, att även detta uttalande finnes, när nu första kammaren går att fatta ett beslut. Jag behöver ju kanske ej särskilt understryka, att resultatet nu beror på första kammaren. Andra kammaren har ju redan fattat sitt beslut. När man ser speciellt på de yrkanden, som äro framställda från olika håll, förefalla de ju vara så pass lika, att det kunde vara hugget som stucket, huruvida det ena yrkandet blir bifallet eller det andra, men — för att tala med herr Lindhagen — det är ju alldeles uppenbart, att bakom dessa olika yrkanden ligger det verkliga olika sinnelag, och det är självfallet, att, hur yrkandena än äro formulerade, blir det så, att den regering, som skall taga hand om att effektuera den utredningsbeställning, som, därest det nu blir positivt beslut, riksdagen har gjort, får ett helt annat spelrum, om den skall fästa sig vid riksdagens önskan och vilja överhuvud för sina egna initiativ i fråga om direktiven för utredningen och även i fråga om sammansättningen av den kommitté, som skall verkställa utredningen, därest t. ex. herr Kvarnzelius' yrkande skulle komma att bifallas, än vad fallet blir, därest statsutskottets yrkande skulle bifallas.

Jag tror nog, att var och en har gjort sig den fråga, som herr Reuterskiöld ställde: Kan det tjäna något till att be den nuvarande regeringen effektuera ett utredningskrav av den beskaffenhet, som innehålles i statsutskottets utlåtande? För min personliga del förmodar jag, att den nuvarande regeringen ej skulle vilja gå att förverkliga ett beslut av denna beskaffenhet. Huruvida den skulle vilja trotsa riksdagen, vill jag ej yttra mig om, men att den skulle i samma anda, som utlåtandet är skrivet, vilja effektuera det, betraktar jag som fullständigt uteslutet. Jag tror knappast det är möjligt. Det skulle vara en självförnekelse av den nuvarande regeringen, vars inställning till detta spörsmål, såsom vi alla veta, är en helt annan än den inställning, som ligger bakom statsutskottets yrkande.

Jag får kanske tillägga, att jag för min del ser ju i detta utlåtande ett mycket betydande framsteg och ett framsteg, som har kommit snabbare än framsteg i regel bruka komma. Därför förstår jag också, när man från motståndarna säger, att 1925 års försvarsordning icke är genomförd, att man nyligen börjat genomföra den, men saken är ju den, att hur sant det än må vara, att 1925 års försvarsordning icke är genomförd utan endast tillämpad under en mycket kort tid, så hindrar det ej, att i dessa frågor rider tiden nu så fort, att utan tvivel svenska folket — jag menar då naturligtvis icke varje medborgare i landet, ty det finnes grupper, som icke äro mogna för detta — men större delen av Sveriges folk är fullt moget för att gilla eller snarare med kraft fordra, att hela denna fråga skall ånyo gå till utredning. Det tror jag är fullkomligt givet.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr andre vice talmannen: Då jag jämte herr Jones Erik Andersson i andra kammaren vid detta utlåtande fogat en blank reservation, så må det tillåtas mig yttra några ord. Jag skall naturligtvis ej ingå på någon

närmare motivering i denna sena timme, då frågan så ingående blivit diskuterad såväl nu som vid förra årets riksdag, då detta ämne mycket grundligt ventilerades och många värdefulla inlägg gjordes. Men jag bör ju i varje fall tillkännagiva min ståndpunkt och skälen, varför jag avgivit en blank reservation.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.

(Forts.)

Anledningen härtill är den, att när vi i utskottet in pleno behandlade förslaget till utlåtande, förelägo dels utskottets utlåtande och dels den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen. För min del kunde jag ej finna motiveringen i något av dessa förslag till utlåtande tillfredsställande — varken utskottets motivering, som icke ens herr Möller kunde ge sitt erkännande, eller herr Widells m. fl. förslag. Den förra motiveringen grundar sig ju i sin första del huvudsakligen på, att man icke lyckats få ned försvarskostnaden till vad 1925 års riksdagsbeslut avsåg. Och detta synes även vara det väsentligaste skälet, varför de frisinnade i år funnit sig böra gå med på en ny försvarsutredning. Härvid bortser jag naturligtvis från de skäl, som alltid förefinnas, nämligen den tekniska utvecklingen beträffande stridsmedlen. Den försiggår ju oavbrutet och icke minst i vår tid, när utvecklingen på alla områden går så snabbt. Det är därför framför allt det första motivet, som jag här vill fästa mig vid. Men detta borde knappast för herr Rosén vara ett tillräckligt motiv, då herr Rosén förra året påstod, att man ej då borde igångsätta en utredning, vilket motiverades av att det ej borde ske oftare än vart tionde år. I år har han ju trots allt funnit, att man bör företaga en sådan, ehuru någon förändring sedan dess ej förekommit. Det tör ju hända, att utvecklingen nu gått något fortare än den tidigare gjort, och jag skall därför ej på något sätt försöka ironisera över den saken. Jag skall nöja mig med att konstatera det.

Sedan är det ytterligare en synpunkt, som man särskilt i diskussionen uppehållit sig vid, nämligen i vad mån Sverige skulle kunna helt eller delvis avrusta, antingen i en s. k. allmän avrustning, d. v. s. i förening med andra europeiska stater, eller genom en isolerad avrustning. Jag skall rörande den saken sedan säga några ord.

Beträffande herr Widells förslag må jag ju säga, att skälet, varför jag ej kunde ansluta mig därtill, var, att den rent logiska konsekvensen av hans resonemang borde varit, att man skulle ha avstyrkt utredningen. Han säger nämligen, att det pågår för närvarande en fackmannautredning, en militär utredning, och om det sedan skulle behövas en lekmanaprövning, någon parlamentarisk granskning av denna utrednings resultat, skulle säkerligen icke Kungl. Maj:t underlåta att verkställa en sådan. Men icke förty kommer herr Widell i sin reservation till den slutledningen, att en allsidig och förutsättningslös utredning bör verkställas. Herr Kvarnzelius' reservation förelåg ej vid det tillfället; den har kommit först senare, så att till densamma kunde utskottets ledamöter vid ärendets avgörande inom utskottet ej taga ställning. Jag föredrog därför att jämte Jones E. Andersson avlämna en blank reservation. Nu kan man ju säga, om man ser på klämmarna till samtliga tre förslag, att de ej skilja sig så mycket, men beträffande motiveringen är ju herr Kvarnzelius' förslag det mest logiska, det mest konsekventa såsom grund för en allsidig och förutsättningslös utredning, som ju samtliga säga sig vilja ha.

När nu emellertid kammaren inom kort går att besluta en sådan utredning, som jag förmodar, att beslutet blir — andra kammaren har ju redan fattat ett sådant beslut — vill jag för min del säga, att det ligger nog ingen så stor fara i att låta de olika meningsriktningarna i denna fråga konfronteras med varandra. Genom att få tränga spörsmålen in på livet kan en pacifist bliva försvarsvän. Och det gives dock andra försvarsvärden, mina her-

Om utredning
rörande för-
svarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.
(Forts.)

rar, än kulor och krut. Det är ju klart, att om man granskar de olika meningarna om försvaret, får man en mycket vid skala, där det säkerligen finnes många grader, många åsikter och meningar om, hur vi skola anordna vårt försvarsväsen. Och jag tror ej, att någon här vill säga, att de, som anse, att vi icke behöva ett så och så starkt försvar, ja, till och med att vi kanske skydda oss lika bra, om vi avrusta, icke skulle känna lika varmt för vårt land och folk som de andra. Åtminstone vill icke jag göra ett sådant påstående. Jag tror förvisso, att även dessa kunna vara lika varma fosterlandsvänner, och jag förstår för övrigt, att denna åsikt kan röra sig och finnas hos folket, den stora massan, efter det tillstånd, som det senaste världskriget åstadkom. Det synes klart, att alla tänkande människor verkligen fråga sig, huruvida det ej är möjligt att åstadkomma ett bättre tillstånd? Är det ej möjligt att komma ur dessa förhållanden? Det berördes ju för övrigt av herr Möller senast. Han hoppades på ett annat europeiskt tillstånd, men så länge vi ej ha det tillståndet, måste vi finna oss i det som är. Och jag har den tillförsikten till vårt svenska folk, att det ej vill lägga landet värlöst, om det finner att tillståndet ännu ej är sådant i världen, att det militära försvaret kan avvecklas. Herr Sandler, som förra året gjorde ett mycket värdefullt inlägg i en liknande debatt, yttrade många tankvärda och värdefulla ord. Men om jag söker dra kontentan av vad han därvid yttrade, så var det nog ej, att vi isolerat borde avrusta, utan tvärtom att även ett demokratiskt styrt land som vårt borde se till, att det icke lägger landet försvarslöst, utan söker anpassa sig efter rådande förhållanden. Det är väl dit som vi egentligen syfta. Men jag kan ej förstå, att det ligger någon fara i att vid en utredning med sådant syfte, tagas med personer, som kanske förut äro inställda på, att man bör avrusta, eller som ha pacifistiska åsikter, ty det kan hända, att dessa, när de få sätta sig in i förhållandena, komma att finna, att vi för närvarande icke böra isolerat avrusta. Sådant har inträffat förr. Så har det gått med ledamöter av det socialdemokratiska partiet. Jag vill minnas, att för ett par tiotal år sedan det socialdemokratiska partiet kanske än starkare uppträdde mot ett nationellt försvar, än vad det nu gör. Men att representanter för detta parti, som ingående fingo sätta sig in i försvarsproblemen, i utrikesförhållandena och det rådande tidsläget, ansågo, att vi borde uppehålla ett nationellt försvar av betydande effektivitet.

Med dessa förutsättningar anser även jag, att såsom läget nu har blivit, för frågens egen skull och för att anpassa vårt försvarsväsen mer efter tidsläget, men framför allt för att bättre tillgodogöra oss den tekniska utvecklingen, en sådan utredning bör företagas, och jag anser, att därvid ingen fara förefinnes för att låta även dem, som ansluta sig till avrustningstanken eller företräda sådana åsikter, komma med i en sådan utredning. Men om man företager en allsidig utredning, en sådan som jag här förutsätter, kan det väl ej vara nödvändigt att göra ett sådant uttalande, som man gjort i utlåtandet, utan jag ansluter mig till herr Kvarnzelius' reservation, som ger ett otvetydigt uttryck för att utredningen bör vara allsidig och förutsättningslös.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till herr Kvarnzelius' reservation.

Herr Hellberg: Herr talman! Jag skall tillåta mig bemöta några ytt-randen, som förekommit i debatten.

Först får jag då kanske vända mig till min gamle värderade vän herr Lindhagen, eftersom jag inte följt hans råd att gå hem och lägga mig. Han tillät sig citera vad jag sagt om den isolerade avrustningen och drog därav den slutsatsen, att jag hade förordat ett samförstånd för det onda. Jag yttrade mig så här: »Innebörden av den internationella samhörighet, som är skapad för-

nämligast genom Nationernas förbund, förgätes också av dem, som vilja, att vi skola undandraga oss våra förpliktelser till medverkan i det samfällida försvar, som kräves till skydd för den internationella freden.» Sedan herr Lindhagen riktat detta klander mot mig, ha tvenne talare, som torde kunna anses vara, om inte kanske så tvättäkta pacifister som han, så dock pacifister, nämligen herr Sandegård och, såvitt jag fattade honom rätt, även herr Möller funnit, att vi just i solidaritetens namn borde känna oss förpliktade att medverka till de säkerhetsåtgärder för freden, som internationellt komma att vidtagas. Om nu sådana försvarsåtgärder för freden av herr Lindhagen anses vara liktydiga med en organisation för det onda, måste han, synes det mig, om han vill vara konsekvent, kräva, att vi också avskaffa allt polisväsen, eftersom det ju inte är något annat än en organisation till försvar för fred och ordning — skillnaden är bara att det gäller i ena fallet mellan staterna och i andra fallet inom staterna. Då menar väl alltså herr Lindhagen, att sedan vi väl gjort oss av med polisväsendet, ha vi ett samförstånd av de goda krafterna. Det skulle vara roligt att se, hur länge det skulle dröja, innan herr Lindhagen komme att erkänna, att det sannerligen inte blivit någon organisation för det goda.

Härigenom föres jag nu över till frågan om den isolerade avrustningen överhuvud. Herr Pauli sökte särskilt göra gällande, att högern för sin del avvistade möjligheten för den isolerade avrustningens anhängare att få göra sin röst hörd vid en blivande utredning, och han sökte särskilt markera, att de som stå bakom herr Kvarnzelius' reservation, äro söndrade sinsemellan, i det att somliga hylla högerns uppfattning och andra den uppfattning, jag själv givit uttryck åt. Då kanske det kan vara lämpligt att se efter vad högern själv i sin reservation sagt i fråga om denna sak. Den säger på ett ställe, att man med hänsyn till ett statsministerns tal torde kunna utgå ifrån, att »den av motionärerna påyrkade försvarsutredningen» kommer att av Kungl. Maj:t beslutas. De ha sålunda inte i motiveringen till sitt eget yrkande sagt vad det är för slags utredning de själva vilja ha, om det eventuellt är en utredning, som utsluter pacifisterna, utan de hänvisa till den av motionärerna påyrkade utredningen. Vad är det då för utredning, som motionärerna påyrka? Ja, det står i deras motion, att den bör, av skäl som i fjolårets motion närmare utvecklades, vidgas till att gälla »hela vårt försvarsväsendes ändamålsenlighet». Jag torde kanske inte misstaga mig, om jag tyder en passus i herr Möllers anförande såsom en tolkning av meningen i detta uttryck, då han sade, att även försvarsnihilisternas mening skall upptagas till prövning och konfronteras med de andra åskådningarna inom utredningen. Jag kan således, när högern hänvisar till det av motionärerna framställda kravet och inte på något sätt gör en egen formulering av sitt krav, inte finna att det är möjligt att i detta deras yrkande inlägga den meningen, att anhängarna av den isolerade avrustningen skulle vara utslutna från utredningen.

Herr Pauli påminner mig nu om vad herr Widell sade, då han kallade dessa anhängare av den isolerade avrustningen — som visst uttrycket föll — för nationella självmördare. Jag tror förvisso, att herr Widell och andra hans meningsfränder verkligen äro av den uppfattningen, att avrustarna äro nationella självmördare, men därav följer icke alls, att dessa nationella självmördare skulle vara förhindrade att göra sin röst hörd, när det gäller att utreda försvarsväsendet i hela dess omfattning. När det ställes den frågan, huruvida överhuvud ett försvar kan anordnas, som är ändamålsenligt, och det gäller att undersöka vårt nuvarande försvarsläge, måste även det alternativet tas med, att något effektivt försvar överhuvud inte kan tänkas möjligt att åstadkomma.

Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att högern inte har vidhållit sin

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.

(Forts.)

Om utredning
rörande försvars-
sväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.

(Forts.)

egen reservation utan har retirerat ifrån densamma och gått över på herr Kvarnzelius' reservation.

För att då något uppehålla mig vid denna, skall jag först beröra en fråga, som jag tror, att herr Holmgren särskilt fäste sig vid, nämligen den, att herr Kvarnzelius skulle ha uteslutit en undersökning av kostnadsramen. Det står dock även i motiveringen till hans reservation, att det gäller att utröna, »huru inom en viss kostnadsram den mest tillfredsställande försvarsorganisationen» skall kunna anordnas. Där angives således, att kostnadsramen skall tagas med i beräkningen, och det måtte väl inte behöva sägas, att en viss kostnadsram måste fastställas. Bli utredningen allsidigt sammansatt, så komma inom den att finnas sådana, som vilja höja denna ram högst betydligt, andra som vilja sänka den högst betydligt, ja även de, som vilja närma den så nära nollpunkten som möjligt.

I reservationen uttalas att det överhuvud bör sörjas »för att olika synpunkter på försvarsproblemet bliva företrädda — då endast härigenom frågan kan erhålla en fullt allsidig belysning». Och hur skulle frågan kunna erhålla en fullt allsidig belysning, om inte alla olika meningar finge vara med? Jag kan sålunda inte för min del förstå annat, än att allt, vad som enligt utskottets förslag är ägnat att upptagas till undersökning av utredningen, lika fullt kommer med enligt herr Kvarnzelius' reservation.

Men denna reservation har för mig särskilt det företrädet framför utskottet, att den lägger upp frågan i stort. Den säger, att det gäller »i första hand» att undersöka »vårt försvarspolitiska läge» med hänsyn såväl till internationella förhållanden som till en ny krigföring. Det är något betydligt större och vidare och jag vill säga denna riksviktiga fråga värdigare än att börja med kostnadsramen från år 1925. Jag undrar, om en något så när oväldig bedömare kan bestrida detta.

Såvitt jag uppfattade herr andre vice talmannen rätt, uttalade även han i sitt anförande som sin mening, att också de rent pacifistiska synpunkterna borde komma med i utredningen. Sålunda synes det mig, att av de grupper, som ansluta sig till reservationen, ingen uttryckligen har försökt att förhindra medverkan.

Nu har det sagts, att det kan gälla, hur regeringen kommer att ställa sig till en ny utredning. Ja, därom vet jag naturligtvis ingenting. Men det vill förefalla mig, som om regeringen vid behandlingen av denna fråga, som samma regering förut framhållit såsom en av dess allra viktigaste, hade ådagalagt en påfallande brist på intresse. Försvarsministern har visserligen förekommit någon stund i kammaren och är här också för närvarande. Även en glimt av statsministern har synts. Men annars har regeringen ådagalagt en hållning, som man kunde vara frestad att tyda som om den hade kastat yxan i sjön. Jag har förut vid olika tillfällen beklagat, att inte regeringen långt tidigare tagit ett initiativ i denna fråga. Vem som nu skall taga det, blir en sak för sig. Men det angelägna är att få en utredning, om vilken det kan sägas, att den är nog stort och omfattande lagd för att svara emot den stora och viktiga fråga, vilken det här gäller.

Jag ber få vidhålla yrkandet om bifall till herr Kvarnzelius' reservation.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Man kommer här till den uppfattningen, att man måste ställa sig synnerligen tveksam om vad som kan bli resultatet av det beslut, som här kan komma att träffas i dag i första kammaren. Om resultatet skall grundas på utskottets förslag, så fruktar jag, att det blir mycket minimalt!

Den enkla utgångspunkt, som finnes i utskottets betänkande, är nämligen den, att »Utredningen synes sålunda icke kunna underlåta att pröva de skäl,

som åberopas dels för starka militära försvarsanstalter, dels för avrustning av förefintligt försvar på grundval av internationella överenskommelser och dels för isolerad nationell avrustning.» Jag anser det för min del vara alldeles fruktlöst, att man utan vidare skall gå till en uppgift att försöka få något resultat av så motsatta meningar, som väl torde få anses böra sammanfattas i detta utlåtande. Det torde väl vara mera mening i den utgångspunkten — om man fortfarande har den uppfattningen, att vi måste ha ett försvar — att man säger, att det är önskvärdt, att en utredning av vår försvarsfråga kommer till stånd. Så kan man ju tolka uttalandet i den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen. Men jag erkänner, att om det finns delade uppfattningar om dessa spörsmål, så är det riktigare att gå den väg, som anges i den av herr Kvarnzelius avgivna reservationen. Herr Kvarnzelius förutsätter ju nämligen, att »Vid en förnyad försvarsutredning bör i första hand undersökas vårt försvarspolitiska läge med hänsyn såväl till de internationella förhållandena, vilka inträtt genom tillkomsten och utvecklingen av Nationernas förbund till en bestående fredsfaktor» etc.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Jag förmenar, att den svenska riksdagen borde kunna ena sig om att dela upp dessa spörsmål i tvenne delar, nämligen först den, att försöka göra klart för sig, huruvida de internationella förhållandena äro sådana, att vi kunna ha den minsta tanke på att taga bort eller i det närmaste tillintetgöra vårt försvar. Sedan torde väl den andra frågan bli, huruvida vi skola kunna avgöra den frågan själva eller om vi icke böra ha så mycket förtroende till Nationernas förbund, att denna fråga kan få avgöras tillsammans med andra nationer och kanhända även att det skulle få överläggas om, vilken omfattning de olika nationernas försvar bör hava. I varje fall torde det väl vara absolut riktigt att icke, om man vill nå ett resultat, sätta i gång en försvarsutredning, om vilken det finns så motsatta uppfattningar, innan man har den minsta klarhet i t. ex. det spörsmålet, i främsta rummet, huruvida det går an att ha någon som helst tanke på avrustningen. Jag förmenar, att vi icke i nuvarande tid kunna tänka oss att få klarhet härutinnan. Därför böra vi inrikta oss på frågan, vilket försvar vi för närvarande böra kunna bestå oss med och då är väl den frågan alldeles klar, att ju starkare försvar vi kunna hålla oss med, ju bättre äro vi säkerställda. Att man därvidlag måste taga hänsyn till kostnadsfrågan, det har jag, när försvarsfrågan vid tidigare tillfällen behandlats, ansett vara nödvändigt. Det är ofrånkomligt i alla ekonomiska spörsmål, och försvarsfrågan är också en ekonomisk fråga.

Jag tror, att om man verkligen vill något i denna fråga, skall man försöka att begränsa sig till de spörsmål, som för närvarande äro möjliga att få klarhet i. I så fall tror jag, att om man går på bifall till herr Kvarnzelius' reservation, så finns det någon mening i det beslut, som eventuellt kan komma att fattas i dag, och därför ber jag att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius avgivna reservationen.

Herr Olsson, Olof: Det är inte för att avgiva någon personlig förklaring, herr talman, som jag begärt ordet, men det ligger ett dunkel över ställningen här, som jag tycker det skulle vara bra att få skingrat, innan vi gå till votering.

Jag har inte kunnat undgå att reflektera över, hur det kan komma sig, att ett stort parti överger sin ståndpunkt i början av debatten och inte väntar till ett eventuellt tvångsläge under voteringen. Högerns representant förklarade nämligen omedelbart vid debattens början, att han inte längre höll på den reservation, som han stod för, utan bad i stället att med slopande av denna få ställa sig in under herr Kvarnzelius' reservation. Det har inte lämnats någon mera egentlig förklaring till detta. Herr Hellberg — lustigt nog — tog upp saken och sökte ge en något så när plausibel förklaring över, hur det kunde

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.

(Forts.)

komma sig, att man på detta sätt övergav en så väl utarbetad ståndpunkt. Herr Hellberg lade emellertid i sin iver att utlägga högerns text inte märke till, hur augurerna logo överallt i kammaren.

Det är uppenbarligen på det sättet, att man inte funnit den Widellska reservationen riktigt lämplig just nu och det är uppenbarligen också på det sättet, att man finner herr Kvarnzelius' reservation vara något lämpligare. Vad kan det då vara hos herr Kvarnzelius' reservation, som gör, att man sluter upp kring den? Jag föreställer mig, att det är på grund av två förhållanden.

Det ena av dessa rör kostnadsramen. Utskottet gör på den punkten ett bestämt uttalande, herr Kvarnzelius gör det inte, utan rör sig i stället med termen en »viss kostnadsram». Det är ett tänjbart uttryck, och man kan ju tänka sig, att det för högern i denna kammare i detta lilla uttryck ligger ett hopp om en förstoring av denna kostnadsram.

Den andra punkten, som gör, att man sällar sig till herr Kvarnzelius, är den, som rör de olika synpunkter, som skulle få vara företrädna vid utredningen. Utskottets ståndpunkt är också på den punkten synnerligen klar. Herr Hellberg — när han uppträdde och talade första gången — var också synnerligen klar, men var står herr Kvarnzelius? Var högern står, det veta vi mycket väl. Herr Widell förklarade, att den där punkten om isolerad avrustning var detsamma som nationellt självmord, och herr Hammarskjöld kom från ungefär enahanda synpunkter in på herr Kvarnzelius' reservation. Det är detta, som gör, att jag anser mig för klarhetens skull behöva framställa två frågor till herr Kvarnzelius. Den första frågan gäller just kostnadsramen. Menar herr Kvarnzelius, att 1925 års kostnadsram var otillfredsställande och är otillfredsställande i så måtto att den rör sig med för små summor?

Den andra frågan gäller de olika synpunkterna. Menar herr Kvarnzelius, i likhet med de högertalare, som jag hört i dag, att den åskådning, som går in för en isolerad nationell avrustning, inte i sig innebär någon sådan legitim synpunkt, som bör få komma med vid den utredning, som vi tänkt oss?

Herr **Rosén**: Det var ett par saker i herr andre vice talmannens anförande, som jag fäste mig vid. I det ena fallet torde det bero på bristande förmåga hos mig att uttrycka mig någorlunda klart. Herr andre vice talmannen sade nämligen, att jag i fjol påstått, att utredning i försvarsfrågan brukade komma vart tionde år. Något sådant kan jag aldrig ha sagt i fjol, ty då skulle jag givetvis ha gått med på en utredning, alldenstund den sista försvarsutredningen just i fjol kunde fira tioårsjubileum av dess igångsättande. Nej, det har jag icke sagt. Jag har nog sagt, att det visat sig, att en försvarsorganisation brukar bestå i tio, elva, tolv och i ett fall i fjorton år. Men då det tog sex år ifrån den tidpunkt, då den sista försvarsutredningen igångsattes till dess försvarsorganisationen genomfördes, skulle just nu den behagliga tiden vara inne att börja på nytt igen, om icke den nuvarande organisationen skall bli alldeles för gammal, d. v. s. över den normala livslängden.

Sedan nämnde herr andre vice talmannen, att skälet för det frisinnade utredningskravet skulle närmast vara, att man icke kommit ned till de år 1925 beräknade kostnaderna. Det är icke beroende på någon missuppfattning av ett yttrande av mig, utan det beror på ett missförstånd, när herr andre vice talmannen läst utskottsutlåtandet, ty där står det icke alls på det sättet. Det avgörande skälet för oss är, att vi inte kunna gå med på en utredning efter de linjer, som regeringen företräder. Vi ha nämligen erfarit, att trots våra föreställningar, regeringen ämnar nu snart sätta igång en utredning.

Jag vill tillägga, att om första kammaren skulle antaga herr Kvarnzelius' reservation, kring vilken ju såväl högern som åtskilliga andra sluta upp, kommer resultatet i bästa fall att bliva, att det blir en skrivelse beslutad, som inne-

håller en kläm men ingen motivering, och då har regeringen fullt fria händer, och vi kunna emotse en utredning i överensstämmelse med regeringens egen önskan.

Jag kan, herr talman, icke vara med om detta, och därför vidhåller jag fortfarande mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamåls-entlighet m. m.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Det förefaller mig av diskussionen vara klart, att vi här befinna oss i ett intressant storpolitiskt krypskytte sinsemellan, varigenom vi söka dölja våra verkliga meningar. Det blir sällan gott resultat av en sådan ordning, men här börjar det nu i alla fall att klarna.

Å ena sidan samlar man sig om herr Karnzelius förslag, som är rent försvarsvänligt, om vi få använda det uttrycket, och det är icke något ont i det. Ty han hoppas, att det hela skall leda till en kostnadsram för »den mest tillfredsställande försvarsorganisationen». Men, human som Kvarnzelius är, medger han, att olika synpunkter böra i alla fall få företrädas, även de, som han vet icke komma att stanna vid ett sådant resultat. Det är då icke underligt, att då högern nu skall söka samla majoritet i denna kammare, den sluter upp om Kvarnzelius' förslag, som ju är det ur den synpunkten mest vederhäftiga. Det kryper icke bakom några buskar. Det tillägger bara en önskan, att det må i utredningen till den kraft och verkan det hava kan, få vara med olika meningar — därmed icke sagt vilka meningar.

Sedan kommer frågan: skola de s. k. yttersta pacifisterna också få vara med? Det säger icke Kvarnzelius något om, men det förstår jag, att han menar. Därmed är icke sagt, att regeringen menar det med den oklara formulering, som här förekommer.

Nu ha socialdemokraterna och en del, kanske alla, frisinna förenat sig om, att det skall stå i motiveringen, att också skälen för den s. k. isolerade svenska avrustningen må få bedömas vid utredningen. Jag har i min motion och mitt yttrande utvecklat denna sak ur reell synpunkt. Men här uppträder aldrig någon, som inlåter sig på dessa synpunkter, så att det tjänar icke mycket till att vädja till desamma. Jag har också vänt mig emot ordet »isolerad» såsom alldeles vilseledande. Vad vi yrka på är icke en isolerad avrustning utan tvärt om en inställning efter tidens strävanden, som på många håll tagit sig uttryck också positivt i denna riktning.

Jag skulle gärna vilja fråga mina kamrater socialdemokraterna: vilken ställning intaga ni? Det är det, som är det oklara, det i all synnerhet oklara, vid detta tillfälle. Ty ni ha dock enhälligt förklarat i betänkandet nr 90, att just den synpunkten, som föreligger i den därvid behandlade motionen, bör icke föranleda någon riksdagens åtgärd. Vad är det för dubbelspel, om jag får fråga! Här finns det ingen annan än herr Pauli, som instämt i mitt måttfulla och konstitutionella yrkande, att således även den motionen skall få följa med de andra motionerna och föranleda denna skrivelse, så att det åtminstone finns något i klämman, som motsvarar vad som står i motiveringen eller åtminstone undanröjer denna dubbelställning, som här föreligger.

Herr Möller sade ju, att han för sin del ansåg det vara onödigt att taga någon ståndpunkt — den kommer fram vid utredningen! Jag har sagt, att denna utredning är humbug, herr Möller, om icke var man redan i dag klart lägger på bordet vad han menar och vill i de springande punkterna.

Det är till en början ingenting om tillståndet i världen, som behöver och kan utredas. Vi veta allesamman, hur det förhåller sig. De personer, som av en slump slinka in i utredningen, komma däremot att göra gällande sina sinnelag, som redan äro på förhand bestämda, även om man söker dölja dem aldrig så mycket i dag. Det medgav även herr Möller. Då vore det bra, om vi allesamman talade om våra sinnelag, men det felas uttalande därom från en del av

Om utredning socialdemokraterna, som föredra en dubbelställning. Herr Pauli har alldeles rörande för- gått ifrån dem i det fallet och förenat sig med mig, och herr Olof Olsson har svarsvisen- enskilt sagt mig: »Ja, naturligtvis kan jag vara med om en sådan formulering, dets ändamåls- som du gjort.» Då äro vi åtminstone tre om den saken.

(Forts.)

Möller sade, det måste jag fästa mig vid, att här bör det åvägabringas ett europeiskt samförstånd, och vi måste göra uppoffringar för detta samförstånd. Vad i allan dar, herr Möller — det står ju skrivet »proletärer i alla länder förenen eder» — ha vi nu plötsligt smuttit ihop till att bli bara européer. Då befinna vi oss oåterkalleligen fortfarande på den militära angrepps- och försvarslinjen i väntan på det hotande världskriget mellan världsdelar och raser.

Det är icke så man får lägga problemet, synes mig, allra minst från socialdemokratisk synpunkt och under inga förhållanden ur mänsklig synpunkt, vilket jag tycker är det allra förnämsta.

Under sådana förhållanden vidhåller jag mitt under debatten framställda yrkande. Jag kan icke annat, herr talman.

Herr Widell: Herr Olof Olssons fråga om anledningen, varför jag i början av debatten frånträtt min reservation och anslutit mig till herr Kvarnzelius reservation, kan jag knappast förklara på annat sätt, än att herr Olsson icke måtte ha hört mitt anförande. Ty jag förklarade där uttryckligen, varför jag gjorde det. Jag omnämnde, att klämmarna i de båda reservationerna voro identiskt desamma, att motiveringarna voro olika, men att i herr Kvarnzelius motivering icke fanns något, som jag icke kunde utan betänklighet acceptera och att jag därför för att undvika röstsplittning i voteringen anslöt mig till herr Kvarnzelius reservation. Detta sista var vad jag icke närmare förklarade, men för politici torde det vara klart, att jag syftade på de överraskningar, som kunde ske genom en votering om kontraposition.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Med anledning av herr Roséns senaste yttrande tillåter jag mig att till protokollet citera vad herr Rosén förra året yttrade just rörande tiden för igångsättande av en ny försvarsutredning. Han återgav först följande uttalande av herr Sandler: Måttet av våra försvarsanstalter bör bestämmas med ledning av det yttre läget, bedömt sådant det är nu och för så lång tidsperiod framåt, som med någon större grad av sannolikhet kan överskådas och erfarenhetsmässigt kan vara en militärorganisations livslängd tillmätt. Herr Rosén fortsatte därefter: »Jag delar för min del denna herr Sändlers mening helt och fullt. Efter vad vi hört i dag, brukar en försvarsorganisation aldrig få kortare livslängd än 11 år och aldrig längre än 14. Tiden skulle alltså enligt herr Sandler — och jag instämmer med honom — inte vara inne ännu att börja med någon utredning.» Det tör ju hända, att jag missförstått herr Rosén, men skulle jag ha gjort det, må det vara förklarligt, om jag icke kan läsa ut något annat ur detta yttrande än vad jag har gjort.

Jag tror också, att de ledamöter av kammaren, som läst nu föredragna utskottsutlåtande, även måste säga, att innehållet i detsamma är dunkelt, om man vill säga, att det inte innehåller den motivering för utredningen, som jag här har gjort mig till tolk för, och jag torde knappast behöva ytterligare återge dessa uttalanden, ty de ha nog förut varit citerade här. Jag skall bara taga ett par fragmet ur detsamma. Det säges här: »De framlagda försvarsbudgeterna ha icke inneburit väntade begränsningar i utgifterna utan i stället avsett stegrade kostnader. Även de av regeringen igångsatta utredningarna ha uppenbarligen till syfte att gå kraven på utökningar till mötes. Något stillestånd i striden om våra militära försvarsanstalter och deras omfattning har sålunda icke ernåtts. Under dessa förhållanden har tanken på en förnyad omprövning av försvarsfrågan vunnit insteg även hos dem, som eljest funnit det

naturligt att låta därmed tillsvidare anstå. Jämväl utskottet finner av dessa skäl en utredning nu vara motiverad. — Den utredning, som utskottet sålunda förordar, har givetvis att undersöka de möjligheter, som erbjuda sig till en begränsning av nu utgående försvarsutgifter, och att därvid i första hand inrikta sig på att snarast möjligt nå den i 1925 års riksdagsbeslut åsyftade kostnadsramen.»

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Jag medger, att i vad jag här först uppläst ligger något mera än vad jag nämnde. Det ligger nämligen där den kritik, som i detta utskottsutlåtande riktats mot regeringens åtgöranden. Jag ingick inte på den saken, då jag ej ansåg mig ha anledning ingå på allt vad detta utskottsutlåtande innehåller, men det torde vara svårt att bestrida, att det ej innehåller vad jag här tillåtit mig lägga i detsamma, och såvitt jag kan förstå är detta en av de betydelsefullaste punkterna i utlåtandet. Men det bör ju ändock icke vara något avgörande, ty nu är ju frågan snarare den, om man skall företaga en utredning, och det har jag för min del inte motsatt mig.

Av vad som här yttrats i diskussionen har jag inte kunnat finna annat, än att de synpunkter, som framförts av herr Kvarnzelius hava bestått provet i den skärseld, de här varit underkastade, och jag ber fortfarande, herr talman, att få yrka bifall till hans reservation.

Herr Rosén: Herr talman! Vad herr andre vice talmannen ur fjolårets protokoll föredrog av vad jag då yttrade bekräftar riktigheten av min invändning mot herr andre vice talmannens första anförande, men jag skall inte vidare resonera om den saken.

När herr andre vice talmannen läser utskottsutlåtandet, bör han inte börja så där precis var som helst, utan han bör börja, så att det blir någon mening i det hela. Det heter: »Den nuvarande regeringen har också på olika sätt verkat i samma riktning. De framlagda försvarsbudgeterna ha icke inneburit väntade begränsningar i utgifterna» o. s. v. — dessförinnan var det nog, som vi litet var fingo höra, åtskilliga minskningar i försvarsbudgeten.

Med anledning av herr Lindhagens yttrande ber jag att få säga, att jag inom utskottet icke kunnat ansluta mig till hans krav, som går ut på att riksdagen nu skulle fatta ståndpunkt i avrustningsfrågan och begära förslag till omedelbar avrustning och försvarets ersättande med en ordningsmakt. Herr Lindhagen är något ostadig i sin ståndpunkt. Han har inte samma yrkanden varje år. Jag minns inte om det var i fjol eller i förfjol, som herr Lindhagen också ville ha en omedelbar avrustning men med bibehållande av musiken. I år är det inte tal om musiken, utan nu vill han bibehålla en ordningsmakt. Det är ju en utveckling i försvarsvänlig riktning. Herr Lindhagen vet kanske lika bra som jag, att musiken på sin tid spelade en viss roll i Jeriko, men det var i gamla tider, och det är inte säkert, att den har lika stor effekt i våra dagar.

Herr Lindhagen: Nu äro en del frisinnade tydligen inne på sin ministärbildning, och då äro de orimligaste argument på sin plats. Hur skola ni komma till makten på ömse sidor? Det är den stora frågan, tror jag, som mycket hänger på.

Det var för det första inte i fjol, herr Rosén, utan det var för flera år sedan. Jag besökte då herr Rosén, som var krigsminister, och han var synnerligen sympatisk mot denna tanke. I dag är han osympatisk. Vem är det som svänger sig, om inte Rosén?

I högsta grad — allt för ministärbildningens skull, kanske. Vi komma att behandla den frågan, när konstitutionsutskottet kommer fram med sitt betänkande, och vi skola då se, hur vi skola göra med våra ministärbildningar. Då blir det möjligen en varmare debatt här i kammaren.

Om utredning
rörande för-
svarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.

(Forts.)

Det där förslaget om bevarande av militärmusiken är definitivt avslaget och kan ej upptagas i sammanhang med ytterligare avskrivning av härordningen.

Förslaget avsåg förresten, att behålla det kulturella elementet — musiken och musiken för folket. Mitt förslag var, att den skulle överföras till ekle-siastikdepartementets stat och bliva en folkligt organiserad musikkår för folket. Nu drar herr Rosén in detta för att blanda bort sammanhanget. Herr Roséns välvilja mot militärmusiken fanns tyvärr företrädesvis på läpparna och tog sig inte uttryck i handling. Jag väntade mycket av honom, men det var för-gäves. Han ändrade sig, och nu ha vi bara en musik med ett par trummor och en och annan som blåser entonigt på ett instrument. Inte kan åstadkomma några sammanhängande harmonier. Det är inte längre något nöje att gå och höra ens på vaktparaden någon gång.

Men vi förstå, hur sjuk saken är i utskottets utlåtande nr 90, när man måste ge sig ut på sådan hal is, som Rosén nu gör.

Herr Rosén tänker kanske på ministersamarbetet med socialdemokraterna och lockar med, att det i motiven till utlåtandet nr 89 står, att deras åsikt, som önska en isolerad svensk avrustning, också skall bedömas. Men i nästa betän-kande säger han, att ett sådant yrkande icke förtjänar något avseende från riksdagens sida. En värre överhalning har man knappast upplevat i riks-dagen.

Herr Rosén: Jag förstår mycket väl, att det är ganska svårt för herr Lindhagen att hålla reda på sina motioner, så många som de äro. Men jag har verkligen försökt att i detta fall hålla reda på dem. Herr Lindhagen yrkade på sin tid, att musiken skulle bibehållas, och det har som bekant skett en utredning därom. Men herr Lindhagen har även väckt en motion om ome-delbar avrustning med bibehållande av musiken. Det har skett efter 1925.

Herr Lindhagen: Det är ett fullkomligt misstag. Ja, åtskilliga ropa nu på proposition. Jag tycker, att denna trumeld borde vända sig mot herr Rosén och inte mot mig.

Herr Möller: Jag vill bestämt avråda från herr Lindhagens yrkande be-träffande klämman. Andra kammaren har nämligen fattat beslut i enlighet med utskottets hemställan, och det är fullkomligt omöjligt att säga, var vi hamna, om besluten få en olika formulering i de båda kamrarna, därest det nu finnes samma majoritet i denna kammare som i andra kammaren. Jag vill inte yttra mig om det berättigade eller oberättigade i herr Lindhagens yrkande, men jag tror, att det är mycket opraktiskt att i denna stund fasthålla vid det.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag har sagt en sak, som herr Widell svarat på, och jag får väl då säga, vad jag tänker om svaret. Jag hörde visst herr Widell yttra sig, och jag hörde också detta tal om att man borde undvika röstsplitrting o. s. v. Men allt som sades då kunde inte undertrycka den re-flexionen hos mig, att det nog är rätt underligt, att — för att undvika röst-splitrting — de femtio sälla sig till den som till synes står ensam. Annars brukar väl den ene sälla sig till de femtio.

Herr Kvarnzelius har inte ansett det vara nödigt att svara på de frågor jag framställde till honom. Får jag av detta draga en slutsats, blir det väl den, att herr Kvarnzelius och herr Högern — höll jag på att säga — ha enahanda uppfattning. Det tvingar mig att sluta med att sälla mig till dem, som anse, att utskottets yrkande i denna situation är det riktiga.

Herr **Lindhagen**: Herr Möller upplyste, att andra kammaren fattat beslut i överensstämmelse med utskottsmajoritetens utlåtande vid betänkandet nr 89 och således icke tagit någon hänsyn till mitt tilläggsförslag därtill, samt ansåg, att det därför skulle vara praktiskt att inte alls bry sig om mitt tilläggsförslag här heller.

Om utredning rörande försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.
(Forts.)

Det har upplysts för mig av en ledamot i andra kammaren, att detta berodde på, att andra kammarens talman ansett, att det yrkande jag framställt icke kunde upptagas till prövning i sammanhang med de i utlåtandet nr 89 behandlade yrkanden. Man kunde visserligen debattera bägge utlåtandena i ett sammanhang, men då det var två utlåtanden, måste man vid avgörandet taga vart och ett för sig. Det kan hända, att denna andra kammarens talmans uppfattning var »praktisk», och den var kanhända tillkommen efter några praktiska överläggningar. För min del anser jag denna vägran vara olaglig, och jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i de under behandling varande utlåtandena hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Kvarnzelius*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av honom vid utlåtandet nr 89 avgivna reservationen, och bifalla utskottets hemställan i utlåtandet nr 90; samt 3:o), av herr *Lindhagen*, att riksdagen i anledning av herrar Möllers m. fl., Hanssons i Stockholm m. fl. och Lindhagens förevarande motioner (I: 100, II: 187 och I: 213) skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, — — — (lika med utskottet).

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställanden vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Kvarnzelius* yrkande.

Herr *Lindhagen* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtanden nr 89 och 90 antager bifall till herr *Kvarnzelius* yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *Lindhagens* yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Om utredning
rörande för-
svarsväsen-
dets ändamåls-
enlighet m. m.
(Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sina utlåtanden nr 89 och 90,
röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius vid utlåtandet nr 89 avgivna reservationen och bifalles utskottets hemställan i utlåtandet nr 90.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 60.

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag ber bara att få till protokollet antecknat, att mitt ja i den sista omröstningen berodde på att jag var i ett tvångsläge. Jag kunde inte rösta på annat sätt, sedan mitt eget yrkande var utslaget. Naturligtvis har jag därmed ej frångått min uppfattning, att min motion ej bort även av utskottets och kammarens majoritet avstyrkas.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning av väckt motion om utbetalande av visst belopp till sergeanten C. H. Carlssons efterlevande; och

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1930/1931 för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr **Reuterskiöld** avlämnade en av honom och herr **Löfvander** undertecknad motion, nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag) m. m.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.30 e. m.

In fidem:

G. H. Berggren.